

ਬੱਲ/ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੰਡਿਹਾਸ

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

www.PunjabiLibrary.com

www.PunjabiLibrary.com

ਬੱਲ/ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੰਡਿਹਾਸ

ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਜਾਣਕਾਰੀ

ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਹਰ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਕਥਨ, ਕਹਾਵਤਾਂ ਅਤੇ ਮੁਹਾਵਰੇ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪਰੈਜ਼ੀਡੈਂਟ Abraham Lincoln ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ “We can not escape history”. ਇੱਤਿਹਾਸ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਪਰ ਇਸ ਬੀਤੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਹੁਣ ਵਾਲੇ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਟੁੱਟ ਸਬੰਧ ਹੈ। ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਹੋਂਦ ਲਈ ਅਤੀਤ ਦਾ ਹੋਣਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਅਤੀਤ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇਨਸਾਨ ਲਈ ਚੰਗਾ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਵੀ। ਚੰਗਾ ਅਤੀਤ ਇਨਸਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰ ਚੁੱਕਕੇ ਫਖਰ ਨਾਲ ਜੀਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਦੇਂਦਾ ਹੈ। ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦੁਰੀ, ਕ੍ਰਿਤਾਂ, ਕਾਰਨਾਮੇ ਅਤੇ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ, ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਨਸਲਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਚਾਨੁ ਮੁਨਾਰੇ ਦਾ ਕੰਮ ਦੇਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕਿਵੇਂ ਜੀਏ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਮਰੇ। ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਸਲੇ ਅਤੇ ਹਿੰਮਤ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਇੱਤਿਹਾਸ ਕਹਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਸਾਡੇ ਸਵੈਮਾਨ ਅਤੇ ਆਤਮ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਹਨ। “ਬਾਬਾਣੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਪੁੱਤ ਸਪੁੱਤ ਕਰੋਣ”

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣਾ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਹ ਦਾਵੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀ ਹੋਇਆ? ਕਿਉਂ ਹੋਇਆ? ਕਿਥੇ ਹੋਇਆ? ਅਤੇ ਕਿਹਨੇ ਕੀਤਾ? ਪੁਰਾਣੇ ਖੰਡਰਾਂ ਦੀ ਖੋਦਾਈ ਵਿੱਚੋਂ ਲੱਭਾ ਕੋਈ ਸਿੱਕਾ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਕਬਰ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੀ ਕੋਈ ਹੱਡੀ, ਏਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਕਿਸੇ ਟੁੱਟੇ ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਇੱਕ ਠੀਕਰ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਾਵਿਆਂ ਨੂੰ ਝੂਠਾ ਸਾਬਤ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਡੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਸੈਂਕੜੇ ਹਕੂਮਤਾਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਬਣਾਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੱਦ ਵੀ ਕੋਈ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾ ਵਾਪਰਦੀ ਹੈ, ਤਾਂ ਪੱਖ ਪਾਤੀ ਲਿਖਾਰੀ ਉਹਨੂੰ ਵਧਾ ਚੜ੍ਹਾ ਕੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਸੌਂ ਦੋ ਸੌਂ ਸਾਲ ਬਾਦ ਓਹੀ ਇੱਤਿਹਾਸਿਕ ਘਟਨਾ ਇੱਕ ਕਿਸਾ ਕਹਾਣੀ ਲੱਗਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਏਹੀ ਪੱਖ ਪਾਤੀ ਵਧਾ ਘਟਾ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਚੱਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਓਹੀ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਘਟਨਾਂ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਬਣ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਰਮਾਇਣ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਿਖਤਾਂ ਇਸ ਪੱਖ ਪਾਤੀ ਵਧਾ ਘਟਾ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਪ੍ਰਮਾਣ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਲਿਖਤਾਂ ਸੱਤਹ ਉੱਤੇ ਭਾਂਵੇ ਮਿੱਥਿਹਾਸਕ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਡੂੰਗਾਈ ਵਿੱਚ ਹੀ ਅਸਲੀ ਇੱਤਿਹਾਸ ਲੁਕਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਮਿੱਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰਾ ਪਾਠਕਾਂ ਅਗੇ ਨਿਵੇਦਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪੂਰੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਬੱਲ/ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖਣ ਲਈ, ਇਹਨਾਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਦੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਵੀ। ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ Research ਠੋਸ ਅਤੇ ਨਿਰੋਲ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਹੈ। ਹਰ ਬਿਆਨ ਅਤੇ ਹਰ ਦਾਵੇ ਦੀ ਪੁਸ਼ਟੀ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਅਤੇ ਮਨਜ਼ੂਰ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਪੁਆਈ ਗਈ ਹੈ।

ਗਲਤੀ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਤੋਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੀ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਹਨ। ਪਰ ਕੁਝ ਲੋਕ ਜਾਣ ਬੁੱਝਕੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਨੂੰ ਧੂੰਪਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਝੂਠੀਆਂ ਮਨਯੋੜਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਇੱਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਮਨੋਰੱਥ ਹੈ ਮਸਾਲੇ ਦਾਰ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਕੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦਕਸ਼ਣਾਂ ਉਗਰਾਹੁਣੀ। ਆਪਣੀ ਉਸਤੱਤ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਬਦਨਾਮੀ ਕਰਨੀ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਿਖਾਰੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮੂਹੋਂ ਬੋਲਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ, ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਚਤੁਰ ਵਰਣ (ਜਾਤ ਪਾਤ) ਦੇ ਜਾਲ ਵਿੱਚ

ਨਹੀ ਫੱਸਿਆ, ਉਹਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਲਮ ਨੇ ਦੈਤ, ਦਾਨਵ, ਰਾਕਸ਼ਸ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਆਪ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੱਮੁਖਕਾਂ ਨੂੰ ਦੇਵ ਯਾਂ ਦੇਵਤਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਦੇ ਜੱਟ ਚਤੁਰ ਵਰਣ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਕਲਮ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣੇ। ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬੱਲ ਜੱਟ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਰੱਝੁਕਦੇ ਸਨ। ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜੇ ਏਨੇ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਸਨ ਕਿ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਸੁਣਕੇ ਕੰਬਦੇ ਸਨ। ਰਾਜਾ ਬੱਲ ਜੋ ਕਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰੱਲਾਦ ਦਾ ਪੇਤਰਾ ਸੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਜੱਟ ਤੀਰ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਇੱਤਿਹਾਸ ਬਣਾਉਂਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕਲਮ ਦੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਇਸ ਇੱਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਬਣਾਉਂਦੇ ਗਏ।

ਸੱਚ ਕੀ ਹੈ, ਇਹਦਾ ਨਿਰਣਾਂ ਤਾਂ ਪਾਠਕਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਹੈ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਨਿਮਾਣੀ ਜਿਹੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾਂ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਹਮਣੇ ਲਿਆਉਣ ਦੀ, ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਸੱਚ ਲੱਗਾ। ਬੱਲ/ਜੱਟ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬਜ਼ੁਰਗ ਕੌਣ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਹੜਿਆਂ ਇੱਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ? ਉਹ ਕਦੋਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚੇ? ਕਿਵੇਂ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦੁਨੀਆਂ ਦਿਆਂ ਹੋਰਨਾਂ ਇੱਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖ਼ਿਲਰ ਗਏ? ਇਹ ਖੋਜ ਪੱਤਰ (Research Paper) ਪੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਮੀਦ ਹੈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਤਸੱਲੀ ਬੱਖਸ਼ ਜਵਾਬ ਮਿਲ ਜਾਣਗੇ।

Gurdip Singh Bal.
Fresno Calif.
U.S.A

ਬੱਲ ਕੌਣ ਹਨ?

ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੇ ਵਰਦਾਨ ਨਾਲ ਸੁਰੱਖਤ ਹੋਏ, ਭਗਤ ਪ੍ਰੁਲਾਦ ਦੀ ਕੁਲ ਵਾਲੇ, ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਸੂਰਜਵੰਸ਼ੀ ਸੂਰਮੇ, ਸਿੰਧ ਤੋਂ ਲੱਗਕੇ ਬੈਬਲਾਨ ਤਕ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਸਨ। ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਉੱਤੇ ਉਹਨੂੰ ਨੱਕ ਨਾਲ ਚਨੇ ਚਬਾਉਣ ਵਾਲੇ, ਰੋਮਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਢਾਹ ਲਾਕੇ ਮਹਾਨ ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਸਨ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ (ਗੁਜਰਾਤ) ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਸੰਮਤ ਅਤੇ ਸਿੱਕਾ ਚਲਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਸਨ। ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਗਹਿਲੋਤ, ਮੇਵਾੜ ਅਤੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਖਾਨਦਾਨਾਂ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਸਨ। ਮਹਾਂਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਵੀ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਭਗਵਾਨ ਕ੍ਰਿਸ਼ਨ, ਅਤੇ ਕਨੌਜ ਦਾ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ, ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀਆਂ ਨਾਲ ਬਣੇ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਹਰਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਰੀਦ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਭਰੋਸੇ ਯੋਗ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਬਹਾਦਰ ਦੇ ਮੋਢੇ ਨਾਲ ਮੋਢਾ ਜੋੜਕੇ ਮੁਗਲ ਜ਼ਲਮ ਦੇ ਬਰਖਿਲਾਫ਼ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਸਨ।

ਬੱਲ/ ਬੱਲਾ /ਬੱਲਹੀਕਾ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮਹਾਨ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਕੌਰਵਾਂ ਦਾ ਸਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਚਿੱਟੇ ਸਫੇਦ (Nisean) ਘੌੜਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਲਾਘਾ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪੰਜਾਹ ਦੇ ਕਰੀਬ ਦੂਸਰੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਭ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਪੁਸਤਕਾਂ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂਕੁਸ਼ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਘਰ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਮੰਗੋਲੀਆ ਤੋਂ ਲੱਗਕੇ ਇਰਾਨ, ਇੰਡੀਆ ਅਤੇ ਟੱਕੜੀ ਤੱਕ ਫੈਲੇ ਸਨ। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰਿਵਾਜ਼ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਕਾਬਜ਼ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਬੱਲਖ, ਕਾਬਲ, ਜ਼ਾਬਲ, ਬੱਲੰਦਜ਼ਾਰ, ਬੱਲਕਾਸ਼ ਬੱਲਨਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਬੱਲਸਗੂਨ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਲਾਕੇ ਹਨ।

600 B.C.E ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਲ/ਜੱਟ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਪਰ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸੀ। 300 B.C.E ਇਹ ਬੱਲ ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੀਨੀ ਸੂਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ HuingNu/ HonuBalgar ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। 100 C.E ਦੇ ਕਰੀਬ ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਅੱਮੂ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਅਰਾਲ ਸਾਗਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਜੱਥਾ 310 C.E ਵਿੱਚ ਅੱਮੂ ਦਰਿਆ (Oxsus Valley) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਉਠਕੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੌਜੂਦ ਬੱਲਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਢਹਿ ਢੇਰੀ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾਂ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ। 350 C.E ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੂਜਾ ਜੱਥਾ Aral Sea ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਉਠਕੇ, Khazars ਅਤੇ Huns ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ, ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਬੱਲਮੀਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪੱਛਮ ਦੇ ਦੇਸਾਂ ਵੱਲ ਨਿੱਕਲ ਗਿਆ। ਇਹ ਉਹ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ Roman Empire ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਹੀ ਰੋਮ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਕੁਬਰਾਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ 600 C.E ਵਿੱਚ Bulgaria ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ।

ਗੁਜਰਾਤ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਕਨਕਸੇਨ ਸੀ ਜੋ ਲੋਹੋਰ ਤੋਂ ਗੁਜਰਾਤ ਗਿਆ ਅਤੇ ਬੀਰ ਨਗਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਕਨਕਸੇਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿਜੈ ਸੇਨ ਨੇ ਵਿਜੈ ਨਗਰ ਵਸਾਇਆ। ਉਸਤੋਂ ਬਾਦ ਭਟਾਰਕ ਸੇਨ ਨੇ ਸਾਰੇ ਗੁਜਰਾਤ ਸੂਬੇ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਭਟਾਰਕ ਸੇਨ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਸੀ। ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ ਹੁਨ ਸਾਂਗ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਬੁਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਕਸ਼ਤੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਰਾਜਾ ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਸਾਲਾਂ ਸਮੇਂ ਅਥੂ ਪਰਬਤ (ਰਾਜਸਥਾਨ) ਵਾਲਾ ਯੱਗ ਰੱਚਿਆ ਗਿਆ। ਇੱਥੇ ਯੱਗ ਰਾਹੀਂ ਕਈ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁਜਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਚਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡ ਦਿਤਾ ਗਿਆ। ਬੱਲ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ 11 ਬੱਲ ਰਾਜਿਆਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਅਰਬ ਜਰਨੈਲ ਅਬਰੂ ਬਿਨ ਜਮਾਲ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਪਰ ਉਹਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਰਾਣੀ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਸੀ ਬੱਚ ਗਈ। ਉਹਦੀ ਕੁਝ ਵਿੱਚੋਂ ਜੰਮਿਆ ਪੁੱਤਰ ਗੋਹਿਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਇਸਤਰਾਂ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਖਤਮ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਗੋਹਿਲ (ਗੋਹਿਲੋਤ) ਖਾਨਦਾਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਜੋ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮੇਵਾੜ ਰਾਜ ਬਣਿਆ। ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਕਸ਼ਮੀਰ, ਮਾਲਵਾ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ) ਮੰਡੂ, ਅੱਨਹਲਵਾਰਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਸਨ।

ਚੌਦਵੀ ਸਦੀ ਵਿੱਚ ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਬੱਲ ਮਾਲਵਾ ਛੱਡ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ, ਹਰਿਆਣਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਆ ਨਿਕਲੇ। ਜਿਲਾ ਮੁਜਫ਼ਦਰ ਨਗਰ (U.P) ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ 100 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬੱਲੀਆਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਬਾਬਰ ਦੇ ਸਮੇਂ ਬੱਲ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਵਧੇ। ਮਾਲਵੇ (ਲੁਦਿਆਣਾਂ) ਦੋਆਬੇ (ਜਲੰਧਰ) ਅਤੇ ਮਾਝੇ (ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ) ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਬਹੁਤ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕੰਢੇ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਤਾਲਾ ਜੋ ਮੇਰਾ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਹੈ ਅਤੇ ਸਠਿਆਲਾ ਕਾਫੀ ਵੱਡੇ ਅਤੇ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਬੱਲ ਆਪਣੀ ਸੋਹਲਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਪਿਛੇਕੜ ਬੱਲਮਗੜ ਜਿਲਾ ਸੰਗਰੂਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ। ਸੰਗਰੂਰ ਸੇਖੋਂ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਸ਼ਹਿਰ ਹੈ। ਸੇਖੋਂ ਅਤੇ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤੀ ਵਿਰਸਾ ਸਾਂਝਾ ਹੈ। ਬਿਆਸ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਬੁਤਾਲਾ (ਮੰਡ) ਵੀ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਪਿੰਡ ਹੈ। ਬੱਲ Kurdistan, Armenia, Bulgaria, Hungary, Romania, Germany, France, Russia ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਨ। ਫਰੂਖ ਬੱਲ Turkey ਦਾ ਮੌਜੂਦਾ ਸਟੇਟ ਮਨਿਸਟਰ ਹੈ। ਸਲੀਹ ਬੱਲ ਖੁਰਦਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਪੱਤਰਕਾਰ ਹੈ। ਮਿਹਮਤ ਬੱਲ Ankara University ਵਿੱਚ ਸਹਾਇਕ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਹੈ।

ਪੁਰਾਣਕ ਪ੍ਰਮਾਣ

ਗਰੂਦਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸੱਤਾਂ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆਂ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਸੱਤਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ, ਜੰਬੂ ਦੀਪ, ਪਲਾਕਸ ਦੀਪ, ਸ਼ਲਮਾਲਾ ਦੀਪ, ਕੁਸ਼ਾ ਦੀਪ, ਕਰੰਚਾ ਦੀਪ, ਸ਼ਾਕਾ ਦੀਪ ਅਤੇ ਪੁਸ਼ਕਾਰਾ ਦੀਪ। ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਨੂੰ ਅਗਾਂਹ ਹੋਰ 9 ਵਰਸ਼ਾਂ (ਹਿਸਿਆਂ) ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹਨ ਨਾਭੀ ਵਰਸ਼, ਕਿਮਪੁਰਸ਼, ਹਰੀ ਵਰਸ਼, ਆਈਲਾ, ਰਾਮੇਆਂ, ਹਿਰਨਵਾਂਨਾਂ, ਕੁਰੂ, ਭਦਰਾਸ਼ਵਾ ਅਤੇ ਕੇਤੂਮਾਲਾ। ਨਾਭੀ ਵਰਸ਼ ਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਕੁਰੂ, ਪੰਚਾਲ, ਮੱਤਸੇਯਾ, ਯੁਧੇਆ, ਪਤਾਸ਼ਰਾ, ਕੁੰਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ੁਰਸੈਨਾ ਦੇ

ਰਾਜ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪਦਮਾ, ਸੂਤਾ, ਮੱਗਧ, ਚੇਡੀ, ਕੱਸ਼ਯਾ, ਵਿਧਿਆ, ਅਤੇ ਕੁਸ਼ਾਲਾ ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਕਲਿੰਗਾ, ਬੰਗਾ, ਪੁੰਦਰਾ, ਅੰਗਾ, ਵਿਦਰਬਾ ਅਤੇ ਮੁਲਾਕਾ ਦੱਖਣ-ਪੂਰਬ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਪੁਲਿੰਦਾ, ਅਸਮਾਕਾ, ਜਮੂਤਾ, ਕਰਨਾਤਾ, ਕੰਬੋਜ, ਦਰਾਵੜ, ਲੱਟਾ, ਸ਼ਾਕਾ ਅਤੇ ਅਨਾਰਤਾ ਦੱਖਣ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਸਿੰਧੂ, ਯਵਨ, ਮਾਥੂਰਾ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਾਦਾ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮੰਡਵਾ, ਤੁਸ਼ਾਰਾ, ਮੁਲੀਕਾ, ਮੁਸ਼ਾ, ਖਾਸ਼ਾ, ਮਹਾਂਕੇਸ਼ਾ ਅਤੇ ਮਹਾਂਨਧਾ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਲੰਬਾਕਾ, ਸਤਾਨਾ, ਨਾਗਾ, ਮਾਦਰਾ, ਗੰਧਾਰ ਅਤੇ **ਬੱਲਹੀਕਾ (ਬੱਲ)** ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਤਗਾਰਤਾ, ਨੀਲਾ, ਕੁਲਾਭਾ, ਅਭੀਸ਼ਾਨਾ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰਾ ਉੱਤਰ-ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ ਹਨ।

ਇਸ ਪੁਰਾਣਕ ਜਾਣਕਾਰੀ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਭਾਰਤ ਦੇ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। Petar Dobrev ਯੂਰਪੀਨ ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਨਾਲ ਹੀ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। “..that the lands of ancient Bulgarians were in the valleys of the Pamir and the Hindu Kush. ... After almost two centuries of research and the endeavors of many scholars the sacred fatherland of the Bulgarians was discovered. This land, so dear to us, was situated in the foots of the Pamir and the Hindu Kush, where since ancient times existed the states of BALGAR and BALHARA”.

ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਦਾ ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ, ਮੰਗੋਲੀਆ ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “To understand the ancient Indian history we have to think of Jambudvipa from Mongolia to Syria, from Siberia to India and not India alone” (Jats The Ancient rulers By B.S Dahiya) ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਦਾ ਇੱਕ ਹਿੱਸਾ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਵਰਸ਼ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਜੱਟ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ, ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੈਦਾਨ, Caucasus Mountain ਅਤੇ ਮੈਸੋਪੋਟਮੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਰਾਜੇ (Prehistoric Bal kings)

ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਲਾਦ: ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦਾ ਨਾਮ ਸੱਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਸੱਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਕਥਾ ਅਤੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਫਰਕ ਹੈ। ਕਥਾ ਧਾਰਮਿਕ ਪੰਜਾਬ, ਸਮਾਜ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰੰਤੂ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਕਾਇਮ ਰੱਖਣ ਲਈ ਲਿੱਖੀਆਂ ਅਤੇ ਸੁਣਾਈਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਕਥਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਕਿੰਤੂ, ਪਰੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਮਤਲਬ ਜੋ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਉਹੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਲਈ ਕੋਈ ਜਗ੍ਹਾ ਨਹੀਂ, ਸਬੂਤ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਜਾਨਣ ਲਈ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾਂ ਅਤੇ ਸਬੂਤ ਮੰਗਣਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਪਿੱਛੇ ਇੱਕ ਮਹਾਨ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੈ, ਪ੍ਰਮਾਤਮਾਂ ਉੱਤੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ। ਪਰ ਅਸੀਂ ਏਥੇ ਇੱਥੇ ਇੱਥੋਂ ਇੱਤਿਹਾਸ ਲੱਭਣਾ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

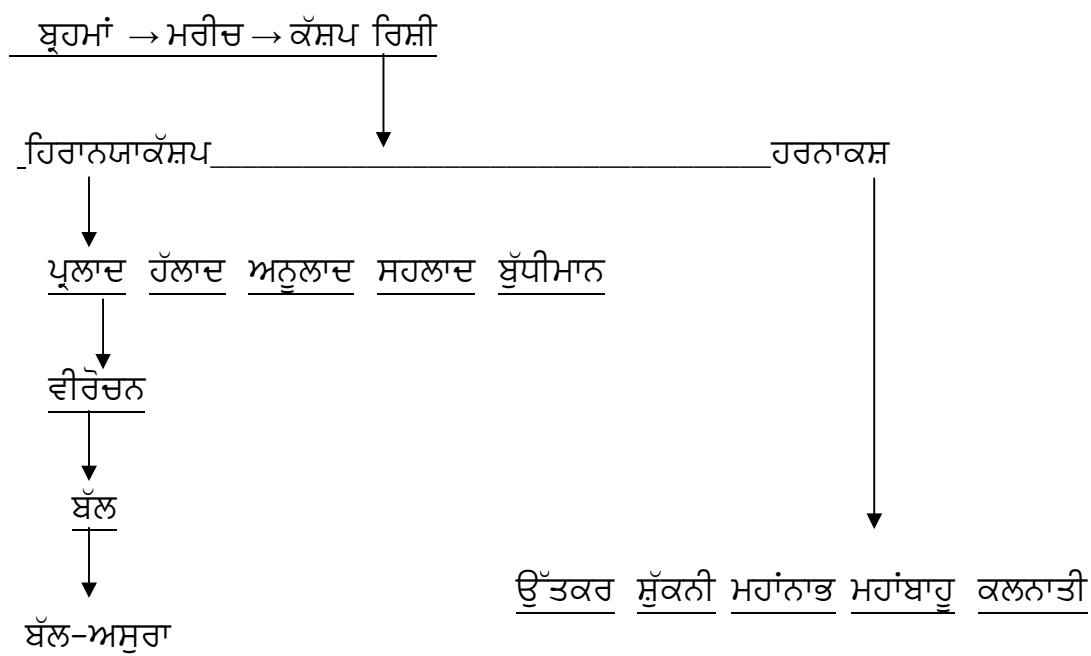
ਇੱਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਦਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਪੁਰਾਣਿਕ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਨੇ ਤੋੜ ਮਰੋੜਕੇ ਮਿੱਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾਂਵਾਂ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਪ੍ਰਲਾਦ, ਉਸਦੇ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਪੁੱਤ ਪੋਤਰਿਆਂ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਮਿਸਾਲ ਹਨ। ਇਸ ਤੋੜ ਮਰੋੜ ਪਿੱਛੇ ਸਿਰਫ ਦਕਸ਼ਨਾਂ ਦਾ

ਲਾਲਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਵੀ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਸੀ ਧਰਮ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ। ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ। ਦੇਵ ਕੌਣ ਸਨ? ਦੈਂਤ, ਦਾਨਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਕੌਣ ਸਨ? ਵਿਸ਼ਨੂ ਪੁਰਾਣ ਮੁਤਾਬਕ ਦਕਸ਼ਾ ਰਿਸ਼ੀ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਤਿੰਨ ਬੇਟੀਆਂ ‘ਦਿੱਤੀ’ ‘ਅਦਿੱਤੀ’ ਅਤੇ ‘ਧੰਨੋਂ’ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਕੱਸ਼ਪ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ‘ਦਿੱਤੀ’ ਦੀ ਐਲਾਦ ‘ਦੈਂਤ’ ਅਤੇ ‘ਧੰਨੋਂ’ ਦੀ ਐਲਾਦ ‘ਦਾਨਵ’ ਅਖਵਾਈ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਅਸੁਰ’ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ‘ਅਦਿੱਤੀ’ ਦੀ ਐਲਾਦ ‘ਅਦਿੱਤਿਜਾ’ ਸਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ‘ਦੇਵ’ ਜਾਂ ‘ਦੇਵਤਾ’ ਕਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘ਦੇਵ’ ਅਤੇ ‘ਅਸੁਰ’ ਇੱਕ ਹੀ ਪਿਤਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਜੰਮੇ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇਹ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮਾਂਵਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸੱਕੀਆਂ ਕੈਣਾਂ ਸਨ। ਮਤਰੇਏ ਭਰਾਵਾਂ ਵਾਲਾ ਸਰੀਕਾ ਅਤੇ ਵੱਖਰੇ ਧਰਮ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਆਪਸੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਸਨ। ਵੇਦ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣ ਦੇਵਤਿਆਂ ਦੇ ਖੁਸ਼ਾਮਦੀ ਲਿਖਾਰੀਆਂ ਦੀ ਰੱਚਨਾਂ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚ ਅਸੁਰ ਨੂੰ ਭੰਡਿਆ ਅਤੇ ਦੇਵ ਨੂੰ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਅਸੁਰਾਂ ਦੇ ਮਾਗੀ ਪੁਜਾਰੀਆ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਗਾਥਾਂ ਵਿੱਚ “ਦੇਵ ਰਾਜ ਝੂਠਿਆਂ ਦਾ ਰਾਜ” ਅਤੇ ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਨੂੰ ਸ਼ੈਤਾਨ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਅਸੁਰ ਲੋਕ, ਅਸੀਰੀਆ, ਆਜ਼ਰਬਜ਼ਾਨ, ਅਰਮੀਨੀਆ, ਉੱਤਰੀ ਇਰਾਨ ਅਤੇ ਤੁਰਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਜੋਰੋਅਸਤਰ ਦੀ ਤੀਜੀ ਗਾਥਾ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਪਰਸਪੀਅਨ ਰਾਜੇ ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਿਲਾਲਿਖਤ ਦਾ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਹੈ “ I am a follower of Ahura(Asura), I worship the Ahura(Asura), I hate the Devas, I hate the Deva worshippers.”

ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ, ਖਾੜੀ ਫਾਰਸ ਤੋਂ ਲੱਗਕੇ ਅਸੀਰੀਆ ਤੱਕ ਅਸੁਰਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਦੱਖਣ ਪੱਛਮੀ ਇਰਾਨ ਜਿਸਨੂੰ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ Ealm ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਅਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਵੱਖਰਾ ਧਰਮ, ਵੱਖਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅਤੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੜੱਪਣ ਲਈ ਇਹ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਭਰਾ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਨਾਲ ਅਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਵੀ ਯੁੱਧ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਯੁੱਧ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਦੇਵ ਅਸੁਰ ਯੁੱਧ ਹਨ। Caspian Sea ਦਾ ਨਾਮ ਰਿਸ਼ੀ ਕੱਸ਼ਪ ਦੇ ਨਾਮ ਉੱਤੇ ਹੈ। ਰਿਸ਼ੀ ਕੱਸ਼ਪ ਅਤੇ ਦਿੱਤੀ ਦੇ ਦੋ ਜੁੜਵਾਂ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਇੱਕ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ‘ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸ਼ਪ’ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ‘ਹਰਨਾਕਸ਼’। ਦੋਹਾਂ ਦਾ ਕਾਤਲ ਵਿਸ਼ਨੂ ਹੈ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਖਿੱਚਕੇ ਸਮੁੰਦਰ ਥੱਲੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਜੰਗਲੀ ਸੂਰ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਕੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹ ਕਥਾ ‘ਵਰਾਹ ਪੁਰਾਣ’ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸ਼ਪ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂ ਨੇ ਨਰਸਿੰਘਾ (Man-Lion) ਬਣਕੇ ਮਾਰਿਆ ਇਹ ਕਥਾ ‘ਵਿਸ਼ਨੂ ਪੁਰਾਣ’ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਪ੍ਰਲਾਦ ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸ਼ਪ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ।

ਮਹਾਂਰਾਜੇ ਪ੍ਰਲਾਦ ਅਤੇ ਉੱਸਦੇ ਪਰੀਵਾਰ ਦਾ ਸੰਖੇਪ ਵੇਰਵਾ:

ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਏਥੇ ਸਿਰਫ਼ ਸੰਖੇਪ ਵਰਣਣ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸਪ ਅਸੁਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਹਦਾ ਭਰਾ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁੱਤ ਤੰਗ ਕਰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਜਦੋਂ ਹਰਨਾਕਸ਼ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਮੁੰਦਰ ਥੱਲੇ ਖਿੱਚਕੇ ਲੈ ਗਿਆ ਤਾਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਮਾਰਕੇ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਅਜਾਦ ਕਰਾਇਆ। ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸਪ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਦੇ ਖੂਨ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੋ ਬਰਾਬਰ ਸ਼ਕਤੀ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਉਹ ਭਗਤੀ ਕਰਨ ਲਈ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਹਦੀ ਗੈਰਹਾਜਰੀ ਵਿੱਚ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਉਹਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਦੇ ਆਸ਼ਰਮ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਏ। ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਨੇ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਉਸਤੱਤ ਦੇ ਕਿਸੇ ਸੁਣਾਏ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਗਰਭ ਵਿੱਚ ਪਏ ਬੱਚੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹੋਇਆ।

ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸਪ ਨੇ ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਵਰਦਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਕਿ, ਉਹਨੂੰ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹੀ ਮਿਲੇ। ਉਹਨੂੰ ਨਾਂ ਤਾਂ ਬੰਦਾ ਮਾਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਜਾਨਵਰ। ਨਾਂ ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਹਥਿਆਰ ਨਾਲ ਹੋਵੇ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਬਿਨਾਂ ਹਥਿਆਰ ਦੇ ਹੋਵੇ। ਨਾਂ ਦਿਨੇ ਹੋਵੇ ਨਾਂ ਰਾਤ ਹੋਵੇ। ਨਾਂ ਅੰਦਰ ਹੋਵੇ ਨਾਂ ਬਾਹਰ ਹੋਵੇ। ਨਾਂ ਜਮੀਨ ਉੱਤੇ ਹੋਵੇ ਨਾਂ ਅਸਮਾਨ ਵਿੱਚ ਹੋਵੇ। ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸਪ ਅਸੁਰ ਇਸ਼ਟਾਂ (ਸ਼ਿਵਾ, ਬੱਲ, ਅਨੂ, ਇਨਾਨਾ) ਆਦਿਕ ਦਾ ਭਗਤ ਸੀ। ਪ੍ਰਲਾਦ ਨਾਰਦ ਮੁਨੀ ਤੋਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਸਰਵਸ਼ਕਤੀਮਾਨ ਅਤੇ ਸਰਵਵਿਆਪਕ ਕਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਬਾਲਕ ਦਾ ਇਹ ਝਗੜਾ ਏਨਾਂ ਵੱਧ ਗਿਆ ਕਿ ਪਿਤਾ ਨੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਜੱਲਾਦ ਪ੍ਰਲਾਦ ਨੂੰ ਮਾਰ ਨਾਂ ਸਕੇ। ਇੱਕ ਦਿਨ ਪ੍ਰਲਾਦ ਨੂੰ ਤੱਤੇ ਥੰਮ ਨਾਲ ਬੰਨਕੇ ਮਾਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਪ੍ਰਲਾਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਉਸੇ ਥੰਮ ਵਿੱਚੋਂ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨਰਸਿੰਘਾ (ਅੱਧਾ ਸ਼ੇਰ ਅੱਧਾ ਆਦਮੀ) ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਅਤੇ ਸੰਧਿਆ ਵੇਲੇ (ਨਾਂ ਦਿਨ ਨਾਂ ਰਾਤ) ਹਿਰਾਨਯਾਕੱਸਪ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ ਵਿੱਚ (ਨਾਂ ਜਮੀਨ ਨਾਂ ਅਸਮਾਨ) ਲੈਕੇ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਤਮਾਂ ਜੋਤੀ ਰਾਓ ਛੂਲੇ ਅਤੇ Dr. K. Jamnadas ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਕੁਝ ਇਸਤਰਾਂ ਹੈ: “Narsingha was greedy double-dealing, treacherous, cunning, dangerous, cruel and heartless. He began to plot the murder of Hiranyakashyap. He was convinced that unless he was murdered he would not be able to obtain his kingdom.... On revealing himself from the pillar as a divine incarnation to Hiranyakashyap, he (Vishnu) should have convinced him of his divine origin (i.e. being the Adinarayan) and should have tried to reconcile father and son unto each other. Instead, he murdered him in cold blood”. (“Slavery” “In the civilized British Government under the cloak of Brahmanism”) (Exposed by Jotirao Govindrao Phule Edited by Dr. K. Jamanadas F.R.C.S.(Ed.) translated by Prof. P.G. Patil M.A. B.A. (London), Bar at- Law Ex- Vice Chancellor, Shivaji University, Kolhapur).

ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਦੇ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਬਾਬਤ ਪ੍ਰਦੀਪ ਭੱਟਾਚਾਰੀਆ ਆਪਣਾ ਖਿਆਲ ਇਸਤਰਾਂ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: “The most interesting interpretation we can find is from the story about the Narasimha (man-lion) avatar. The Caspii tribe inhabited the shores of the Caspian Sea (named after our Kashyap rishi). Their king was Hiranyakashipu, His brother, Hiranyaksha, ruled Babylonia. The two of them defeated the Devas and established the worship of Ashur (Asura) whence the Assyrian people. After the death of Hiranyaksha, (possibly at the hands of the boar worshipping people of Norway who had helped Varuna reclaim Elam after the floods) Babylonia was conquered by Nrig, a son of Vaivasvat Manu, known also as Narsiman and featured as the winged lion with a man's face on the Assyrian ruins. It was Nrig who came to the rescue of Prahlad, a friend of the Devas, and slew Hiranyakashipu” (Pardip Bhattacharya)

ਅਸੀਰੀਆ ਅਤੇ ਬੈਬਲਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਖੋਦਾਈ ਵਿੱਚ ਸ਼ੇਰ ਦਾ ਧੜ ਅਤੇ ਆਦਮੀ ਦੇ ਮੰਹ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਬੁੱਤ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੇ ਬੁੱਤ Sphynx ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸਕ ਪੱਖ ਵੇਖਣ ਲਈ ਸੁਮੇਰ, ਅਕੱਤ, ਬੈਬਲਾਨ ਅਤੇ ਅਸੀਰੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਜਾਨਣਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਬੈਬਲਾਨ ਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਬੈਬਲ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੱਤ ਅਜੂਬਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਦੋ ਅਜੂਬੇ Towers of Bable ਅਤੇ Hanging Gardens ਏਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਸਨ।

ਯੂਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ Mesopotamia ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ‘ਦੋ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ’। Tigress ਅਤੇ Euphrates ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੀ ਦੋਆਬ ਅਰਮੀਨੀਆਂ ਤੋਂ ਖਾੜੀ ਫਾਰਸ ਤੱਕ ਨੂੰ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੁਮੇਰ (Pamir) ਪਰਬਤ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਘਰ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਹੀ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਜੋ ਖਾੜੀ ਫਾਰਸ ਨਾਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ Sumerian (3500-2800 B.C.E) ਸਭਿਆਤਾ ਵਸਾਈ।

“....They were a highland people , probably from the plateau of central Asia, since Sumerian culture shows some striking resemblances to that of the earliest civilization of India” (History of Ancient Civilizations by Prof. A. A. Trever)

ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਉਰ (Ur) ਹੈ। ਏਥੇ ਬੱਲ (Baal) ਅੱਨੂ ਅਤੇ ਇਨਾਨਾ ਦੇ ਮੰਦਰਾਂ ਦੇ ਖੰਡਰ ਲੱਭੇ ਹਨ। ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੀ Inana ਹੀ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਦੀਆਂ ਪਹਾੜੀਆਂ ਵਾਲੀ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਜੱਟ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਦੀ ਹੀ ਪੁਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਰੀਆ ਦੇ ਅੱਨੂ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੀਆਂ ਜੜਾਂ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸੁਮੇਰ, ਬੈਬਲਾਨ ਅਤੇ ਅਸੀਰੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਨ। ਸੁਮੇਰਾਂ ਦੇ ਕਈ ਸ਼ਹਿਰ ਸਨ ਜੋ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਜੰਗ ਲੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। Akkad ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਰਾਜੇ Sargon (ਸ਼ਾਰੂਕਿਨ) ਨੇ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਜਿੱਤਕੇ Akkadian ਸਭਿਆਤਾ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਂ ਕੀਤੀ। ਸਾਰਗਾਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ 2254 B.C.E ਵਿੱਚ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲਾ Nar-Sin (ਨਰ-ਸਿੰਘ) ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। Akkadian ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇੱਥਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਕਿ Nar-Sin ਨੇ Tigris ਦਰਿਆ ਦੇ ਉਤਰੀ ਹਿੱਸੇ (ਅਸੀਰੀਆ) ਦੇ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕੀਤਾ।

ਸਵਾਲ ਉਠਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਇਹ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚ ਗਈਆਂ? ਮੰਨੂੰ ਵਾਲੇ ਮਹਾਨ ਹੱਡੇ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਵਾਲੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ। ਆਰੀਆ/ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਇਹਨਾਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਤੋਂ ਵਾਕਫ ਸਨ। ਉਹ ਜਿਥੇ ਵੀ ਗਏ ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਅਤੇ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤੇ ਵੀ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਹੀ ਲੈ ਗਏ। ਇਸਤਰਾਂ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੀ ‘ਇਨਾਨਾ’ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਨੈਣਾਂ ਦੇਵੀ ਬਣੀ। ਸਮੇਂ, ਭਾਸ਼ਾ, ਧਰਮ ਅਤੇ ਰਸਮੇ ਰਿਵਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਇਹਨਾਂ ਕਥਾਵਾਂ ਦੇ ਪਾਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਤੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਆ ਗਈਆਂ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਮਹਾਨ ਹੱਡ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਬੈਬਲਾਨ ਤੋਂ ਸੁਰੂ ਹੋਈ। ਹੀਬਰੂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹ ਕਹਾਣੀ ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਗਏ ਆਰੀਆ ਤੋਂ ਸੁਣੀ। ਮਿਸਰ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ ਨੂੰ Hykosus ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਹੀਬਰੂ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਹ ਹੇਠ ਏਹੀ ਕਹਾਣੀ ਨੋਵਾ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਬੇੜੀ ਵਾਲੀ ਕਹਾਣੀ ਬਣ ਗਈ। ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚੇ ਆਰੀਆ ਨੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਸੁਰੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਏਸੇ ਕਥਾ ਨੂੰ ਮੱਤਸੇਆ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਮੱਨੂੰ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਭਵਿਖ ਬਾਣੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮੱਛੀ ਦੀ ਕਥਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਬੈਬਲਾਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵਾਪਰੀ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣ 400 C.E ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਲਿਖੇ ਗਏ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤ ਪੇਤਰੇ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ।

ਸਮੇਂ ਸਮੇਂ ਕਈ ਹੋਰ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਾਵੀ ਹੋਏ ਜਿਵੇਂ ਕਿ Guti ਅਤੇ Amuru। ਇਹ Guti ਉਹੀ ਜੱਟ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ Yueh-Chi ਕਿਹਾ ਅਤੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਕੁਸ਼ਨ ਬੰਸ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ‘Jat’ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਹੈ। ਯੂਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ‘J’ ਨੂੰ ‘G’ ਵਿੱਚ ਬਦਲਕੇ ਜੱਟ ਨੂੰ Guti, Getae, Goth ਆਦਿਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। Babylon ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ Amuru ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਏਹੀ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ Babylonian ਕਹਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਬੈਬਲਾਨ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਹਮੂਰਾਬੀ ਸੀ। Amuru ਉਹੀ ਜੱਟ ਹਨ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੌਰੀਆ ਅਖਵਾਏ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਉੱਤਰੀ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅਸੁਰ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨਾਲ ਅਸੀਰੀਆ ਦੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ। Asurbanipal (668-627B.C.E) ਅਸੀਰੀਆ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਹੋਇਆ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੇ ਪੜ੍ਹੇ ਦਾ ਨਾਮ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਕਈ ਥਾਂਈਂ ਉਹਨੂੰ ਬੱਨਅਸੁਰਾ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

AsurBan = BanAsur = BalAsur

ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਦਕਸ਼ਨਾਂ ਭੁੱਖੇ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ (ਦੇਵ) ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਦੀਆਂ ਜਾਇਜ਼ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਰਤੂਤਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਪਿੱਛੇ ਲਕੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ, ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਅਤੇ ਧੰਨਾਂ ਭਗਤ ਦੀਆਂ ਕਥਾਵਾਂ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀਆਂ ਮੁੰਹਾਂ ਬੋਲਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਪੰਡਤਾਂ ਨੇ ਕੀ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਆਏ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਾਰਾਂ

ਨਹੀ ਲੱਖਾਂ ਬੋਧੀ ਭਿੱਕਸੂ ਕਤਲ ਕੀਤੇ। ਬੋਧੀਆਂ ਦੇ ਮੱਠ ਢਾਹ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਜਨਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ‘ਦੇਵ ਦਾਸੀ’ ਅਤੇ ‘ਨਗਰ ਵਧੂ’ ਜਿਹੈ ਨਾਮ ਦੇਕੇ ਵੇਸਵਾ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। ਅਖੀਰ ਜੱਦ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਚੀਨ, ਜਪਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਏਸ਼ੀਆਈ ਮੁੱਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧਣ ਫੁੱਲਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਪੰਡਤਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਯਕੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਖਤਮ ਨਹੀ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਕਲਮ ਪੰਡਤਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਸੀ। ਇੱਕ ਪੁਰਾਣ ਹੋਰ ਲਿੱਖ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾਂ ਬੁੱਧ ਵੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਸੀ। ਕੋਈ ਅਚੰਭੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀ ਹੋਵੇਗੀ ਜੇ ਕੱਲ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ, ਮੁਹੰਮਦ ਅਤੇ ਜੀਸਸ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਅਵਤਾਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

ਇਹਨਾਂ ਦਕਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀਆਂ ਡੂੰਗੀਆਂ ਅਤੇ ਖਤਰਨਾਕ ਚਾਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਿਸਾਲ ਹੈ ਜੱਟ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਦੀ ਕਥਾ। ਧੰਨਾਂ ਭਗਤ ਦਾ ਜਨਮ 1415 C.E ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਇੱਕ ਧਾਲੀਵਾਲ ਜੱਟ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਏ ਹਨ। ਜਨਮ ਸਾਖੀਆਂ ਜਾਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤਕ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਦੀ ਪੱਥਰ ਪੂਜਣ ਵਾਲੀ ਪੰਡਤਾਂ ਦੀ ਮਨਯੋਤਤ ਕਹਾਣੀ ਅਜੇ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਨਹੀ ਸੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਮੁਤਾਬਕ ਧੰਨਾ ਜੀ ਨੂੰ ਪੰਡਤ ਨੇ ਇੱਕ ਪੱਥਰ ਦੇ ਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹਦੇ ਵਿੱਚ ਭਗਵਾਨ ਹੈ। ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਨੇ ਯਕੀਨ ਨਾਲ ਉਸ ਪੱਥਰ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਭਗਵਾਨ ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਪੱਥਰ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਦੀ ਬਾਣੀ ਗੁਰੂ ਗਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀ ਹੈ। ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਨੇ

“ ਜੋਤਿ ਸਮਾਇ ਸਮਾਨੀ ਜਾ ਕੈ, ਅਛਲੀ ਪ੍ਰਭ ਪਹਿਚਾਨਿਆ॥ ਧੰਨੈ ਧਨੁ ਪਾਇਆ ਧਰਣੀਧਰ, ਮਿਲਿ ਜਨ ਸੰਤ ਸਮਾਨਿਆ॥ ੪॥ ੧॥ { ਪੰਨਾ ੪੮੭ }

ਪਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਇਹ ਅਰਥ ਕਰਦੇ ਹਨ “ ਜਿਸ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਅੰਦਰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਸਰਬ-ਵਿਆਪਕ ਜੋਤਿ ਟਿਕ ਗਈ, ਉਸ ਨੇ ਮਾਇਆ ਵਿੱਚ ਨਾਹ ਛਲੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭੂ ਨੂੰ ਪਛਾਣ ਲਿਆ। ਮੈਂ ਧੰਨੇ ਨੇ ਭੀ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਨਾਮ-ਰੂਪ ਧਨ ਲੱਭ ਲਿਆ ਹੈ ਜੋ ਸਾਰੀ ਧਰਤੀ ਦਾ ਆਸਰਾ ਹੈ; ਮੈਂ ਧੰਨਾ ਭੀ ਸੰਤ ਜਨਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ”

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਦੀ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਵਾਲੀ ਮਨਯੋਤਤ ਕਹਾਣੀ ਆਮ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਏਸੇ ਭਰਮ ਨੂੰ ਕੱਢਣ ਲਈ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਾਲੇ ਪੰਨੇ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਆਪਣਾ ਸਲੋਕ ਲਿਖਿਆ ਹੈ:

ਮਹਲਾ ੫॥ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਗੋਬਿੰਦ ਸੰਗਿ, ਨਾਮਦੇਉ ਮਨੁ ਲੀਣਾ॥ ਆਚ ਦਾਮ ਛੀਪਰੋ ਹੋਇਓ ਲਾਖੀਣਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥ ਬੁਨਨਾ ਤਨਨਾ ਤਿਆਗਿ ਕੈ ਪ੍ਰੀਤਿ ਚਰਨ ਕਬੀਰਾ॥ ਨੀਚਕੁਲਾ ਜੋਲਾਹਰਾ, ਭਇਓ ਗੁਨੀਯ ਗਹੀਰਾ॥ ੧॥ ਰਵਿਦਾਸੁ ਛੁਵੰਤਾ ਛੋਰ ਨੀਤਿ, ਤਿਨਿ ਤਿਆਗੀ ਮਾਇਆ॥ ਪਰਗਟੁ ਹੋਆ ਸਾਧ ਸੰਗਿ, ਹਰਿ ਦਰਸਨੁ ਪਾਇਆ॥ ੨॥ ਸੈਨੁ ਨਾਈ ਬੁਤਕਾਰੀਆ, ਓਹ ਘਰਿ ਘਰਿ ਸੁਨਿਆ॥ ਹਿਰਦੇ ਵਸਿਆ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮੁ, ਭਗਤਾ ਮਹਿ ਗਨਿਆ॥ ੩॥ ਇਹ ਬਿਧਿ ਸੁਨਿ ਕੈ ਜਾਟਰੋ, ਉਠਿ ਭਗਤੀ ਲਾਗਾ॥ ਮਿਲੇ ਪ੍ਰਤਖਿ ਗੁਸਾਈਆ, ਧੰਨਾ ਵਡ ਭਾਗਾ॥ ੪॥ ੨॥ { ਪੰਨਾ ੪੮੭ }

ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ਼ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨਾ ਜੀ ਦੂਜੇ ਭਗਤਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਤ ਹੋਕੇ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਭਗਤੀ ਵਿੱਚ ਲੀਨ ਹੋ ਗਏ। ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੀ ਕਥਾ ਵਾਂਗ ਧੰਨਾਂ ਜੀ ਦੀ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਵਾਲੀ ਕਥਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਉਪਦੇਸ਼ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਉਪਦੇਸ਼ ਪਿੱਛੇ ਲੁੱਕੀ ਇਕ ਖਤਰਨਾਕ ਚਾਲ ਹੈ। ਉਹ ਚਾਲ ਕੀ ਹੈ? ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਾਹਿਬ ਸਿੰਘ ਲਿਖਦੇ ਨੇ “ਜੇ ਧੰਨੇ ਭਗਤ ਨੇ ਪੱਥਰ ਪੂਜ ਕੇ ਰੱਬ ਲੱਭਾ ਹੁੰਦਾ, ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਭਾਵ ਇਹ ਨਿਕਲਦਾ ਕਿ ਪੱਥਰ ਪੂਜ ਕੇ ਰੱਬ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਦੀ ਬਾਣੀ ਦਰਜ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਅਸੂਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਵਾਨ ਕਰ ਬੈਠੇ ਹਨ ਕਿ ਪੱਥਰ ਪੂਜਿਆਂ ਭੀ ਰੱਬ ਮਿਲ ਸਕਦਾ ਹੈ”

ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਪੱਥਰ ਪੂਜਾ ਬਾਬਤ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ:

“ਜਿਸੁ ਪਾਹਨ ਕਉ ਠਾਕੁਰੁ ਕਹਤਾ / ਉਹੁ ਪਾਹਨ ਲੈ ਉਸ ਕਉ ਛੁਬਤਾ / ੨ / ਗੁਨਹਗਾਰੁ ਲੂਣ ਹਰਾਮੀ /
ਪਾਹਨ ਨਾਵ ਨ ਪਾਰਗਰਾਮੀ / ੩ / {ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫} (ਪਾਹਨ = ਪੱਥਰ)

ਰਾਜਾ ਬੱਲ: ਜਿਸ ਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਲੀ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਰਾਜੇ ਵੀਰੋਚਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਸੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਪੁਰਾਣ ਮੁਤਾਬਕ ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਦਾਨਵ ਰਾਜਿਆ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸੱਤਾਂ ਹਿੱਸਿਆ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ, (1) ਅਤਾਲਾ (2) ਵਿਤਾਲਾ (3) ਨਿਤਾਲਾ (4) ਗਭਸਤੀਮੱਤ (5) ਮਹੀਤਾਲਾ (6) ਬੁਤਾਲਾ (7) ਪਤਾਲਾ। ਪਦਮ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਥੋੜੇ ਵੱਖਰੇ ਹਨ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ, ਅਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂ ਮਾਇਆ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਵਿਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਹਿਤਾਕਸ਼ਵਾਰਾ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਬੁਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਬੱਲ ਦਾ ਰਾਜ ਹੈ। ਤੱਲਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਮਾਇਆ ਅਤੇ ਮਹਾਂਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਨਾਗ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਤਾਲਾ ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਦਾਨਵਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਪਤਾਲਾ ਵਿੱਚ ਜੋ ਕਿ ਸੱਭ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਹੈ ਸ਼ਰੋਮਣੀ ਨਾਗ ਵਸੂਖੀ ਦਾ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨਾਂਵਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਪਤਾਲਾ ਬੰਦਰਗਾਹ ਕਰਾਚੀ ਕੋਲ ਹੈ। ਬੁਤਾਲਾ ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਮੰਦਰ ਤਿੱਬਤ ਵਿੱਚ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਬੱਲ ਦੀ ਕਥਾ ਵਮਨ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਇਸਤਰਾਂ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਬੱਲ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਨੂੰ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਉਹਨੇ ਇੰਦਰ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣ ਗਿਆ ਸੀ। (ਟੱਰਕੀ ਤੋਂ ਲੱਗਕੇ ਸਿੰਧ ਤੱਕ ਦਾ ਇਲਾਕਾ)। ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਕੋਲ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ। ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਇਕ ਬੌਣੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰ ਕੇ ਰਾਜੇ ਬੱਲ ਕੋਲੋਂ ਵਚਨ ਮੰਗਿਆ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਤਿੰਨ ਕਦਮ ਭੂਮੀ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਵਚਨ ਲੈਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਏਨਾਂ ਵੱਡਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹਦੇ ਤਿੰਨਾਂ ਕਦਮਾਂ ਵਿੱਚ ਰਾਜੇ ਬੱਲ ਦਾ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਆ ਗਿਆ ਪਰ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦਾ ਪੋਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਪਤਾਲ (ਸਿੰਧ) ਦਾ ਰਾਜ ਉਹਦੇ ਕੋਲ ਰਹਿਣ ਦਿੱਤਾ।

ਰਾਜਾ ਬੱਲ ਅਸੁਰਾ: ਰਾਜਾ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਉਸ ਰਾਜੇ ਬੱਲ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਧਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਆਪਣਾ ਵਚਨ ਪੁਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸੱਭ ਰਾਜ ਭਾਗ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਨੂੰ ਦਾਨ ਵਿੱਚ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਵਚਨ ਧੋਖੇ ਨਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਤੋਂ ਮੁੱਕਰਿਆ ਨਹੀਂ। ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਾਂਗ ਬਹਾਦਰ, ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ, ਸੱਚਾਈ ਪਸੰਦ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਚਨ ਦਾ ਪੂਰਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਵਾਂਗ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਵੀ ਸ਼ਿਵ ਭਗਤ ਸੀ। ਸ਼ਿਵ ਦੇ ਤਾਂਡਵ ਨਾਚ ਨਾਲ ਮਿਰਦੰਗ ਵਜਾਉਣ ਵਾਲਾ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਹੀ ਸੀ। ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਦੀ ਬੇਟੀ ਦਾ ਨਾਮ ਉਸ਼ਾ ਸੀ। ਉਸ਼ਾ ਅਤੇ ਕਿਸ਼ਨ ਭਗਵਾਨ ਦੇ ਭਰਾ ਬਲਰਾਮ ਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਨੀਰੁਧ ਦੇ ਪਿਆਰ

ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਅਤੇ ਦਵਾਰਕਾ ਵਾਲੇ ਯਾਦਵ ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਗਤ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਦਾ ਸਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਯੁੱਧ ਸੰਧੀ ਨਾਲ ਮੁੱਕ ਗਿਆ। ਉਸ਼ਾ ਅਤੇ ਅਨੀਰੁਧ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਦਵਾਰਕਾ ਅਤੇ ਪਤਾਲ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ Gate way of India ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਬੰਦਰਗਾਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਸਭਿਆਤਾ ਦੇ ਵਪਾਰਕ ਸਬੰਧ ਕਾਇਮ ਸਨ।

ਪ੍ਰਲਾਦ, ਬੱਲ ਅਤੇ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਪਰ ਇੱਥੇ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇੱਤਿਹਾਸ ਲੁਕਿਆ ਹੈ। ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਲੋਕ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਸੱਚ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਬੱਸ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨਾਮਿਆਂ ਨੂੰ ਵਧਾ ਚੜਾ ਕੇ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਗਰੂਦਾ ਪੁਰਾਣ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ “ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੱਭ ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਤੋਂ ਬਣੇ ਹਨ” ਇਹ ਮਿੱਥਿਹਾਸ ਹੈ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪੁੱਤਰ (ਸਰੀਰ ਦੇ ਹਿੱਸੇ) ਸਨ। ਉਹਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਵਿੱਚ ਕਈ ਰਾਜ (ਰਤਨ ਜਵਾਹਰ) ਕਾਇਮ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਇੱਤਿਹਾਸ ਹੈ।

ਇਹ ਮਿੱਥਿਹਾਸਕ ਕਥਾਵਾਂ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਏਹਨਾਂ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਏਨਾਂ ਹੀ ਸਿੱਖਣਾ ਹੈ ਕਿ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਇਕੋ ਹੀ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਸਨ। ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸੁਮੇਰ, ਅਕੱਤ, ਬੈਬਲਾਨ ਅਤੇ ਅਸੀਂਰੀਆ ਇਹਨਾਂ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਭਰਾਵਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਸਿੰਘ, ਅਤੇ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਤੋਂ ਬੈਬਲਾਨ ਅਤੇ ਟੱਰਕੀ ਤਕ ਸਨ। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ Ankara ਨੂੰ ਅੰਗੀਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਪ੍ਰਲਾਦ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਵੀਰੋਚਨ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬੱਲ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਸ਼ਕਤੀਸ਼ਾਲੀ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਸਿਫਤਾਂ ਕਰਦੇ ਸਨ।

“It is significant that many Jat clans figure in the Asura stories of India. For example Balasura, stand for the Bal clan of the Jats or one particular king of that clan. Vrikasura similarly stands for the Vrika clan or a king of that clan. The very name Jatasura, i.e., Jatasura is also mentioned in the Mahabharata and by Varahamihira. These are some examples only and are similar to the Babylonian names, e.g., Asurabani Pal, Asurnezar Pal, etc. Even Varuna, the Aryan god, is called Asura Varuna. Baudhayana Dharmasutra speaks of the Asura branch of Kasyapa gotra.”(Jats The Ancient Rulers by B.S. Dahiya)

ਜੱਟ:

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਮੇਂ ਉੱਤੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ:

“Jats Jat, Jath, Jatah, Jateh, Jaut, Jit, Jith, Jet, Jute, Gat, Gaur, Get, Git, Getae, Got, Goth, Gotar, Gut, Guti, Gutia, Gutton, Guttone, Djat, Djoth, Az-Zat, Zaut, Zutt, Zot, Zothale, Zutii, Xuthi, Xantii, Iatii, Yat, Yata, Yet, Yeta, Yetha, Yet, Yete, Yewti, Yuti, Yu chi”.(The Jats origins, antiquity, migrations, H.S Pawar)

Nesfield ਲਿਖਦਾ ਹੈ “if appearance goes for anything, the jats could not but be Aryans” Dr. Trumpp and Beames ਦਾ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਜੱਟ ਖਾਲਸ ਆਰੀਆ ਹਨ। Col. Tod ਅੱਜ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਸਬੰਧ ਰੋਮ ਦੇ ਗਾਬ (Goths) ਅਤੇ ਡੈਨਮਾਰਕ ਦੇ ਜੱਟਲੈਂਡ ਵਾਲੇ ਜੱਟਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। H.Risley ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ “Jats and Gujars are purely Aryans, their nose index being even finer than that of the Parisians”. ਜੱਟ ਦਾ ਅਸਲੀ ਅਤੇ ਆਦ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚਲਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਇਕੋ ਹੀ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਹੈ ‘ਜੱਟ’। ਉਹ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ ਅਖਵਾਏ। ਉਹ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ Scythians, Guti, YueChi,

HuingNu, Getae, Rajput ਆਦਿਕ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਈ Genetic ਖੋਜ ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਜਰਮਨ, ਸਲਾਵਿਕ, ਬਾਲਟਿਕ, ਇਰਾਨੀ, ਕਰੋਈਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਯੁਕਰੇਨ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਸਤਰੇਬੋ, ਪਲਿਨੀ ਅਤੇ ਪਟੋਲਮੀ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਅੱਮੂ (Oxus) ਅਤੇ ਸਰ (Jaxartes) ਦਰਿਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਮੰਗੋਲੀਆ ਤੋਂ ਟੱਰਕੀ ਤੱਕ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹ ਜੱਟ ਉਸ ਵਕਤ ਆਪਣੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। B.S. Dahiya ਆਪਣੀ ਜੱਗਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਿਤਾਬ 'Jats The Ancient Rulers' ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: "though their race is one and the same, i.e. Jats, Many of these dynasties took the name of their clans when they established empires and it is the names of the their clans which were known to the historians, e.g. the Manda, the Kusanas, the the Kidarites, the Tukhars , etc. the planes of Asia have been successively given the name of one or the other Jat clan. When Manda clan, under Ashtavegu, united these vast planes under one administration then these planes were called the Manda empire (The term "Median Empire" is a misnomer, as is well known) When large areas were under the Dahiya clan then it got the name Dahistan, When the Kasavan clan was predominant , the Asian planes were called the " Kusana Empire". Under the supremacy of the Tur clan the vast area was named Turkistan and when they were replaced by the Tatran clan the same land was called Tatari. Their one and only name is Jat and they were at the dawn of the history, living in the planes of Central Asia from Mongolia in the east to the Scythia in the west".

ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜੱਟ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਮੱਦ (ਮੰਡ) (Medes) ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਸੇ ਸਨ। ਮੰਡ ਵੀ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇੱਕ ਕਬੀਲਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮਾਦਰ ਦੇਸ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਨੁਕਲ ਅਤੇ ਸਹਿਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਾਦੁਰੀ ਮਾਦਰ ਦੇਸ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਆਪਣੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਵੀ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨਾਲ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਮਿਸਾਲ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਮੰਡਾਂ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਦੀ ਧੀ ਅਤੇ ਸਾਇਰਸ ਦੀ ਮਾਤਾ 'ਮੰਡੇਨ'। ਤੋਮਾਰ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਧੀ 'ਤੋਮਰੀ'। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਜਾਨਣ ਲਈ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇੰਝ ਕਹਿ ਲਉ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇੱਤਿਹਾਸ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸ ਸਮਝਣਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਜੱਟਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜ੍ਹਾਂ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਹਨ।

"It is clear from our source material, archaeological as well as literary, that about all major movements of ideas and people vitally affecting the history of Indian union down to the thirteenth century(A.D) are , in one way or another related to Central Asia". (A.K Narain's presidential address of Indian history congress (1968) Bhagalpur)

"It is not an exaggeration to say that Central Asia holds the key to the many of our historical problems." (Jats the ancient rulers' B.S Dahiya).

ਆਓ ਸੁਰੂ ਕਰੀਏ ਸਿੰਘ ਵਾਦੀ (Indus Valley) ਦੀ ਸੱਭਿਆਤਾ ਤੋਂ ਕਿਉਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦੀ Documented History ਏਥੋਂ ਸੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਸਿੰਘ ਵਾਦੀ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਜ਼ਿਕਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਅਤੇ

ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜਾਂ ਦੀ ਸੰਖੇਪ ਵਿਆਖਿਆ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੱਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸ ਸਮਝਣ ਲਈ ਇਹ ਗਿਆਨ ਮਹੱਤਵਪੂਰਣ ਵੀ ਹੈ ਅਤੇ ਜਰੂਰੀ ਵੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਬੱਲਾਂ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਇੱਤਿਹਾਸ ਦੀ ਪੂਰੀ ਤਸਵੀਰ ਵੇਖਣ ਅਤੇ ਸਮਝਣ ਲਈ ਚੀਨ ਤੋਂ ਹੰਗਰੀ ਅਤੇ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਤੋਂ ਭਾਰਤ (ਜੰਬੂ ਦੀਪ) ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਜਾਨਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ।

ਅੱਜ ਤੋਂ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਅਖੀਰਲੀ Ice Age ਦੀਆਂ ਅਖੀਰਲੀਆਂ ਸਦੀਆਂ ਵੇਲੇ ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਉੱਤਰੀ ਅਮਰੀਕਾ ਬਰਫ ਹੇਠ ਦੱਬੇ ਪਏ ਸਨ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨੀ ਅਬਾਦੀ ਦੀਆਂ ਟੁਕੜੀਆਂ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਸਨ ਪਰ ਕੋਈ ਵੱਡੀ ਸਭਿਆਤਾ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਚੀਨ, ਸਿੰਧ, ਮੈਸੋਪੋਟਮੀਆਂ ਅਤੇ ਮਿਸਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਭਿਆਵਾਂ Tropic Of Cancer ਤੋਂ ਥੋੜਾ ਉੱਤਰ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬਰਫ ਤੋਂ ਬਚਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਬਰਫ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਏਥੇ ਬਨਸਪਤੀ, ਇਨਸਾਨੀ ਅਤੇ ਹੈਵਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦੀ ਪ੍ਰਵੁੱਲਤਾ ਸੰਭਵ ਸੀ। ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵੀ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਹਨ। ਫਿਰ ਜੱਦ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਆਪ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਹ ਖਾਨਾ ਬਦੋਸ਼ (Nomad) ਚਰਵਾਹੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਥਾਂ ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬਹਿਣ ਵਾਲਾ ਬਣ ਗਿਆ। ਇਹ ਪੱਕੇ ਡੇਰੇ, ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਮੁਲਕ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਰਾਜੇ ਮਹਾਂਰਾਜੇ ਬਣ ਗਏ। ਏਸੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਨੇ ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਸਾਇੰਸ, ਗਣਿਤ, ਹਿਸਾਬ ਕਿਤਾਬ, ਨਾਪ ਤੌਲ ਅਤੇ ਵਿਉਪਾਰ ਨੂੰ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਜਿੰਦਗੀ ਲਈ ਪਾਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਏਸੇ ਲਈ ਪਹਿਲੇ ਪੱਕੇ ਇਨਸਾਨੀ ਡੇਰੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਕੰਢੇ ਬਣੇ ਜੋ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਨ ਸੱਭਿਆਵਾਂ ਅਖਵਾਏ। ਮਿਸਰ (Egypt) ਦੀ ਸੱਭਿਆਤਾ ਨੀਲ ਦਰਿਆ ਕੰਢੇ ਹੋਈ। ਮੈਸੋਪੋਟਮੀਆਂ Tigris ਅਤੇ Euphrates ਦੇ ਵਿੱਚਕਾਰ ਹੋਈ। ਚੀਨ ਦੀ ਸੱਭਿਆਤਾ Huang-Ho (Yellow River) ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੋਈ। ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ (Indus Valley) ਦੀ ਸੱਭਿਆਤਾ ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ ਦੇ ਕੰਢੇ ਹੋਈ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ, ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਾਲਕ ਪਹਾੜੀਆਂ, ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਥਾਂਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਇਕ ਕਾਲਪਨਿਕ ਲਕੀਰ ਰਾਹੀਂ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇੱਕ ਤਿਕੋਣ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਬਣਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤਿਕੋਣੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਦੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਇੱਕ ਹੀ ਨਸਲ (Dravidian Speaking Aborigines) ਅਤੇ ਇੱਕ ਹੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਚਲਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਆਦਵਾਸੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

“The regular planning of the streets, the layout of cities and the common weights and measures suggest a single state covering the entire area.” (The Wonder that was India By A.L Bhasham)

ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਉਚਾਰਿਆ ਵੇਦ, ਰਿਗ ਵੇਦ ਵੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੋਝਤਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਵਾਦੀ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਦਰਾਵੜ ਜਾਤੀ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਇਸ ਸੱਭਿਆਤਾ ਦੇ ਦੋ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸ਼ਹਿਰ ‘ਹੜੱਪਾ’ ਅਤੇ ਮਹਿੰਜੇ ਦਾਰੇ ਹਨ। ਹੜੱਪਾ ਰਾਵੀ ਕੰਢੇ ਜਿਲਾ ਸਾਹੀਵਾਲ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਇਸਤੋਂ 350 ਮੀਲ ਦੂਰ ਮਹਿੰਜੇ ਦਾਰੇ ਸਿੰਧ ਦਰਿਆ ਦੇ ਕੰਢੇ ਜਿਲਾ ਲਰਕਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਹੜੱਪਾ ਨੂੰ ਰਿਗ ਵੇਦ ਵਿੱਚ ਹਰੂਪੀਯਾ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਣਕ, ਜੌ, ਸਰਸੋਂ, ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਕਪਾਹ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਫਸਲਾਂ ਸਨ। ਇਹ ਉਹ ਸਮੇਂ ਹਨ ਜਦੋਂ ਪੱਛਮੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਕਪਾਹ ਜਾਂ ਸੂਤ ਦਾ ਕੋਈ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ ਸੀ।

“As to the peculiar products of India it is interesting that Herodotus told the Greek world, perhaps for the first time, of the trees that bore wool, surpassing in beauty and in quality the wool of sheep; and the Indians wear clothing from these trees.”(The Cambridge history of India, By E.J Rapson).

ਕਪਾਹ ਅਤੇ ਇਸਦੇ ਸੂਤ ਤੋਂ ਬਣਾਏ ਕਪੜੇ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ (ਇਰਾਕ) ਤਕ ਭੇਜੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕਪਾਹ ਨੂੰ ਸਿੰਧੂ ਅਤੇ ਯੂਨਾਨ ਦੇ ਲੋਕ ਸਿੰਧਾਨ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਜੱਲ ਅਤੇ ਥੱਲ ਰਾਹੀਂ ਵਿਉਪਾਰਕ ਸਬੰਧ ਸਨ। ਬੁੱਧ ਜੱਟਾਕਾ ਅਤੇ ਸੁਮੇਰ ਮੋਹਰਾਂ ਤੋਂ ਇੱਤਦੀ ਪ੍ਰੇਤਤਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

ਸੰਨ 1500 B.C.E ਅੱਜ ਤੋਂ ਲੱਗ ਭੱਗ ਕੋਈ 3500 ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ, ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿਚੋਂ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਾਲੇ ਆਈਲਾ ਵਰਸ਼ ਦੇ ਕੁਝ ਜੱਟ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਏਹੀ ਹਮਲਾਵਰ ਲੋਕ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ ਅਖਵਾਏ। ਇਸ ਹਮਲੇ ਦੌਰਾਨ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਦੇ ਲੱਖਾਂ ਦਰਾਵੜ ਵਸਨੀਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਜੋ ਬਚੇ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਝ ਗੁਲਾਮ ਬਣਾ ਲਏ ਗਏ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੱਖਣੀ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਭੱਜ ਨਿਕਲੇ। ਕਈ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੜ੍ਹ ਨੂੰ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਰਿਗ ਵੇਦ ਮੁਤਾਬਕ ਆਰੀਆ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਇੰਦਰ (ਮੀਂਹ ਦਾ ਦੇਵਤਾ) ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਸੱਭਿਆਤਾ ਦੀ ਬਰਬਾਦੀ ਹਮਲਾ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹ ਦੋਹਾਂ ਕਾਰਨਾਂ ਕਰਕੇ ਹੋਈ ਹੋਵੇ। ਸਿਵਾ, ਵਰਿਚ, ਕਾਯਾ, ਪੁਰੂ, ਯਾਦੂ, ਤੂਰਵਾਸਾ, ਨਿਚਯਾ, ਧਰਾਤਯੂ ਅਤੇ ਅੱਨੂ, ਜੱਟ (ਆਰੀਆ) ਕਬੀਲੇ ਸਨ ਜੋ ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਆਏ।

ਸਿੰਧ ਵਾਦੀ (ਪੰਜਾਬ) ਦੇ ਇਹ ਨਵੇਂ ਵਸਨੀਕ ਕੋਈ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹੇ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਵਰਣ ਅਜੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣੇ। ਇਸਦਾ ਸਬੂਤ ਇਹ ਹੈ, ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਇਹ ਲੋਕ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ ਰਹੇ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੇਦਾਂ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਤਾਂ ਹੈ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵੀ ਪਵਿੱਤਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਪਵਿੱਤਰ ਤੀਰਥ ਅਸਥਾਨ ਕਾਂਸ਼ੀ, ਮਥਰਾ, ਹਰਦਵਾਰ, ਕੁਰਕਸ਼ੇਤਰ, ਪ੍ਰੀਯਾਗ, ਅਯੁਧਿਆ, ਗਯਾ, ਪੁਰੀ, ਉਜ਼ੈਨ, ਦਵਾਰਕਾ ਸੱਭ ਸਤਲਿਜ ਤੋਂ ਪੂਰਬ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਹਨ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਅਤੇ ਚਤੁਰ ਵਰਣ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਂ ਉਸ ਵੇਲੇ ਹੋਈ ਜੱਦ ਇਹ ਹਮਲਾਵਰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗੰਗਾ ਅਤੇ ਜਮਨਾ ਦੇ ਦੋਆਬੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਵੇਦ ਅਤੇ ਵੈਦਿਕ ਰਚਨਾਵਾਂ ਇਸ ਵਕਤ ਹੋਈਆਂ। ਵੇਦ ਲਿਖੇ ਨਹੀਂ ਪੁਸ਼ਤ ਦਰ ਪੁਸ਼ਤ ਜਬਾਨੀ ਯਾਦ ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ।

ਭਾਰਤੀ ਦੇਵਾਂ ਦੇ ਅਸੁਰ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਜੋ ਅਜੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਸਨ, ਯੁਨਾਨੀ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ Herodotus (484B.C.E—425B.C.E) ਨੇ Scythians ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ। ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਨੂੰ ਇੱਤਿਹਾਸ ਲਿਖਣ ਦਾ ਮੌਢੀ ਮੰਨਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਨੇ ਪ੍ਰਮਨੇ ਸੱਭ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹ Scythians ਹੀ ਅੱਜ ਦੇ ਜੱਟ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿਣਾਂ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਉਹ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ Herodotus ਨੇ Scythians ਕਿਹਾ” ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸੌ ਸਾਲ 1000 B.C.E ਤੋਂ 500 B.C.E ਤੱਕ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਇੱਤਿਹਾਸ ਬੜਾ ਧੁੰਪਲਾ ਹੈ। ਬਹੁਤੇ ਆਰੀਆ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਗੰਗਾ ਜਮਨਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ। ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਨਵੇਂ ਪਾੜਵੀ ਕਬੀਲੇ Scythians ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਲੋਕ ਵੀ ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਚਤੁਰ ਵਰਣ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਆਰੀਆ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਜੱਟ ਆਰੀਆ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਵੱਡੇ ਮੱਤ ਭੇਦ ਸਨ।

1.ਇਹ ਜੱਟ (Scythians) ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦੇ ਸੀ। 2.ਇਹ ਚਤੁਰ ਵਰਣ ਦੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਨੂੰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮੰਨਦੇ। 3.ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਦੀ ਇਜਾਜਤ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਕੇ ਦੋਹਾਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਵਾਲੀ ਪੁਰਾਣੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਰ ਵੀ ਵੱਧ ਗਈ। ਗੰਗਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਕਲਮ ਹੋਰ ਜਹਿਰੀਲੀ ਹੋ ਗਈ। ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਰਾਕਸ਼ਾਂ ਦੀ ਅਪਵਿੱਤਰ ਧਰਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ।

“Orthodox Hindus are still unwilling to cross the Indus, and the whole of west Punjab between that river and Sutlej is condemned as unholy ground, unfit for the residence of strict votaries of Dharma” (Oxford History of India by V.A Smith)

“The jat's spirit of freedom and equality refused to submit to Brahminical Hinduism and in its turn drew the censure of the privileged Brahmins of the Gangetic plain who pronounced that “No Aryan should stay in the Punjab for even two days because the Punjabis refused to obey the Brahmin priests”.(A History of Sikhs by Kushwant Singh)

ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਸੱਤਲੁਜ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਜੰਮਪਲ ਸੀ ਉਹ ਗੰਗਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਲਈ ਮਲੇਸ਼, ਰਾਕਸ਼ਾਂ, ਦੈਂਤ, ਦਾਨਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ ਸੀ। ਇਹ ਦੈਂਤ ਅਤੇ ਦਾਵਨ ਖਾੜਕੁ ਤਾਂ ਜਰੂਰ ਸਨ ਪਰ ਉੱਚੇ ਅਤੇ ਸੁੱਚੇ ਆਚਰਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਇਹ ਅਸੁਰ ਹੀ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਆਰੀਆ (Noble) ਕਹਾਉਣ ਦੇ ਹੱਕਦਾਰ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ ਜਾਤ, ਪਾਤ ਅਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰੇ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਵਿਆਹ ਕਰਾਕੇ ਜੀਣ ਦਾ ਹੱਕ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਗੰਗਾ ਦੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਇੱਕ ਅੱਖ ਨਹੀਂ ਸੀ ਭਾਉਂਦੀ। ਹੁਣ ਤੁਸੀਂ ਨਿਆਂ ਕਰੋ ਕਿ ਉੱਚੇ ਆਦਰਸ਼ ਅਤੇ ਇਨਸਾਨੀ ਪੱਧਰ ਉੱਤੇ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਕੋਣ ਸਨ? ਉਹ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਅਤੇ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦਾ ਘਿਨੋਨਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਬਣਾਇਆ। ਵਿਧਵਾ ਔਰਤ ਨੂੰ ਜੀਣ ਦਾ ਹੱਕ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗਲਤੀ ਨਾਲ ਵੀ ਵੇਦਾਂ ਦਾ ਸਲੋਕ ਸੁਣ ਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਿੱਧਲਿਆ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਪਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਜੱਟ ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਅਜ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਬਰਾਬਰੀ ਵਿੱਚ ਯਕੀਨ ਰੱਖਦਾ ਸੀ। ਜੱਟ ਭਾਈਚਾਰਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ, ਇਨਸਾਨੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਅਜ਼ੀਮ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਜੱਟ ਰਿਵਾਜ ਮੁਤਾਬਕ ਵਿਧਵਾ ਵਿਆਹ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਰੋਕ ਟੋਕ ਨਹੀਂ।

ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਅਤੇ ਸੈਨਿਕੀ ਜੱਟ ਦੇ ਆਮ ਪੇਸ਼ੇ ਹਨ। ਪਰ ਇੱਸਦਾ ਇਹ ਮਤਲਬ ਨਹੀਂ ਕਿ ਜੋ ਵੀ ਕੋਈ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਵੇ ਉਹ ਜੱਟ ਹੈ। ਜੱਟ ਇੱਕ Race ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਜੱਟ ਜੇ ਖੇਤੀ ਬਾੜੀ ਛੱਡਕੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਕੰਮ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਵੇ ਤਾਂ ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਜੱਟ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਧਰਮ ਜਾਂ ਪੇਸ਼ਾ ਬਦਲਣ ਨਾਲ Genetic ਵਿਰਸਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਦਾ। ਜੱਟ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਹੈ ਉਹਦਾ ਸਿੱਧਾ ਸਾਦਾ ਪਰ ਸਖਤ ਸੁਭਾ। ਜੱਟ ਦਾ ਹੱਥ, ਜਾਂ ਹੱਲ ਦੀ ਹੱਥੀ ਉੱਤੇ ਜਾਂ ਤਲਵਾਰ ਦੀ ਹੱਥੀ ਉੱਤੇ। ਆਰੀਆ ਪਹਿਚਾਨ ਵਾਲੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਜੱਟ ਨੂੰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦੇ ਆਦਵਾਸੀ ਨਾਲੋਂ ਵੱਖਰਾ ਖੜਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਏਸੇ ਵੱਖਰੇਪਣ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਜੱਟ ਦੇ ਪਿਛੋਕੜ ਦੀ ਖੋਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਇਸ ਖੋਜ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਨੂੰ ਅੰਗਰੇਜ਼ਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤ ਵਿੱਚ ਵਰਤਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਲਾਰਡ ਕਰਜ਼ਨ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦਾ ਕਹਿਣਾਂ ਸੀ ਕਿ ਸਿਰਫ ਆਦਵਾਸੀ ਹੀ ਭਾਰਤਵਾਸੀ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੱਭ ਬਾਹਰੋਂ ਆਏ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਹਨ। ਜੱਟ ਔਰਤ (ਜੱਟੀ) ਅਤੇ ਗੁੱਜਰ ਔਰਤ (ਗੁੱਜਰੀ) ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਰੂਪਮਤੀ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪਦਮਣੀ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰੀ ਹੈ। ਹਾਂ ਇਹ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਣੀਆਂ ਸਨ ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਉਹ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁੱਜਰ ਹੀ ਸਨ ਜੋ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਖਤਿਆਰ ਕਰਕੇ ਰਾਜਪੂਤ ਅਖਵਾਏ। ਹੀਰ ਰਾਂਝਾ, ਸੱਸੀ ਪੁੰਨੂ, ਮਿਰਜ਼ਾ

ਸਾਹਿਬਾਂ ਦੇ ਕਿੱਸੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕੇ ਆਸ਼ਕੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਜੱਟ ਦੇ ਕੋਈ ਬਰਾਬਰ ਨਹੀਂ।

ਵੰਡ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪੰਜ ਬੰਦਿਆਂ ਪਿੱਛੇ ਦੋ ਜੱਟ ਸਨ। ਬਹੁ ਗਿਣਤੀ ਹਿੰਦੂ ਜੱਟ ਰਾਜਸਥਾਨ, ਹਰਿਆਣਾਂ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਹਨ। Sir Denzil Ibbetson ਸੰਨ 1881 ਦੀ ਰੀਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ “The Jat is in every respect the most important of the Punjab peoples.... Ethnologically he is the peculiar and most prominent product of the plains of the five rivers..... His manners do not bear the impress of generations of wild freedom which marks the races of our frontier mountains. But he is more honest, more industrious, more sturdy and no less manly than they..... As a rule The Jat is a man who does what seems right in his own eyes. He is independent and he is self willed, he is reasonable , peaceably inclined if left alone..... Among the widow-marrying castes he stands first. The Banya with his sacred thread, his strict Hinduism and twice born standing looks down on the Jat. But the Jat looks down upon the Banya as a cowardly spirtless Money-grubber, and society in general agrees with the Jat”.

ਕਈ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰਾਂ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਬਾਬਤ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੁਝ ਦਾ ਵੇਰਵਾ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

“The Jats from whom sprang the Sikh, these are typical Jats of the Punjab, which include those great Sikh Jat tribes (clans), who have made the race so renowned in recent history. (Capt. Falcon, R.W)

“The Sikh Jat is generally tall and muscular, with well shaped limbs, erect carriage, and strongly marked and handsome features. The Jat Sikhs have always been famous for their fine physique and are surpassed by no race in India for high-bred looks, smartness, and soldier by bearing. They make admirable soldiers, when well led, inferior to no native race in India, with more dogged courage than dash, steady in the field, and trustworthy in difficult circumstances----. The mass of Jat Sikh population may fairly be said to be contented and law-abiding”.(Maj. Barstow A.E)

“The Jats of the Punjab proper (in modern Punjab almost all of them belong to the Sikh faith) have been truly described as the backbone of the province by character and physique, as well as by numbers and locality. They are stalwart sturdy yeomen, of great independence, industry, and agricultural skill, and collectively form perhaps the finest peasantry in India. Sturdy independence, and patient vigorous labour, are perhaps the strongest characteristics of the Jat Sikhs. The typical Jat Sikh is faithful and true to his employer, seldom shows insubordination, and with a good deal of self-esteem has higher standard of honour than is common among most Orientals”(Capt. Bingley A.H)

General Sir MacMunn ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਵੱਡੀ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਹਿੱਸਾ ਲੈਣ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ ਜੱਟਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਕੈਂਟ ਇੰਗਲੈਂਡ ਅਤੇ ਜੱਟ ਲੈਂਡ ਡੈਨਮਾਰਕ ਵਾਲੇ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਬੰਧੀ ਹਨ।

“The martial races shall stride across the stage ----as they swung through Marseilles (France) with half the girls of France on their arms---that Marseilles that went beside itself to see the smoke stacks and masts of the mighty. Armada that brought the Army of India. The Jat Sikhs mighty and curled of bears, kins of the men of Kent (England), the Jutes from Jutland----”.

Colonel Sleeman, ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਜਲਾਵਤਨ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਇਹ ਕਹਿਕੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਂਟ ਦੇ ਜੱਟ ਲੋਕ ਤੇਰੇ ਆਪਣੇ ਲੋਕ ਹਨ। "I see you are going to live in Kent. You will be among your own people there, for you are a Jat and the men of Kent are Jats from Jutland"

ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਰਾਜੇ

780 B.C.E ਰਾਜਾ ਦੇਵਕਾ (Deoices) ਨੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਮੰਡ (Medes) ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਅਤੇ Ecbatana (ਹਮਾਂਦਾਨ) ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਅੱਜ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਮੰਡ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਗਲਤੀ ਨਾਲ Medes ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਹਨ। "In the last quarter of the eighth century B.C, the area of Azerbaijan to the south of Lake Urumiya was inhabited as always by various Jat clans. The two clans whose names had come down in history are called the Mannai and the Mandas. These two clans are nowadays called in India as the Manns and the Mandas. The early historians mistakenly called these Manda Jats the Meds. " This mistake was detected when the monuments of Nabonodus and Cyrus were unearthed. It was then discovered that the whole history was based on a philological mistake. It was found that the name of the empire and its people was not Medes but Manda,"(Jats The Ancient Rulers)

ਦੇਵਕਾ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਫਰਾਵਰਤੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਇਲਾਕਾ ਜਿੱਤਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਸੀਰੀਆ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਪਰ ਬੁਰੀ ਤਰਾਂ ਹਾਰਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। 612 B.C.E ਵਿੱਚ ਫਰਾਵਰਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੁਵਾ ਕਸ਼ਤਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਮੌਤ ਅਤੇ ਹਾਰ ਦਾ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਮਾਨ, ਮੰਡ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸਿੱਖੀਅਨ ਜੱਟ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰਲਾ ਕੇ ਇੱਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਅਸੀਰੀਆ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਨਿਨਵੇਹ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਹੁਵਾ ਕਸ਼ਤਰਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ। ਇਸਤਰਾਂ ਅਸੀਰੀਆ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮੰਡ ਰਾਜ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਹੋਈ।

ਹੁਵਾ ਕਸ਼ਤਰਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆਂ। ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਨਾਮ ਮੰਡੇਨ ਸੀ। ਇੱਕ ਸੁਪਨੇ ਮੁਤਾਬਕ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਦੀ ਜਾਨ ਅਤੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਨੂੰ ਉਹਦੀ ਧੀ ਦੀ ਅੱਲਾਦ ਹੱਥੋਂ ਖਤਰਾ ਸੀ। ਇਸ ਖਤਰੇ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਨੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਮੰਡੇਨ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਇੱਕ ਮਾਮੂਲੀ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਚਰਵਾਹੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਡਾਂ ਦੇ ਗੁਲਾਮ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਬਾਦ ਮੰਡੇਨ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਲਈ ਪੇਕੇ ਘਰ ਆਈ। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਰਿਵਾਜ਼ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਬੱਚਾ ਨਾਨਕੇ ਘਰ ਹੀ ਜੰਮਦਾ ਹੈ। ਮੰਡੇਨ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਜੰਮਿਆਂ ਸੁਣਕੇ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹਰਭਾਗ ਨੂੰ ਇਹ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਨਵ ਜੰਮੇ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਹਰਭਾਗ ਰਹਿਮ ਦਿਲ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਉਹਨੇ ਬੱਚਾ ਇੱਕ ਚਰਵਾਹੇ ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਬੱਚਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਚਰਵਾਹੇ ਨੇ ਇਸ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਮ ਸਾਇਰਸ ਰੱਖਿਆ। ਸਾਇਰਸ ਨੂੰ ਵੱਡਾ ਹੋਕੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਹਰਭਾਗ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਅਸਤਾਵੇਗੁ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਮੰਡ ਰਾਜ ਦਾ ਅੰਤ ਕੀਤਾ। ਇਸਤਰਾਂ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਦੋਹਤਰਾ ਸਾਇਰਸ ਸਾਰੇ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਸਾਇਰਸ ਮਹਾਨ ਅਖਵਾਇਆ।

ਮੰਡ ਵੀ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਕਬੀਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਕਿਵੇਂ ਪਹੁੰਚੇ? ਇੱਕ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਜੱਦ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੰਡਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਵਿੱਚ ਸੀ ਉਸ ਵਕਤ ਉਹ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਉੱਤੇ ਵੀ ਕਾਬਜ਼ ਸਨ। ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਹੱਥਾਂ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਖੁਹਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਦੀ ਗੁਲਾਮੀ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਉਹ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵੱਲ ਭੱਜ ਆਏ। ਮੇਰੇ ਨਿੱਜੀ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਕ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਠੀਕ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ 600 B.C.E ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਯੁਧ ਸਮੇਂ ਮੰਡ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਜੱਟ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਉੱਝ ਵੀ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਅਤੇ ਮੰਡ ਬੈਬਲਾਨ ਦੇ ਵਿਰਸੇ ਵਾਲੇ ਇਕੋ ਨਸਲ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਸਾਇਰਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਫੋਜ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਕਢਿਆ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਮੰਡਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਕਬਤਾਨਾ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕੀਤਾ।

ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਜੱਟ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਡ ਭਰਾ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਨ ਜੋ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਲੱਝਦੇ ਝਗੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕੌਰਵਾਂ ਦੀ ਭੈਣ ਦੁਸਾਲਾ ਸੰਧੂ ਜੱਟ ਰਾਜੇ ਜੈਦਰਥ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਸੀ। ਨੁਕਲ ਅਤੇ ਸਹਿਦੇਵ ਦੀ ਮਾਤਾ ਮਾਦਰੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੰਡ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਧੀ ਸੀ। ਅਰਬੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵੀ ਜੱਟ ਅਤੇ ਮੰਡ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਸਿੰਧ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਮਜ਼ਮੁੱਲਾ ਤਵਾਰੀਖ ਅਨੁਸਾਰ ਜੱਟ ਅਤੇ ਮੰਡ ਨੋਵਾ (Noah) ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਹੱਮ ਦੀ ਅੱਲਾਦ ਹਨ। ਜੱਟ ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ ਦੇ ਇੱਕ ਕੰਡੇ ਅਤੇ ਮੰਡ ਦੂਜੇ ਕੰਡੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਰਬ ਲਿਖਾਰੀ ਅਲ ਇੱਦਰੀਸੀ ਅਤੇ ਇਬਨ ਹੁਕਾਲ ਵੀ ਮੰਡਾਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਸਿੰਧ ਕੰਡੇ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਅਰਬ ਸਾਗਰ ਤੱਕ ਖਿਲਰੇ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਅਰਬ ਜਰਨੈਲ ਮੁਹੰਮਦ ਬਿਨ ਕਾਸਮ ਵੀ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਮੰਡਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਸੰਧੀ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਮੱਲੀ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਵਸਾਏ ਮੁਲਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਮੱਲੀਸਤਾਨ ਸੀ। ਭਾਰਤੀ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਬਹੁੱਤੇ ਜੱਟ ਵੀ ਆਪਣੀ ਪਿਛੋਕੜ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਨਾਲ ਜੋੜਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੁਲਤਾਨ ਤੋਂ ਬਹੁੱਤੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ। ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹਾਵਲਪੁਰ ਉੱਤੇ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ ਜਿਸਨੂੰ ਦੇਵਗੜ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇਵਰਾਜ ਭੱਟੀ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। "Yain Seemakrta nityatriven Balldeshyoh. Bhatti-kan Devraj Yoh Balmandalpalakam"

(General Royal Asiatic Society)

ਪਰ ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਘਰ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਹੀ ਹੈ ਜਿਥੋਂ ਉਹ ਸਿੰਧ ਪੰਜਾਬ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਿੱਲਰੇ।

ਮੌਰੀਆ (ਮੌੜ੍ਹ ਜੱਟ) ਕੁਸ਼ਨ (YueChi-Guti ਜੱਟ) ਗੁਪਤਾ (ਧਾਰਾਨ ਜੱਟ)

543 B.C.E ਵਿੱਚ ਮੱਗਧ (ਬਿਹਾਰ) ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਿੰਬੀਸਾਰ ਕਸਾਲਾ ਦੀ ਰਾਜਕਮਾਰੀ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਕਰਾਕੇ ਦੋਹਾਂ ਰਾਜਾਂ ਦਾ ਮਾਲਕ ਬਣ ਗਿਆ। ਅਜਾਤਸ਼ਤਰੂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਬਿੰਬੀਸਾਰ ਨੂੰ ਕੈਦ ਕਰਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣ ਬੈਠਾ। ਅਜਾਤਸ਼ਤਰੂ ਨੇ ਪਾਟਲੀਪੁੱਤਰ (ਪਟਨਾ) ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਇਆ। ਅਜਾਤਸ਼ਤਰੂ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪਿਤਾ ਬਿੰਬੀਸਾਰ ਕੌਣ ਲੋਕ ਸਨ? ਪਾਟਲੀਪੁੱਤਰ ਦੀ ਖੋਦਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੰਡ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਅਕਬਤਾਨਾ (Ecbatana) ਨਾਲ ਹੂੰ ਬਹੁੱਤ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣਦੀ ਹੈ ਕਿ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਾਰਾ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਮੰਡ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

326 B.C.E ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ, ਪਰਸਪਰਾ ਰਾਜੇ ਦਾਰੀਆਸ ਨੂੰ ਹਰਾਕੇ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਵੱਧਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਪੋਰਸ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਹਾਲ ਜੋ ਸਾਡੇ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾ ਉਹ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਤਨਖਾਹੀਏ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਕੁਦਰਤੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਲਕ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਕਸੀਦੇ ਲਿੱਖੇ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੇ ਲੋਕ ਇਹ ਤਾਂ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ ਫਿਪਲ ਸੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਉਹਨੇ ਛੋਟੀ ਉਮਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਤਰਨਾਕ ਘੋੜੇ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ। ਪਰ ਇਹ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਕਿ ਪੋਰਸ ਕੌਣ ਸੀ? ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦਾ ਜਾਂ ਮਾਤਾ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ? ਉਹਦਾ ਬੱਚਪਨ ਕਿਵੇਂ ਗੁਜ਼ਰਿਆ?

ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹੇ ਕਰਨਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਇਹ ਕੰਮ ਅਧੂਰਾ ਛੱਡਕੇ ਵਾਪਸ ਕਿਉਂ ਮੁੜ੍ਹ ਗਿਆ? ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਉਪਰੋਕਤ ਸਵਾਲ ਦੇ ਦੋ ਜਵਾਬ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਫੌਜੀਆਂ ਨੂੰ ਘਰੋਂ ਨਿਕਲਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਘਰ ਦੀ ਯਾਦ ਬਹੁਤ ਸਤਾਉਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਰਨ ਵਾਪਸ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ। ਦੂਜੀ ਇਹ ਕਿ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਤੋਂ ਪਾਰ ਵਾਲੇ ਨੰਦਾ ਸਮਰਾਟ ਦੀ ਬਹੁੱਤ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਸੀ ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨੇ ਡਰਕੇ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਦੋਵੇਂ ਜਵਾਬ ਵਾਹਯਾਤ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਪਹੁੰਚਣ ਵੇਲੇ ਤੱਕ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਫੌਜ ਸਿਰਫ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੀ ਲੋਕ ਸਨ ਜੋ ਮਕਦੂਨੀਆਂ ਤੋਂ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਤੁਰੇ ਸਨ। ਸਾਰੀ ਦੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਜਿੱਤੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਫੌਜੀ ਅਤੇ ਧਾੜਵੀ ਲੁਟੇਰਿਆਂ ਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕੁਝ ਹੀ ਮਹੀਨੇ ਪੁਰਾਣੀ ਫੌਜ ਨੂੰ ਘਰ ਦੀ ਯਾਦ ਕੀ ਸਤਾਉਂਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਨੰਦਾ ਸਮਰਾਟ ਦੀ ਵੱਡੀ ਭਾਰੀ ਫੌਜ ਤੋਂ ਡਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਵੀ ਕੁਝ ਜੱਚਦੀ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਖੂਬੀ ਏਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡੀਆਂ ਫੌਜਾਂ ਨਾਲ ਲੱਕੜੇ ਵੀ ਜਿੱਤ ਸੱਕਦਾ ਸੀ। ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਫੌਜ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲੋਂ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਵੱਡੀ ਸੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਅਤੇ ਜਿੱਤਿਆ ਵੀ ਫਿਰ ਉਹ ਨੰਦਾ ਦੀ ਫੌਜ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਡਰ ਗਿਆ? ਦਾਰੀਆਸ ਹਾਰਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ, ਉਹਦਾ ਸਾਰਾ ਪਰੀਵਾਰ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿੱਚ ਸੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਧੀ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ “ਦੱਸ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ”? ਉਹਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ, “ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਇੱਕ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਇੱਕ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਸਲੂਕ ਕਰਨਾਂ ਚਾਹੀਦਾ” ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਇੱਥੇ ਜਵਾਬ ਤੋਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਣੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਸਿਕੰਦਰ ਅਤੇ ਪੋਰਸ ਦੀ ਜੰਗ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਪੋਰਸ ਦੀ ਜਿੱਤ ਨੂੰ ਹਾਰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਇਹੀ ਕਹਾਣੀ ਪੋਰਸ ਨਾਲ ਜੋੜ ਦਿੱਤੀ। ਭਾਰਤੀ ਸਕੂਲਾਂ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਏਹੀ ਕਹਾਣੀ ਪੜਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦੀ ਯਾਦਗਰ ਵਿੱਚ ਸਿਕੰਦਰ ਨੇ ਦਰਿਆ ਬਿਆਸ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਕੰਡੇ ਉੱਤੇ 12 ਯੁਨਾਨੀ ਢੰਗ ਵਾਲੇ ਸਤੰਬ (Pillars) ਬਣਵਾਏ। ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਥੋੜੇ ਹੀ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨ ਨੇ ਵੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਵਾਲੇ ਸਤੰਬ ਬਣਵਾਏ। ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਸਤੰਬ ਤਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਸਹੀ ਸਲਾਮਤ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ ਪਰ ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਉਹ ਮੰਨਘੜਤ ਸਤੰਬਾਂ ਦੀ ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਇੱਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਘੋੜੇ ਦੀ ਕਬਰ ਲੱਭ ਗਈ ਜੋ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦੀ ਰੁਖਸਾਨਾ (Roxane) ਅਤੇ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਵੀ ਲੱਭ ਗਈ ਪਰ ਅੱਸੀ ਅੱਸੀ ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ 12 ਸਤੰਬਾਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਨਾਮੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ। ਇਹਦੀ ਇੱਕੋ ਹੀ ਵਜ਼ਹ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਜਿੱਤ ਪੋਰਸ ਦੀ ਹੋਈ ਸੀ ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਨਾਂ ਕੋਈ ਜਿੱਤ, ਨਾਂ

ਕੋਈ ਯਾਦਗਰ ਅਤੇ ਨਾਂ ਕੋਈ ਸਤੰਬਰ! ਸਿਕੰਦਰ ਜੇਤੂ ਨਹੀਂ ਇੱਕ ਹਾਰੇ ਹੋਏ ਰਾਜੇ ਵਾਂਗ ਵਾਪਸ ਆਪਣੇ ਘਰ ਨੂੰ ਭੱਜਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਦਾ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਵੇਲੇ ਨਾਲੋਂ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਜਿਆਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ।

ਹੁਣ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੋਰਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸਤਿਕਾਰਿਆ? ਉਹੀ ਪੁਰਾਣੀ ਜੱਟ ਪ੍ਰਤੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਲਮ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ। “Even Chānakya, who must have witnessed the high stakes drama in the Panjab, though writing about almost everything under the sun, has not said a word about Porus or the origins of the Mauryas, whom he is supposed to have given the Indian empire on a platter.” (Jats the Ancient Rulers By B.S Dahiya)

ਯੁਨਾਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਨਾਵਾਂ ਦੇ ਅਖੀਰ ਉੱਤੇ ਅੱਖਰ ‘ਸ’ ਜੋੜ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੇਉਕਾ ਨੂੰ ਦੇਉਕਾਸ ਅਸਤੀਆਗ ਨੂੰ ਅਸਤੀਆਗਸ ਹਰਭਾਗ ਨੂੰ ਹਰਭਾਗਸ ਤੋਮਰੀ ਨੂੰ ਤੋਮੇਰਸ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਨੂੰ ਚੰਦਰ ਗੁਤਸ ਲਿੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਪੁਰੂ ਨੂੰ ਪੌਰਸ ਲਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਪੁਰੂ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇੱਕ ਕਬੀਲਾ ਹੈ ਜੋ ਵੈਦਕ ਸਮੇਤ ਤੋਂ ਇਸ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। “Poros according to Greek accounts, is neither a personal name nor a dynastic name. It is a clan name and this clan is still existing among Indian Jats and is called Por or Phor. They are found in Karnal district of Haryana.” (Jats the Ancient Rulers By B.S Dahiya)

ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪੋਰਸ ਦੇ ਮਾਂ ਪਿਉ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਪੋਰਸ ਕਿਸੇ ਇੱਕ ਬੰਦੇ ਦਾ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕੇ ਇੱਕ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇੱਥੋਂ ਕਬੀਲੇ ਦੀ ਸਿਕੰਦਰ ਨਾਲ ਜੰਗ ਹੋਈ ਸੀ।

ਸਿਕੰਦਰ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਬੈਬਲਾਨ ਵਾਲੇ ਅਮੁਰੂ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦੇ ਮੌੜ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਜੱਟ ਰਾਜੇ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਨੇ ਮੱਗਧ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਕਲਮ ਨੇ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਨੂੰ ਕਲਿਹਣਾਂ (ਕੁਲ ਹੀਣਾ) ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨ ਨੂੰ ਚੰਡਾਲ ਲਿੱਖਿਆ ਹੈ। ਮੌਰੀਆ ਨੂੰ ਮੌੜ ਜਾਂ ਮੁਰੂ ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਾਹਯਾਤ ਕਹਾਣੀਆਂ ਬਣਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਕਿ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਦਾ ਮਾਮਾ ਮੌਰਾਂ ਦਾ ਵਪਾਰੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਮੌਰੀਆ ਪੈ ਗਿਆ। ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਹ ਕਿ ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਦੀ ਮਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਮੁਰਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਮੌਰੀਆ ਪੈ ਗਿਆ।

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ Cambridge Ancient History Vol.III page 194 ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ: “We may mention that Mauryas were noticed earlier than the ancient Manda empire. Much earlier we find them named as Muru or Mor by the Egyptians in the scripture, there these more were called Amuru and Amor or Amorites. It is mentioned that the initial Vowel, ‘A’ is added to make pronunciation easier for the Semites.....When they attacked the king of the eleventh dynasty of Egypt, they were expressly mentioned as the people from, “the land of Djati”.....this land of Djati is the same “as the land of the Guti” and clearly means the land of the Jats”

ਮੌਰੀਆ ਦੀ ਪਿਛੇਕੜ ਬੈਬਲਾਨ ਦੇ Akkadian ਰਾਜ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਵਾਲੇ Guti (ਜੱਟਾਂ) ਦੇ Amuru ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਨੇ ਜੈਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਉਹਦੇ ਪੋਤਰੇ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨ ਨੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਅਪਣਾ ਲਿਆ। ਦੇਵ ਅਤੇ ਅਸੁਰ, ਜੱਟ ਅਤੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਹੋਰ ਵੱਧ ਗਈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੁਸ਼ਟਿਮਿੱਤਰਾ ਨੇ ਬੜੀ ਕਮੀਨਗੀ ਨਾਲ ਮੌਰੀਆ ਦੇ ਅਖੀਰਲੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰਕੇ ਇੱਥੋਂ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ। ਮਹਾਂਵੀਰ, ਬੁੱਧ, ਚੰਦਰ ਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਅਤੇ ਅਸ਼ੋਕ ਮਹਾਨ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਰਾਜੇ ਜਾਂ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ

ਨੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਛੱਡਕੇ ਸੰਨਿਆਸ ਲੈ ਲਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿੱਚ ਕਿਤੇ ਵੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਤਿਆਗ, ਉਦਾਸੀ ਅਤੇ ਭਾਵਕਤਾ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ।

ਮੌਰੀਆ ਰਾਜ ਦੇ ਅੰਤ ਨਾਲ ਉੱਤਰੀ ਭਾਰਤ ਕਈ ਨਿੱਕੇ ਨਿੱਕੇ ਰਾਜਾ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਆਇਆ ਕੁਸ਼ਨ ਰਾਜ। ਕੁਸ਼ਨ Guti ਜੱਟ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਚੀਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ Yuechi ਲਿਖਿਆ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਕਨਿਸ਼ਕ ਵੀ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦਾ ਉਪਾਸ਼ਕ ਸੀ। ਕੁਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਦੋ ਸੌ ਸਾਲ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਆਇਆ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ ਗੁਪਤਿਆਂ ਨੂੰ ਧਾਰਾਨ ਜੱਟ ਮੰਨਦਾ ਹੈ।

“Because most of their kings had taken names ending with ‘Gupta’ this was mistaken by the historians as a surname and not as personal name of which it was a part. Otherwise, they proudly proclaimed their Jat race by their royal seals, which says ‘Gutasya ie “of the Got”. When Chandra Gupta II, Vikramaditya, married his daughter to a Vakataka prince, he gave his clan name “Dharana” which is a Jat clan existing even today. according to the Junagarh inscription of skandagupta himself the word Gupta is a title, meaning “Military Governor” or Senapaty (Jats The Ancient Rulers By B.S Dahiya)

Scythians:

ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਧਾੜਵੀ ਕਬੀਲੇ ਸਨ। Scythians, MassaGetate, Sarmations, Alanis, Balgars (ਬੱਲ), Magyars, Avars, HuingNu, YuehChi, ਆਦਿਕ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਉਪ ਕਬੀਲੇ ਹਨ। ਹਰੋਡੋਟਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿਬੀਅਨਜ਼ Danube ਦਰਿਆ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੂਰਬੀ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਚੀਨੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿਬੀਅਨਜ਼ ਮੰਗੋਲੀਆ ਅਤੇ ਗੰਗਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਦੋਵੇਂ ਸੂਤਰ ਠੀਕ ਹਨ। HuingNu ਮੰਗੋਲੀਆ ਵਿੱਚ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਪੱਛਮ ਵਿੱਚ YuehChi ਫਿਰ MassaGetae ਅਤੇ Sarmation ਅਤੇ ਫਿਰ ਹਰੋਡੋਟਸ ਦੇ Danube ਵਾਲੇ ਸਿਬੀਅਨਜ਼। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਇਕ ਹੀ ਨਸਲ (ਜੱਟ) ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖਰੀ ਵੱਖਰੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੈਂਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Guti ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਚੀਨੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ HuingNu ਅਤੇ YuehChi ਕਿਹਾ ਗਿਆ। Persian ਜੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ MassaGetae ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਅਤੇ Greek ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Scythians ਕਿਹਾ ਗਿਆ।

ਕੈਪਟਨ ਦਲੀਪ ਸਿੰਘ ਅਹਲਾਵੱਤ ਦੀ ਕਿਤਾਬ 'ਜੱਟ ਵੀਰੋਂ ਕਾ ਇਤਿਹਾਸ' ਮੁਤਾਬਕ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਸਿਬੀਆ (Scythia) ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਸ਼ਾਹੀ ਕਬੀਲੇ ਸਨ।

- 1.Saka
- 2.Barbar
- 3.Shivi
- 4.Palhav
- 5.Chol
- 6.Kamboj
- 7.Balhik(Bal)
- 8.Pandyav
- 9.Rishik
- 10.Tushar
- 11.Kundu
- 12.Nagvans
- 13.Kalkhande
- 14.Kang
- 15.Darad
- 16.Sihag
- 17.Her
- 18.Bhullar
- 19.Dahiya
- 20.Maurya-Maur
- 21.Nav-Nauvar
- 22.Yaudhey
- 23.Jakhar
- 24.Punia
- 25.Gaur
- 26.Nag
- 27.Kalkal
- 28.Kuru-Kaurav
- 29.Tomar-Tanwar
- 30.Tur
- 31.Tatran
- 32.Maan
- 33.Ven
- 34.Ojhalan
- 35.Kashyap
- 36.Kaswan
- 37.Kuran
- 38.Pahalvi
- 39.Sandharan
- 40.Odharan
- 41.Hans
- 42.Dabas
- 43.Chahal
- 44.Sikarwar
- 45.Chhina
- 46.Gil
- 47.Goojar
- 48.Johal
- 49.Lamba
- 50.Chhikara
- 51.Ghangas
- 52.Nohvar
- 53.Purya-Paurav
- 54.Ahalawat
- 55.Kataria
- 56.Khatkar
- 57.Rathi
- 58.Sindhu
- 59.Chalukya
- 60.Gulia
- 61.Kuntal-Khoontal
- 62.Khasa
- 63.Tangal
- 64.Utar
- 65.Seoran
- 66.Mirdha-Mira
- 67.Varaich
- 68.Shishi
- 69.Dagar
- 70.Bhadra.

Herodotus ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿਕੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਲਿਖਿਆ। ਉਸਦਾ ਕਹਿਣਾਂ ਹੈ ਕਿ “ਜੇ ਇਹ ਲੋਕ ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਰਹਿਣ ਤਾਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ” ਇਹ ਗੱਲ ਅੱਜ ਵੀ ਸੱਚ ਹੈ। ਜਗ ਸੋਚੋ ਜੇ ਸਿੱਖ ਜੱਟ, ਹਿੰਦੂ ਜੱਟ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੱਟ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ। ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਕਥਾਵਾਂ ਹਨ। ਪਹਿਲੀ ਕਥਾ ਹੈ ਕਿ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੱਖੀਆ ਦੇਸ ਵਿੱਚ Targitaus ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਹੋਇਆ। ਤਾਰਗੀਤਸ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਸਨ Leipoxais, Arpoxais, and Colaxais। ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਚਾਨਕ ਅਕਾਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਚਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਡਿੱਗੀਆਂ, ਹੱਲ੍ਹ, ਜੂਲਾ, ਕੋਹੜੀ ਅਤੇ ਪਿਆਲਾ। ਇਹ ਚਾਰੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਖਾਲਸ ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਵੱਡੇ ਦੋਵੇਂ ਭਰਾ ਜੱਦ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਚੁੱਕਣ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਅੱਗ ਦੀਆਂ ਲੱਪਟਾਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਜੱਦ Colaxais ਜੋ ਸੱਭ ਤੋਂ ਡੋਟਾ ਸੀ ਅੱਗੇ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਇਹ ਠੰਡੀਆਂ ਸੀਤ ਹੋ ਗਈਆਂ। ਫਿਰ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਨੇ ਮਿਲਕੇ ਇਹਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਬਣਾਏ। ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਅੱਲਾਦ ਨੂੰ ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਕਿਹਾ। Targitaus, ਇਰਾਨ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦਾਰੀਆਸ ਤੋਂ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ। ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਦਾ ਅਤੇ ਇਹ ਲੱਗਦੀ ਵੀ ਮਨਯੱਤਰ ਹੈ। ਇਸ ਕਹਾਣੀ ਦੀ ਇੱਕ ਗੱਲ ਵਿਚਾਰ ਯੋਗ ਹੈ ਕਿ ਹੱਲ੍ਹ, ਜੂਲਾ, ਕੋਹੜੀ ਅਤੇ ਪਿਆਲਾ ਜੱਟ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਦਾ ਬਹੁੱਤ ਹੀ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਕਥਾ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ Hercules ਦੀ ਅੱਲਾਦ ਹਨ। ਮੀਂਹ ਅਤੇ ਝੱਖੜ ਤੋਂ ਬੱਚਣ ਲਈ ਹਰਕੁਲੀਸ ਨੂੰ ਇਕ ਗੁਢਾ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਣ ਲਈ। ਇਸ ਝੱਖੜ ਦੌਰਾਨ ਉੱਹਦੇ ਰੱਖ ਦੇ ਘੋੜੇ ਗਵਾਚ ਗਏ। ਇੱਕ ਅੌਰਤ ਨੇ ਘੋੜੇ ਲੱਭਣ ਵਿੱਚ ਉੱਹਦੀ ਮੱਦਦ ਕੀਤੀ। ਹਰਕੁਲੀਸ ਅਤੇ ਇਸ ਅੌਰਤ ਦੇ ਤਿੰਨ ਪੁੱਤਰ ਹੋਏ। ਜਿਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ Agathyrus, Gelonus, Scythes ਜੋ ਸੱਭ ਤੋਂ ਡੋਟਾ ਸੀ। ਜਾਂਦੇ ਵਕਤ ਹਰਕੁਲੀਸ ਇਸ ਅੌਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਮਾਨ, ਕਮਰਕੱਸਾ ਅਤੇ ਸਿੰਗੀ ਪਿਆਲਾ ਦੇ ਕੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ, “ ਜੱਦ ਮੇਰੇ ਪੁੱਤਰ ਵੱਡੇ ਹੋ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਜੋ ਵੀ ਮੇਰੀ ਕਮਾਨ ਦਾ ਚਿੱਲ੍ਹਾ ਚੜਾਵੇਗਾ ਰਾਜਾ ਬਣੇਗਾ ਅਤੇ ਇਹ ਮੇਰੀਆਂ ਤਿੰਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਉਸਨੂੰ ਦੇ ਦੇਵੀਂ”। ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਡੋਟੇ Scythes ਨੇ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਅੱਲਾਦ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਅਖਵਾਈ। ਤੀਰ ਕਮਾਨ, ਕਮਰਕੱਸਾ ਅਤੇ ਸਿੰਗੀ ਪਿਆਲਾ ਸਿੱਖੀਅਨ ਬਾਣੇ ਦਾ ਅਟੂਟ ਹਿੱਸਾ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਕਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਸਨੂੰ ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਸੱਚ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੈ ਵੀ ਸੱਚ, ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਖਾਨਾ ਬਦੋਸ਼ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਮੱਸਾ ਗਤਾਈ ਤੋਂ ਹਾਰ ਖਾਕੇ ਇਹ ਆਪਣਾ ਏਸ਼ੀਆ ਵਾਲਾ ਇਲਾਕਾ ਛੱਡ ਗਏ। ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੱਸਾ ਗਤਾਈ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਰਸਮ ਰਿਵਾਜ ਅਤੇ ਪਹਿਰਾਵਾ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਵਾਲਾ ਹੀ ਸੀ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਮੱਸਾ ਗਤਾਈ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਝਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਉਹ ਪਹਿਲੇ ਲੋਕ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ। ਰਕਾਬਾਂ ਦੀ ਈਜਾਦ ਵੀ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਨੇ ਹੀ ਕੀਤੀ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਅੱਡੀ ਅਤੇ ਨੋਕ ਵਾਲੀ ਜੁੱਤੀ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਅੱਡੀ ਅਤੇ ਨੋਕ ਪੈਰ ਨੂੰ ਰਕਾਬ ਵਿੱਚ ਸਥਿਰ ਰੱਖਣ ਲਈ ਜਰੂਰੀ ਹਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਏਨੇ ਮਾਹਰ ਸਨ ਕਿ ਯੂਨਾਨੀ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੇਖਕੇ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦੇ ਘੋੜੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਦਾ ਉਪਰਲਾ ਸਰੀਰ ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਹੈ। ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦਾ ਕੋਈ ਮੁਕਾਬਲਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਤੀਰ ਕਮਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਬਰਸ਼ਾ, ਕੋਹੜੀ ਅਤੇ ਖੰਡਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮਨਪਸੰਦ ਹਥਿਆਰ ਸਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੀ ਤਨਖਾਹੀਆ ਫੌਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੁੰਦੀ।

ਬਹਾਦਰੀ ਦੇ ਮਿਆਰ ਮੁਤਾਬਕ ਰੁਤਬਾ ਅਤੇ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਹੋਮਨ ਪੇਸ਼ਾਵਰ ਲੜਾਕੂਆਂ (Gladiators) ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣ ਲਈ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਪੋਲੀਸ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਖੋਪੜੀ ਦਾ ਪਿਆਲਾ ਅਤੇ ਖੱਲ ਦਾ ਰੁਮਾਲ ਬਣਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ “Barbarians of the Barbarian”. ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ।

ਹਰੋਡੋਟਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੇ ਰਸਮੋਂ ਰਿਵਾਜ਼ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਾਬਤ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਕਲ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਲੋਕ ਵੀ ਆਪਣੀ ਜੁਬਾਨ ਦੇ ਪੱਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਝੂਠੀ ਸੌਹ ਚੁੱਕਣ ਵਾਲੇ ਨੂੰ ਨੀਚ ਅਤੇ ਸਜ਼ਾ ਦੇ ਕਾਬਲ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦਰਿਆ ਦੀ ਬਹੁਤ ਇੱਜਤ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਵੱਗਦੇ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਨਹਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਭੰਗ ਤੋਂ ਸਿਰਫ ਨਸ਼ਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ (Kurgans) ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਹਨਾਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਸਬੂਤ ਹਨ। ਹਰੋਡੋਟਸ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਡੰਡੇ ਗੱਡਕੇ, ਉੱਤੇ ਕੰਬਲ ਪਾਕੇ, ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਤੰਬੂ ਬਣਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਭਾਡੇ ਵਿੱਚ ਤੱਤੇ ਪੱਥਰ ਰੱਖਕੇ ਉਸ ਤੰਬੂ ਵਿੱਚ ਬਹਿ ਜਾਂਦੇ। ਤੱਤੇ ਪੱਥਰਾਂ ਉੱਤੇ ਭੰਗ ਦੇ ਬੀਜ ਸੁੱਟਦੇ। ਸਾਰਾ ਤੰਬੂ ਭੰਗ ਦੇ ਧੂਏਂ ਨਾਲ ਭਰ ਜਾਂਦਾ। ਨਸ਼ੇ ਦਾ ਨਸ਼ਾ ਅਤੇ ਸੁੱਕਾ ਇਸ਼ਨਾਨ।

“...take some of this hemp-seed, and, creeping under the felt coverings, throw it upon the red-hot stones; immediately it smokes, and gives out such a vapour as no Grecian vapour-bath can exceed; the Scyths, delighted, shout for joy, and this vapour serves them instead of a water-bath”.

ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਔਰਤਾਂ ਰੁੱਖਾਂ ਦੀ ਛਿਲ ਦਾ ਵੱਟਣਾਂ ਮੱਲਕੇ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਅਤੇ ਸੁਗੰਧਤ ਕਰਦੀਆਂ ਸਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦਾ ਸ਼ਰਾਬ ਪੀਣ ਦਾ ਸਲੀਕਾ ਬਾਕੀ ਧਾੜਵੀਆਂ ਨਾਲੋਂ ਕੁਝ ਵੱਖਰਾ ਸੀ। ਉਹ ਸ਼ਰਾਬ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਜਾਂ ਕੋਈ ਹੋਰ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲਾਉਂਦੇ। ਅੱਜ ਵੀ ਕਈ ਲੋਕ ਬਿਨਾਂ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਬਰਫ ਵਾਲੀ ਸ਼ਰਾਬ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀਅਨ ਸਟਾਇਲ ਡਰਿੰਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਯੁੱਧ ਆਮ੍ਹਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋਕੇ ਘੱਟ ਹੀ ਲੜਦੇ ਸਨ। ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਦੀ ਫੌਜ ਵੱਲ ਤੀਰਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਕਰਦੇ ਵੱਧਦੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਅਚਾਨਕ ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੇ ਮੰਹ ਮੋੜਕੇ ਢੂਜੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਭੱਜ ਨਿਕਲਦੇ। ਦੁਸ਼ਮਣ ਜੱਦ ਪਿੱਛਾ ਕਰਦੇ ਤਾਂ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੋਂ ਹੀ ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਉੱਤੇ ਤੀਰ ਵਰਾਉਂਦੇ। ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੇ Gutis ਵੀ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਸਨ। ਤੀਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਦੋਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਸਿਰਤੇੜ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਲਈ 180 Degree ਉੱਤੇ ਪਿੱਛੇ ਮੁੜਕੇ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ ਸਿਰਫ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਹੀ ਜਾਣਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਦੀ ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਨੂੰ Parthian Shot ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਦ ਵਿੱਚ Parthians ਨੇ ਵੀ ਇਸਤਰਾਂ ਤੀਰ ਚਲਾਉਣਾ ਸਿੱਖ ਲਿਆ ਸੀ।

ਹਰੋਡੋਟਸ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰਸ਼ੀਅਨ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦਾਰੀਆਸ ਨੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਫੌਜ ਨਾਲ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਨੇ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ ਦੇ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਰੱਲਣ ਲਈ ਕਿਹਾ ਪਰ ਉਹ ਸੱਭ ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਵੱਡੀ ਫੌਜ ਤੋਂ ਡਰ ਕੇ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਗਏ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਨੇ ਉਹੀ ਧਾਹੀ ਫੁਟ (Hit and Run) ਵਾਲੀ ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਵਾਰ ਜੱਦ ਉਹ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬਾਦ ਭੱਜਦੇ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਦੀ ਭੱਜਦੇ ਸਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸਹਿਯੋਗ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਆਉਂਦੀ ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਫੌਜ ਸਿੱਖੀਅਨ ਨੂੰ ਤਾਂ ਫੜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਗੁੱਸਾ ਇਹਨਾਂ ਗੱਦਾਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਉਤਾਰਦੀ। ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਨੇ ਇਸਤਰਾਂ ਆਪਣੀ ਹੋਸ਼ਿਆਰ ਯੁੱਧ ਨੀਤੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਇੱਕ ਦੁਸ਼ਮਣ ਕੋਲੋਂ ਦੂਜੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਦਿਲਵਾਈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ

ਸਿਰਫ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਹੀ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਦੇ ਮਾਹਿਰ ਸਨ ਬਾਕੀ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਫੌਜ ਰੱਖ ਸਵਾਰ ਜਾਂ ਪੈਦਲ ਸੀ। ਇੱਕ ਰੱਖ ਸਵਾਰ ਇੱਕ ਸਿਰਤੇੜ ਭੱਜੇ ਜਾਂਦੇ ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਹੀ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਆਪਣੀ ਇਸ ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ ਦੀ ਨਿਪੁੰਨਤਾਂ ਕਰਕੇ ਹੀ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਕਿਸੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਰਦੇ। ਦਾਰੀਆਸ ਨੇ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਆਮਣੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖਲੋ ਕੇ ਲੱਝਣ ਲਈ ਲੱਲਕਾਰਿਆ ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੀ ਧਾਰੀ ਫੁਟ ਦੀ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਡੱਟੇ ਰਹੇ। ਅਖੀਰ ਵਿੱਚ ਦਾਰੀਆਸ ਆਪਣੀ ਅੱਧੀ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਫੌਜ ਮਰਵਾਕੇ ਬੇਬਸੀ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਖੋਂਹਦਾ ਵਾਪਸ ਮੁੜ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਉੱਮਰ ਕਦੀ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ ਮੂੰਹ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਸਿੱਖ ਮਿਸਲਾਂ ਦੇ ਜੱਟ ਸਰਦਾਰਾਂ ਦੀ ਫੌਜ ਧਾਰੀ ਫੁਟ ਯੁੱਧ ਲਈ ਬੜੀ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਮਰਹੱਟਾ ਵੀ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਦੀ ਜੰਗ ਦਾ ਮਾਹਰ ਸੀ। ਇਹ ਯੁੱਧ ਕਲਾ ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖੀਅਨ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਤੋਂ ਸਿੱਖੀ ਸੀ।

ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਪੂਰੀ ਦਾੜੀ ਅਤੇ ਲੰਮੇ ਵਾਲ ਰੱਖਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਚੀਨ ਕਬਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸੋਨੇ ਦੇ ਕੰਘੇ ਵੀ ਮਿਲੇ ਹਨ। Oxus Treasure ਵਿੱਚ ਮਿਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਣ ਦੇ ਸ਼ੋਕੀਨ ਸਨ। ਮੁਰਕੀਆਂ, ਮੁੰਦਰਾਂ, ਸ਼ਾਪਾਂ ਅਤੇ ਕੈਂਠੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਮੰਨ ਪਸੰਦ ਗਹਿਣੇ ਸਨ। ਆਪਣੇ ਘੋੜਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਿਗਾਰਕੇ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਘੜੇ ਨੂੰ ਹੱਲ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜੋੜਦੇ। ਗੱਡਾ ਅਤੇ ਹੱਲ ਖਿੱਚਣ ਲਈ ਬੱਲਦ ਵਰਤਦੇ ਸਨ।

ਹੇਠ ਲਿਖੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਅੱਜ ਦੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ ਵਿਰਸੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ:

1. ਔਰਤਾਂ ਹੀ ਨਹੀਂ ਮਰਦ ਵੀ ਸੋਨੇ ਦੇ ਗਹਿਣੇ ਪਹਿਨਦੇ ਸਨ। ਜੱਟ ਦੀਆਂ ਮੁਰਕੀਆਂ, ਮੁੰਦਰਾਂ ਅਤੇ ਕੈਂਠੇ ਦੇ ਲੋਕ ਗੀਤ ਬਣੇ ਹਨ।
2. ਬਜ਼ੁਰਗ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਸੋਗ ਨਹੀਂ ਉਸਦਾ ਇੱਕ ਜਸ਼ਨ (ਇਕੱਠ) ਕਰਨਾਂ ਵੀ ਸਿੱਖੀਅਨਜ਼ (ਜੱਟ) ਰਸਮ ਹੈ
3. ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੋਂ ਬਦਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਸੌਹ ਚੁੱਕਣੀ ਅਤੇ ਲਲਕਾਰ ਕੇ ਦੱਸਣਾਂ ਕਿ ਬਦਲਾ ਕਿਵੇਂ ਲਿਆ ਜਾਵੇਗਾ।
4. ਜਠੇਰੇ (ਬਹਾਦਰ ਬਜ਼ੁਰਗ) ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ।
5. ਹਥਿਆਰਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਨੀ (ਪ੍ਰੈਥਮ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ...) (ਯਹੀ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ)
6. Polyandry (ਭਰਾਵਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝੀ ਵਹੁਟੀ) ਜੱਟਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੁਣ ਪ੍ਰਚੱਲਤ ਨਹੀਂ।
7. Polygamy (ਇੱਕ ਮਰਦ ਦੀਆਂ ਦੋ ਵਹੁਟੀਆਂ) ਅੱਜ ਵੀ ਕਿਤੇ ਕਿਤੇ ਹੈ।
8. ਵਿਧਵਾ ਨੂੰ ਮੁੜ ਸ਼ਾਦੀ ਦੀ ਇਜਾਜਤ ਸੀ। ਆਮ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਮਰਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਭਰਾ ਨਾਲ। ਦੇਵਰ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਦੂਜਾ ਵਰ।
9. ਜੱਟ ਭਾਈਚਾਰਾ ਇਨਸਾਨੀ ਬਰਾਬਰੀ ਦੀ ਸੁਨਿਹਰੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਸੱਭ ਜੱਟ ਭਰਾ ਹਨ ਕੋਈ ਵੱਡਾ ਛੋਟਾ ਨਹੀਂ।

Massa-Getae: (ਮਹਾਨ ਜੱਟ)

ਚੀਨੀ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ HuingNu ਦੇ ਦਬਾ ਥੱਲੇ ਗੂਡੀ (YueChi) ਦੱਖਣ ਅਤੇ ਪੱਛਮ ਦਿਸ਼ਾ ਵੱਲ ਚਲੇ ਗਏ। ਜੋ ਦੱਖਣ ਵੱਲ ਗਏ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਥੋੜੀ ਸੀ ਅਤੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਸਿਆਓ ਗੂਡੀ’ (Little YueChi) ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਵਡੇਰੀ ਗਿਣਤੀ ਪੱਛਮ ਵੱਲ ਗਈ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਟਾ ਗੂਡੀ’ (Great YueChi) ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਪਰਸਪੀਅਨ ਅਤੇ ਯੁਨਾਨੀ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ‘ਮੱਸਾ ਗਤਾਈ’ (Massa Getae) ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੀਨੀ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ‘ਟਾ’ ਅਤੇ ਪਰਸਪੀਅਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ‘ਮੱਸਾ’ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਮਹਾਨ। ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦਾ ‘J’ ਉਚਾਰਣ ਕਰਨ ਲਈ ‘G’ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ Germany, George, Geometry, Geography, Gymnasium, General ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੇ ‘G’ ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਚਾਰਨ ਵੇਲੇ ‘J’ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲਦੀ ਹੈ।

“ This change of letter ‘J’ into ‘G’ is quite simple and is based on Grim’s law of variation’. It is under this law that the Sanskrit ‘S’ is changed into ‘H’ in the Persian, the Indian Hans becomes Gans in German language- both words meaning ‘Goose’. It is under this law that the words ‘L’ & ‘R’, ‘L’ & ‘N’; ‘J’ & ‘G’ are interchanable. On the same principle of Grim’s law of variaton, the Sanskrit Jiva (living thing) becomes Jhiv in the Russina and Guva (s) in the Lithuanian language. Similarly, the European word George and Georgia are pronounced wiith a ‘J’ and not ‘G’ On this very basis the word Jat becomes Getae in Central Asia and Got/Goth in Europe”. (Jats The Ancient Rulers by B.S.Dahiya)

ਸੱਭ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ Getae, Dacian ਅਤੇ Thracian ਇਕ ਹੀ ਲੋਕ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨਾਮ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਜੱਟ ਇਹਨਾਂ ਮਹਾਨ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਐਲਾਦ ਹਨ। ਹਰੋਡੋਟਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ MassaGetae ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਪਹਿਰਾਵਾ ਅਤੇ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਬਿਲਕੁਲ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਪਰਸਪੀਅਨ ਰਾਜਾ Cyrus The Great ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਹਰੋਡੋਟਸ ਲਿਖਦਾ ਹੈ:

“ When Cyrus had achieved the conquest of the Babylonians, he conceived the desire of bringing the Massagetae under his dominion. Now the Massagetae are said to be a great and warlike nation, dwelling eastward, toward the rising of the sun, beyond the river Araxes, and opposite the Issedonians. By many they are regarded as a Scythian race”.

ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਇਰਸ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਵਿਧਵਾ ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ (Tomyris) ਅੱਗੇ ਵਿਆਹ ਦਾ ਪ੍ਰਸਤਾਵ ਰੱਖਿਆ ਪਰ ਰਾਣੀ ਜਾਣਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਵਿਆਹ ਸਿਰਫ ਉਹਦਾ ਰਾਜ ਹਥਿਆਉਣ ਦੀ ਇੱਕ ਚਾਲ ਹੈ। ਰਾਣੀ ਦਾ ਇਨਕਾਰ ਸੁਣਕੇ ਸਾਇਰਸ ਨੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨ ਦੀ ਨੀਤ ਨਾਲ ਦਰਿਆ Araxes ਉੱਤੇ ਪੁੱਲ ਬਣਾਉਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿਤਾ। ਜਦ ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਸਾਇਰਸ ਨੂੰ ਇੱਕ ਚਣੌਤੀ ਦਾ ਸੁਨੋਹਾ ਭੇਜਿਆ ਕਿ “ਪੁੱਲ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕੋਈ ਲੋੜ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੱਦ ਤੱਕ ਤੇਰੀ ਸਾਰੀ ਫੌਜ ਦਰਿਆ ਤੋਂ ਪਾਰ ਨਹੀਂ ਆ ਜਾਂਦੀ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਤੂੰ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਪੈਂਡਾ ਪਿੱਛੇ ਹੱਟ ਜਾ ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਤੇਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕਰਾਂਗੇ” ਸਾਇਰਸ ਦੇ ਸਲਾਹਕਾਰਾਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਆਪਾਂ ਨੂੰ ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਜੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਸੱਦਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਜੇ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ ਤਾਂ ਫਿਰ ਉਹ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਮੁੜਨ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਗਵਾ ਬੈਠਾਂਗੇ।

ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਸਾਇਰਸ ਨੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਚਾਲ ਚੱਲੀ (ਹਰੋਡੋਟਸ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪਰਸਪੀਅਨ ਯੁੱਧ ਵਿੱਚ ਧੋਖੇਬਾਜ਼ੀ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ) ਪਰਸਪੀਅਨਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਚੰਗੇ ਚੰਗੇ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਆਪਣੇ ਥੋੜੇ ਜਿਹੇ ਕਮਜ਼ੋਰ ਸੈਨਕਾਂ ਨੂੰ ਇੱਥ ਖਾਣੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਰਾਖੀ ਬਿਠਾਲਕੇ ਆਪ ਦੂਰ ਜਾਕੇ ਲੁੱਕ ਗਏ। ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਸੈਨਿਕਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ ਗਸ਼ਤ ਕਰਦਾ ਇੱਧਰ ਆ ਨਿਕਲਿਆ। ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਜੰਗ ਹੋਈ ਸਾਰੇ ਰੱਖਵਾਲੇ ਮਾਰੇ ਗਏ ਅਤੇ ਜੱਟ ਖਾਣੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬ ਉੱਤੇ ਟੁੱਟ ਪਏ। ਖਾਣੇ ਨਾਲ ਰੱਜਕੇ ਅਤੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਹੋਕੇ ਸੌਂ ਗਏ। ਸਾਇਰਸ ਦੀ ਲੁੱਕੀ ਹੋਈ ਫੋਜ਼ ਨੇ ਆਕੇ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਸੁੱਤਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਬਾਕੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਦਾ ਜਵਾਨ ਪੁੱਤਰ ਵੀ ਸੀ ਜਿਹਨੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਰਹਿਣ ਨਾਲੋਂ ਮਰ ਜਾਣਾਂ ਚੰਗਾ ਸਮਝਕੇ ਖੁਦਕਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ। ਇਹ ਖਬਰ ਸੁਣਕੇ ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਨੇ ਸਾਇਰਸ ਨੂੰ ਸੁਨੇਹਾਂ ਭੇਜਿਆ ਕਿ “ਮੈਂ ਸੂਰਜ ਭਗਵਾਨ ਦੀ ਸੌਹ ਖਾਕੇ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਵਾਦਾ ਕਰਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਇਨਸਾਨੀ ਲੁੜ੍ਹ ਦੀ ਪਿਆਸ ਮੈਂ ਬੁਝਾਵਾਂਗੀ” (ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਸੂਰਜ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ) ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਘਮਸਾਨ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਅਖੀਰ ਜਿੱਤ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਹੋਈ। ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦੰਮ ਤੋੜਦੇ ਸਾਇਰਸ ਕੋਲ ਇਨਸਾਨੀ ਲੁੜ੍ਹ ਦੀ ਇਕ ਛੱਪੜੀ ਜਿਹੀ ਬਣ ਗਈ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੌਹ ਪੂਰੀ ਕਰਨ ਲਈ ਸਾਇਰਸ ਨੂੰ ਧੋਣੋਂ ਫੜਕੇ ਇਸ ਲੁੜ੍ਹ ਦੀ ਛੱਪੜੀ ਵਿੱਚ ਉਹਦਾ ਮੂੰਹ ਡੋਬ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ “ਲੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਜੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਇਨਸਾਨੀ ਲੁੜ੍ਹ ਪੀ ਲੈ” ਇੱਥ ਤਰਾਂ 29 ਸਾਲਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਇਰਸ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ। ਉੱਹ ਸਾਇਰਸ ਜੋ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਕਦੀ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਰਿਆ ਮਹਾਨ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਵੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ।

Sarmation: (Sauromatae)

ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ ਵੀ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ। ਇਹ Amazon ਮਾਂਵਾਂ ਅਤੇ Scythians (ਜੱਟ) ਪਿਤਾਵਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਹਨ। ਹਰਕੁਲੀਸ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਐਮਾਜ਼ਾਨ ਔਰਤਾਂ ਬਾਬਤ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖੂਬਸੂਰਤ ਅਤੇ ਬੰਦੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਲੰਬੇ ਕੱਦ, ਨੀਲੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਕੱਕੇ ਵਾਲਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਘੋੜ ਸਵਾਰੀ, ਤੀਰ ਅੰਦਾਜ਼ੀ ਅਤੇ ਬਰਸ਼ੀ ਸੁੱਟਣ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਅਤੇ ਬਹਾਦੁਰ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਬਹੁਤ ਲੋਕ ਐਮਾਜ਼ਾਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਿੱਥਿਹਾਸਕ ਕਲਪਨਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਪਰ ਹਾਲ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੋਈ ਕਬਰਾਂ ਦੀ ਖੋਦਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਤਰਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਸਚਮੁੱਚ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਯੂਨਾਨੀਆਂ ਨੇ ਇੱਕਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਜੱਥੇ ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪਣੇ ਜਹਾਜ ਉੱਤੇ ਚੜਾ ਲਿਆ। ਮੌਕਾ ਮਿਲਦੇ ਹੀ ਇਹਨਾਂ ਔਰਤਾਂ ਨੇ ਜਹਾਜ ਉੱਤੇ ਸਾਰੇ ਯੂਨਾਨੀ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਜਹਾਜ ਚਲਾਉਣਾਂ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਉਦਾ ਇਸ ਲਈ ਜਿਧਰ ਵੀ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਵਹਿਣ ਲੈ ਗਿਆ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਸਫਰ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਜਹਾਜ ਸਿਥੀਅਨ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਕੰਡੇ ਜਾ ਲੱਗਾ। ਜੰਗਲੀ ਘੋੜਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਇਹ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਨਾਲ ਲੜਾਈਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਏਹੀ ਸਮਝਦੇ ਰਹੇ ਕਿ ਇਹ ਜਵਾਨ ਮੁੰਡੇ ਹਨ ਪਰ ਜੱਦ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਔਰਤਾਂ ਹਨ ਤਾਂ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਮੁਹੱਬਤ ਨਾਲ ਰਹਿਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਔਲਾਦ ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ ਅਖਵਾਈ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕਿੰਗ ਆਰਥਰ ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ ਸੀ।

ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ ਵੀ ਸਿੱਖੀਅਨ ਭਾਸ਼ਾ ਹੀ ਬੋਲਦੇ ਸਨ ਪਰ ਲਹਿਜ਼ਾ ਵਖਰਾ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਔਰਤਾਂ ਵੀ ਮੱਸਾ ਗੇਤਾਈ ਔਰਤਾਂ ਵਾਂਗ ਮਰਦਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਪੜ੍ਹੋ ਹੀ ਚੁੱਕੋ ਹੋ। ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ ਔਰਤਾਂ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਸੀ ਕਿ ਜਦ ਤੱਕ ਉਹ ਮੈਦਾਨੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣ

ਦਾ ਕੋਈ ਬੰਦਾ ਨਾਂ ਮਾਰ ਲੈਣ ਸ਼ਾਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਰਵਾ ਸਕਦੀਆਂ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਹੀ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਸੱਜੀ ਸ਼ਾਤੀ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਕਿ ਜਦ ਉਹ ਜਵਾਨ ਹੋਣ ਤਾਂ ਤੀਰ ਚਲਾਉਂਦੇ ਵਕਤ ਨਿਸ਼ਾਨਾ ਸੇਧਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਦਿੱਕਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।

HuingNu/ Hunu Balgar

ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ XiongNu, Huns, HunuBalgar, Balanjar, WhiteHuns, Hunugur, ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਇਕ ਸੰਗਠਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਲ, ਜੌਹਲ, ਕੰਗ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਸ਼ਾਮਲ ਸਨ। ਇਹ ਲੋਕ 300 B.C.E ਦੇ ਕਰੀਬ ਉਤਰੀ ਚੀਨ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੰਧ ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਰੋਕਣ ਲਈ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਚੀਨ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਹ ਚੁਨਗਾਰੀਆ ਅਤੇ ਅਲਤਾਈ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੀ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਯੁੱਧ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਗੋਰੇ, ਨੱਕ ਤਿੱਖੇ ਅਤੇ ਮੂੰਹ ਉੱਤੇ ਭਰਵੀਂ ਦਾੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ White Huns ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

J.P Mallory ਅਤੇ Victor Mair ਦੀ ਜਗਤ ਪਰਸਿੱਧ ਕਿਤਾਬ 'The Tarim Mummies' ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ HuingNu ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਸਨ। ਅਤੇ ਇਹ 1800 B.C.E ਤੋਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। "The new finds are also forcing a reexamination of old Chinese books that describe historical or legendary figures of great height, with deep-set blue or green eyes, long noses, full beards, and red or blond hair. Scholars have traditionally scoffed at these accounts, but it now seems that they may be accurate" (Victor Mair)

HuingNu ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਨਾਮਵਰ ਰਾਜਾ ਦੁਮਾਨ (DouMan) (220-209 B.C.E) ਸੀ। ਸ਼ਿਕਾਰ ਖੇਡਦਿਆਂ ਰਾਜਾ ਦੁਮਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਇੱਕ ਹਾਦਸੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਮਾਦੂਨ (MaoDun) ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਹੋਈ। ਮਾਦੂਨ ਨੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣਕੇ DongHu, DingLin ਅਤੇ YueChi ਕਬੀਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਇਆ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ YueChi ਵੀ ਇਕ ਜੱਟ ਕਬੀਲਾ ਹੀ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚੋਂ ਕੁਸ਼ਨ ਬੰਸ ਚਲਿਆ। DongHu ਕਬੀਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਮੰਗੋਲ ਨਸਲ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸਨ। ਮਾਦੂਨ ਦੀ ਮੌਤ ਸਮੇਂ (175 B.C.E) ਵਿੱਚ ਉਸਦਾ ਰਾਜ ਕੋਰੀਆ ਤੋਂ ਲੇਕ ਬੱਲਕਾਸ਼ ਅਤੇ ਲੇਕ ਬੈਕਾਲ ਤੋਂ ਤਿੱਬਤ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਸੀ। ਮਾਦੂਨ ਦੇ ਵਾਰਸ ਕਮਜ਼ੋਰ ਨਿਕਲੇ। ਚੀਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇਲਾਕੇ ਵਾਪਸ ਜਿੱਤ ਲਏ। 55 B.C.E ਵਿੱਚ HuingNu ਜੱਟ ਦੇ ਭਾਗਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਇੱਕ ਭਾਗ Aral Sea ਅਤੇ ਦੂਜਾ ਅੱਮ੍ਰੂ ਦਰਿਆ Oxus Valley ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਡੇਰਾ ਲਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। Aral Sea ਵਾਲੇ ਜੱਟ 350 C.E ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜੇ ਬੱਲਮੀਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਰੋਮ ਨੂੰ ਡਾਹ ਲਾਉਣ ਲਈ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਵਧੇ। Oxus Valley ਵਾਲੇ ਬੱਲ/ਜੱਟ ਇਸਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਸਨ।

Oxsus Valley ਦੇ ਬਾਕੀ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਤੋਰਾਮਾਨਾ ਜਵਲਾ (ਜੌਹਲ) ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕਹਿਰ ਬਣਕੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਸਹਿਕਦੇ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਉੱਤੇ ਟੁੱਟ ਪਏ। 495 C.E ਵਿੱਚ ਤੋਰਾਮਾਨਾ ਜਵਲਾ ਸਿਆਲਕੋਟ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆਂ। 510 C.E ਤੋਰਾਮਾਨਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ। ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਬੜਾ ਸੋਹਣਾ ਸੁਨੱਖਾ ਜਵਾਨ ਸੀ ਪਰ ਸੁਭਾ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜਾਲਮ ਸੀ। ਇੱਕ ਸਮੇਂ ਇਹ ਬੋਧੀ ਬਣਨਾਂ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਬੋਧੀ

ਮੱਠ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਦਾ ਇੱਕ ਪੁਰਾਣਾ ਨੌਕਰ ਜੋ ਬੋਧੀ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਸੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਕੋਲ ਭੇਜਿਆ। ਬ੍ਰਾਹਮਣਾਂ ਦੇ ਚੁੱਕਣ ਚੁਕਾਉਣ ਉੱਤੇ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਨੇ ਇੱਕ ਨੌਕਰ ਤੋਂ ਉਪਦੇਸ਼ ਲੈਣਾ ਬੇਇੱਜਤੀ ਸਮਝੀ ਅਤੇ ਬੋਧੀਆਂ ਦਾ ਵੈਰੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਬੱਲਅਦਿੱਤ ਨੇ 538 C.E ਵਿੱਚ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਨੂੰ ਹਰਾ ਕੇ ਕੈਦੀ ਬਣਾ ਲਿਆ ਪਰ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣ ਉੱਤੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਰਾਜ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤਾ। 542 C.E ਵਿੱਚ ਮਿਹਰਗੁੱਲ ਮਰ ਗਿਆ।

ਬੱਲਬੀਪੁਰ

200 C.E ਦੇ ਕਰੀਬ ਲੋਹ ਕੋਟ (ਲੋਹਰ) ਦਾ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਕਨਕ ਸੇਨ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਵੱਲ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਆਪਣੀ ਜਗਤ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਿਤਾਬ Annals & Antiquities of Rajasthan. Volume I ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ। ਕਨਕ ਸੇਨ ਨੇ ਬੀਰ ਨਗਰ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਸਿਕੰਦਰ ਗਪਤਾ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਭਟਾਰਕ ਲੋਹਰ ਤੋਂ ਗਏ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ੀ ਕਨਕ ਸੇਨ ਦਾ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਸੀ। ਭਟਾਰਕ ਨੇ Oxsus Valley ਤੋਂ ਆਏ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰਾ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਆਪਣਾ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਅੱਜ ਦੇ ਭਾਵਨਗਰ ਦੇ ਨੇੜੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜੋ ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕਾਇਮ ਰਿਹਾ। ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ 318 C.E ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ 660 C.E ਵਿੱਚ ਖਤਮ ਹੋਇਆ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਸੇਨ (ਸੈਨਾਪਤੀ) ਹੀ ਲਿਖਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਅਦਿੱਤ (ਸੂਰਜ) ਲਿੱਖਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਸਾਰੇ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਅਰਬ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਇਸ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬੱਲਹਾਰਾ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਬੱਲ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ‘ਬੱਲਹ ਰਾਏ’ ਜਾਂ ‘ਬੱਲਹ ਰਾਇਆ’ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਬੱਲਹ ਅਤੇ ਰਾਇਆ ਦੋ ਲੱਫਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠਾ ਕਰਕੇ ਬਲਹਾਰਾ ਬਣਾ ਲਿਆ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਲਹਾਰਾ ਜੱਟ ਬੱਲ ਹੀ ਹਨ। ਅਰਬ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਰਬ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਯੁਨਾਨ ਨੂੰ ਛੱਡਕੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਸੀ।

ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ਿਲਾਅਦਿੱਤ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸੀ। ਬੱਲ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁੱਜਰ ਕਬੀਲੇ ਰਾਜਪੂਤ ਕਿਵੇਂ ਬਣੇ? ਇਸ ਸਵਾਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਵਿਸਥਾਰ ਸਹਿਤ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਏਥੇ ਏਨਾਂ ਹੀ ਜਾਨਣਾਂ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ ਕਿ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਬਣ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਰਬਾਂ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਲਈ ਅੱਖੂ ਪਰਬਤ ਰਾਜਸਥਾਨ ਉੱਤੇ ਯੱਗ ਕਰਕੇ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਤਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਮੰਨਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਰਲਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟ ਧਰਮ ਦੇ ਬਹੁਤੇ ਕੱਟੜ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਪਹਿਲ ਸੂਰਜ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਫਿਰ ਦੇਵੀ ਦੇਵਤਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਫਿਰ ਕੁਝ ਚਿਰ ਲਈ ਜ਼ੋਰੋਅਸਤਰੀਅਨ ਪ੍ਰਭਾਵ ਥੱਲੇ ਆ ਗਏ। ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ੋਰੋਅਸਤਰ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਵਾਲੇ ਵੀ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ। ਫਿਰ ਬਹੁੱਤ ਚਿਰ ਜੈਨ ਅਤੇ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਰਹੇ। ਰਾਜਪੂਤੀ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਸਾਰੇ ਨਹੀਂ ਕੁਝ ਕੁ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਅਰਬ ਮੁਸਲਮਾਨਾਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਸਮੇਂ ਬਹੁੱਤ ਜੱਟ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਏ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਦੇ ਆਗਮਣ ਉੱਤੇ ਕਾਫੀ ਜੱਟ ਖਾਸਕਰ ਪੰਜਾਬੀ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਬਣ ਗਏ। ਜੋ ਜੱਟ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਗਏ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਧਰਮ ਅਤੇ ਫਿਰ ਇਸਾਈ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜੈਨ ਅਤੇ ਬੋਧੀ ਸਨ ਫਿਰ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਪੂਤ ਬਣ ਗਏ।

ਰਾਜੇ ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ ਨੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬੱਲਅਦਿੱਤ ਨਾਲ ਸੰਧੀ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀ ਧੀ ਦੀ ਸ਼ਾਦੀ ਉਹਦੇ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। 644 C.E ਵਿੱਚ ਹਰਸ਼ਵਰਧਨ ਨੇ ਕਨੌਜ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਮੇਲਨ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਲਅਦਿੱਤ ਦੋਸਤ ਰਾਜੇ ਵਜੋਂ ਮਹਿਮਾਨ ਸੀ। ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ ਹੁਨ ਸਾਂਗ (Hiuen Tsang) ਵੀ ਇਸ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਿੰਨ ਸੌ ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸੌਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਸੁਨਿਹਰੀ ਯੁੱਗ ਗਿਣਿਆਂ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਨ ਸਾਂਗ ਜੋ ਬੱਲਅਦਿੱਤ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਗਿਆ, ਇੱਥੇ ਨੂੰ ਪੰਜ ਮੀਲਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰਿਆ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਅਤੇ ਸ਼ਾਹਾਨਾਂ ਬੋਧੀ ਮੰਦਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਛੇਂਵਾਂ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ। ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਰਾਣੀ ਉੱਸ ਵਕਤ ਇੱਦਾਰ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਉੱਤੇ ਗਈ ਸੀ। ਇਸਤਰਾਂ ਰਾਣੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਗੋਹਿਲ ਦੀ ਜਾਨ ਬੱਚ ਗਈ ਜਿਸ ਨੇ ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਗਹਿਲੋਤ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜੋ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮੇਵਾੜ ਅਤੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਖਾਨਦਾਨ ਅਖਵਾਏ।

ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ:

- ਭਟਾਰਕ
- ਧਾਰਾਸੇਨ (ਪਹਿਲਾ)
- ਧਰੋਨਾਸਿੰਹ
- ਧਰੂਸੇਨ (ਪਹਿਲਾ)
- ਧਾਰਪੱਤ
- ਗੁਹਾਸੇਨ
- ਧਾਰਾਸੇਨ (ਦੂਜਾ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਪਹਿਲਾ)
- ਖਾਰਗਰਾਹ (ਪਹਿਲਾ)
- ਧਾਰਾਸੇਨ (ਤੀਜਾ)
- ਧਰੂਸੇਨ (ਦੂਜਾ) (ਬੱਲਅਦਿੱਤ)
- ਧਾਰਾਸੇਨ (ਚੌਥਾ)
- ਧਰੂਸੇਨ (ਤੀਜਾ)
- ਖਾਰਗਰਾਹ (ਦੂਜਾ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਦੂਜਾ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਤੀਜਾ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਚੌਥਾ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਪੰਜਵਾਂ)
- ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ (ਛੇਂਵਾਂ)

ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜ ਨੂੰ ਬੱਲਹਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸੁਲੇਮਾਨ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਹਾਰਾ ਇੱਕ ਰੁੱਤਬਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਇਰਾਨੀਆਂ ਦਾ ਖੁਸਰੇ। ਇਥਨ ਖੁਰਦਾਬਾ ਅਤੇ ਇਦਰੀਸੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਲਹਾਰਾ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ ਬਾਦਸ਼ਾਹਾਂ ਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਅਤੇ ਇਹ ਪੀੜ੍ਹੀ ਦਰ ਪੀੜ੍ਹੀ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜਾਹਿਰ

ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਬਨ ਖੁਰਦਾਬਾ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ਮੱਸਾਲਿਕ ਵ ਮਾਮਾਲਿਕ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਮੰਦਰਾਂ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਪ ਦੇ ਨੱਗ ਉੱਤੇ ਉੱਕਰਿਆ ਹੈ ਕਿ “ ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਕੰਮ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸਫਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ”

ਅਰਬ ਸੂਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਹਿੰਦਸਤਾਨ ਦੇ ਸੱਭ ਰਾਜੇ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੀ ਅਧੀਨਗੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਲਾਨਾ ਟੈਕਸ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਅਰਬਾਂ ਨਾਲ ਚੰਗਾ ਸਲੂਕ ਕਰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੋ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਅਰਬਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਖਤਰਾ ਨਹੀਂ। ਬੱਲ ਰਾਜ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਿੱਕੇ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਲੋਤਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲੱਖਾਂ ਘੋੜੇ ਅਤੇ ਹਜ਼ਾਰ ਹਾਥੀਆਂ ਵਾਲੀ ਫੋਜ ਨੂੰ ਬਾਕਾਇਦਾ ਤਨਖਾਹ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਹਿਜਰੀ ਸੰਮਤ ਦੀ ਬਜਾਏ ਬੱਲ ਆਪਣੀ ਸੰਮਤ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਇਹਨਾਂ ਬੱਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਅਤੇ ਖਜਾਨੇ ਵਿੱਚ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਦੌਲਤ ਹੈ।

ਅਰਬ ਲਿਖਾਰੀ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਦੇ ਅਨਹਲਵਾਰਾ ਪੱਤਨ ਨੂੰ ਨਹਲਵਾਰਾ ਅਤੇ ਮੰਡੂ ਗੜ੍ਹ ਨੂੰ ਮਨਕੀਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਮੁਹੰਮਦ ਉਦੀਫੀ ਜਾਮੀਓਲ ਹਿਕਾਇਤ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਅਨਹਲਵਾਰਾ ਪੱਤਨ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਦੇ ਬਿਆਨ ਮੁਤਾਬਕ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੀ ਤਬਾਹੀ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬੱਲ ਰਾਜਸਥਾਨ (ਚਿਤੌੜ) ਮਾਲਵਾ (ਮੰਡੂ ਗੜ੍ਹ, ਪਾਰਾ ਨਗਰੀ) ਅਤੇ ਅਨਹਲਵਾਰਾ ਪੱਤਨ ਸੋਮਨਾਥ ਪੱਤਨ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਸੋਮਨਾਥ ਦੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਮੰਦਰ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਉਸਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਹੱਥ ਹੈ। ਮਰਚੈਂਟ ਸੁਲੇਮਾਨ, ਅਬੂਜਯੈਦ ਅਲ ਸਿਰਾਫ, ਅਲ ਮਸੂਦੀ, ਇਬਨ ਖੁਰਦਾਬਾ, ਅਬੂ ਇਸ਼ਕ ਅਲ ਇਸਤਾਖਰੀ, ਇਬਨ ਹਉਕਾਲ, ਅਲ ਇਦਰੀਸੀ ਚੀਨੀ ਯਾਤਰੀ ਹੁਨ ਸਾਂਗ, ਅੰਗਰੇਜ਼ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਕਰਨਲ ਟਾਡ, ਸਰ ਇਲੀਅਟ ਅਤੇ ਡਾਹਸਨ ਇਹ ਸਾਰੇ ਤਾਰੀਖ ਅਤੇ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿਧ ਲਿਖਾਰੀ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਲਿਖਤਾਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜ ਦਾ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸ਼ੁਬਾ ਸਮਰਥਨ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਸੰਨ 1822 C.E ਵਿੱਚ ਸੋਮਨਾਥ ਪੱਤਨ ਉੱਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਭਾਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੀ ਇੱਕ ਸ਼ਿਲਾ ਲਿਖਤ ਮਿਲੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਅਤੇ ਨਹਰਵਾਲਾ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਲਿਖਤ Somnath Inscription ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਹੇਠਾਂ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਅਨੁਵਾਦ ਕਰਨਲ ਜੇਮਜ਼ ਟਾਡ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਿਤਾਬ Annal and Antiquities of Rajasthan ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਮੁਨਸ਼ੀ ਰਾਮ ਮਨੋਹਰ ਲਾਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

Somnath Inscription:

Adoration to the lord of all, to the light of the universe (1). Adoration to the form indescribable:Him! At whose feet all kneel.

In the year of Mauhammad 662, and in that Vicrama 1320, and that of Srimad Balabhi 945, and the SivaSinga Samvat 151, Sunday, the 13th (badi) of the month Asar. (2)

The chiefs of Anhulpoor Patun obeyed by numerous princes (here is a string of titles, Bhataric Srimad Arjuna Deva (3) of the Chaluc race his minister Sri Maldeva, with all the officers of government, together with Hormuz of Belacool, of the Government of Ameer Rookn-oo- Din, and of Khwaja Ibrahim of Hormuz, son of Admiral (Nakhoda) Noor-oo-Din Feeroz, together with the CHAURA chieftains

Palookdeva, Ranik Sri Someswadeva, Ramdeva, Bheemsing, and all the Chaura and other tribes of rank being assembled;

NANSI RAJA, of the Chaura race, inhabiting Deo Puttun (4), assembling all the merchants, established ordinances for the repairs and other support of the temples, in order that flowers, oil, and water, should be regularly supplied to Rutna-iswara (5), Choul-iswara (6), and the shrine of Pulinda Devi (7), and the rest, and for the purpose of erecting a wall round the temple of Somnath, and a gateway to the North. Keeindeo, son of Modula, and Loomsi, son of Johan, both of the Chaura race, together with the two merchants, Balji and Kurna, bestowed the weekly profits of the market for this purpose. While the sun and moon endure, let it not be resumed.

Feeroz is commanded to see this order obeyed, and that the customary offerings on Festivals are continued, and that all surplus offerings and gifts be placed in the treasury for the purposes afore-ordained. The Chaura chiefs present, and Admiral Noor - oo- Din, are commanded to see these orders executed on all classes. Herein will be the lot of then obedient: hell to the breaker of the ordinance.

(Note 1). The invocation, which was long, has been omitted by me. But this is sufficient to show that BAL- Nath, the deity worship in PUTTUN SOMNATH, `the city of the Sun and Moon,' was the sun-god Bal. Hence the title of the dynasties which ruled this region, BAL - CA- RAI.' The princes of Bal' and hence the capital BALICAPOOR, `city of the sun', familiarly written Balabhi, whose ruins, as well as this inscription, rewarded a long journey. The Rana's ancestors, the Suryas or `Sun worshipers' gave their name to the peninsula Saurashtra, or Syria, and the dynasties of CHAURA and CHALUC, or SOLANKI, who succeeded them on their expulsion by the Parthians, retained the title of BALICARAES, corrupted by Reaudot's Arabian travellers' into BALHARA.

(Note2) - the importance of the discovery of these new eras has already been described in the annals, S 1320 - 945, the date of this inscription = 375, of the Vicrama for the first of the Balabhi era; 1320 - 151 gives S 1169 of the Vicrama for the establishment of the Seavsinga era - established by the Gohils of the island of Deo, of whom I have another memorial, dated 927 of the Balabhi Samvat. The Gohils, Chauras, and Gehlotes are all of the same stock.

(Note 3). Arjuna Deva, Chaluc, was prince of Anhulpoor or Anhulwarra, founded by Vanraj Chaura in S 802 - henceforth the capital of the Balica Raes after the destruction of Balabhi.

(Note 4)- From this it is evident that the Islandic Deo was a dependent fief of Anhulwarra.

(Note 5) - the great Temple of Somnath.

(Note 6) - The tutelary deity of the Chaluc race.

(Note 7) - The goddess of the Bhil Tribes

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ ਆਪਣੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿਧ ਕਿਤਾਬ 'Jats The Ancient Rulers' ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਬਾਬਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ, "This clan (Bal) too, finds numerous references. A country of Balhara, adjoining Jurz(Gujar) country, is mentioned as situated on the eastern sea coast in connection with the location of "A Race of Fair women"(Journal of Royal Asiatic Society of India p.163). The Muslim historians, Abuzaid (916 A.D) and Al Masudi (943 A.D) speaks of two empires, named as Juzr and Balhara. Juzr is identified as Gujar kingdom and the Arab combined BAL-H-RAI as a Balhara. The rulers of balabhipura(Balhara) were Bal Jats, who carved out an independent kingdom after the Dharan (Gupta) empire disintegrated. Col. Tod quotes Strunjaya Mahatmya in which the author, Dhanesvara Suri, Guru of Siladitya VII wrote, " From Balabhi, the Bals settled in other countries". We have the name Balhara itself, and they are known to have played significant political/military role in the history of Kashmir and other areas. In Kashmir we know Rajavadan Balhara son of Teja Balhara from Kalhana's Rajatarangini. Stein says that Balhara is evidently a family or clan name. It was the period of Jaya Simha (Jai Singh) 1128-1149 A.D and Kalhana was witnessing the contemporary scene as he wrote Rajtarangini in 1149—1150 A.D. Rajvadan Balhara was governor of Evesaka and other districts. Plots, counter plots were taking place, moral and military characters were on the low ebb. But about Balhara himself Kalhana Says " Balhara Possessed a certain natural perfection of resolve and character, which, nowadays, is rare indeed, even among brave men. He thus did not act treacherously against Dhanyu who had come to him inconsiderately; nor against Bhoja, as he might have done from greed."

ਬੱਲ/ਬਲੋਚ

ਬਲੋਚ ਕੌਣ ਹਨ? ਇਕ Theory ਮੁਤਾਬਕ ਇਹ Syria ਦੇ Aleppo ਖੇਤਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। Baal ਨਾਮ ਦਾ ਇੱਕ ਅਸੁਰ ਇਸ਼ਟ ਜਿਹਨੇ ਯੱਥੁੰ ਨਾਲ ਯੁੱਧ ਕੀਤੀ ਵੀ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਸੀ। Carthagian General Hannibal, ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪੁੱਤਰ AsdhruBal ਵੀ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਹਨ। Hannibal ਨਾਮ ਦਾ ਮਤਲਬ ਹੈ "ਬੱਲ ਦੀ ਮਿਹਰ"। ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਾਲਾ ਰਾਜਾ ਬੱਲਅਸੁਰਾ ਹੀ ਅਸੀਰੀਆ ਦਾ Asurbanipal ਹੈ। ਖੁਰਦਿਸਤਾਨ ਦੇ Malatya ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਬੱਲ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ Baliyan ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ ਦੇ ਬੱਲ ਵੀ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬੱਲੀਆਂ ਕਹਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਬਹਿਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਕਿ ਮਿਲਦੇ ਜੁਲਦੇ ਨਾਮ ਹੋਣਾਂ ਕੋਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ। ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਧਿਆਨ ਵਿੱਚ ਰੱਖਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲ ਨਾਮ ਏਨੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਸਿਰਫ ਏਹਨਾਂ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ।

"Even the similarity or identity of the name is sufficient proof unless the contrary is proved" (B.S Dahiya)

ਜੱਟ ਬੱਲਾਂ ਅਤੇ ਬਲੋਚਾਂ ਦਾ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਹੈ? Archaeological ਖੋਜਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਵੇਲੇ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਦਾ ਮਿਹਰਗੱਤ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਅਬਾਦ ਸੀ। ਇਹ ਲੋਕ ਕੋਣ ਸਨ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ Persian Empire ਵਿੱਚ ਆਉਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹਨੂੰ ਮੱਕਰਾਨ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਨਾਮ ਬਹੁਤ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਪਿਆ। ਸਿਕੰਦਰ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਸਮੇਂ ਉਹਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਸੱਭ ਤੋਂ ਜਿਆਦਾ ਜਾਨੀ ਨੁਕਸਾਨ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਬੱਲ, ਕਾਠੀ ਅਤੇ ਰਾਏ ਨੇ ਕੀਤਾ। ਸਿਕੰਦਰ ਆਪ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਖਮੀ ਹੋਇਆ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਇਰਾਨ ਦੇ ਜ਼ੋਰੋਅਸਤ੍ਰੀਅਨ, ਬੋਧੀ ਅਤੇ ਹਿੰਦੂ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਰਿਹਾ।

ਬਲੋਚਾਂ ਬਾਰੇ ਦੂਜੀ Theory ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਗੁਜਰਾਤ ਦਾ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜੋ ਬੱਲ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬਣ ਗਏ ਉਹ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਬਲੋਚ ਅਖਵਾਉਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇਸ ਥੀਊਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰੋਫ਼ੈਟੋਰ ਲਈ ਤਿੰਨ ਗੱਲਾਂ ਹਨ।

- (1) ਮੱਕਰਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਬਲੋਚਿਸਤਾਨ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਪਿਆ ਪਰ ਬੱਲ ਜੱਟ ਇਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ।
- (2) ਅੰਗਰੇਜ਼ ਦੇ ਰਾਜ ਸਮੇਂ ਬਲੋਚਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਪੁੱਛਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੇ ਫੈਸਲੇ ਇਸਲਾਮੀ ਸ਼ਰਾਅ ਜਾਂ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਰਿਵਾਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਣਗੇ ? ਬਲੋਚਾਂ ਨੇ ਰਿਵਾਜ਼ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਹਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਉੱਤੇ ਅਜੇ ਕੋਈ ਡੂੰਗਾ ਅਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਇਆ।
- (3) ਕਈ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਨਾਮ ਬਲੋਚ (ਬੱਲ-ਉੱਚ) ਆਪਣੇ ਆਪ ਹੀ ਸਥਾਤ ਹੈ ਕਿ ਬਲੋਚ ਵੀ ਬੱਲ ਹੀ ਹਨ।

ਰਾਵਲਪਿੰਡੀ ਦਾ ਇਕ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਮੀਆਂ ਸ਼ਾਹ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬੱਲ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਲ ਹੈ ਤਾਂ ਦੋਵੇਂ ਜੱਟ ਪਰ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖਰਿਆਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਮੀਆਂ ਸ਼ਾਹ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਹਜ਼ਰਤ ਬੱਲ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਸਿਰੀਨਗਰ ਵਿੱਚ ਹਜ਼ਰਤ ਬੱਲ ਦੀ ਇੱਕ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਮਸਜਿਦ ਹੈ। ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੀ ਨਾਮ ਵਾਲੇ ਦੋ ਕਬੀਲੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੁਝ ਜ਼ਚਦੀ ਨਹੀਂ। ਇਸਲਾਮ ਛੇਵੀਂ ਸਦੀ ਦੀ ਦੇਣ ਹੈ ਅਤੇ ਹਜ਼ਰਤ ਬੱਲ ਸਾਹਿਬ ਤਾਂ ਉਸਤੋਂ ਵੀ ਬਾਦ ਹੋਏ। ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਲ ਵੀ ਏਸੇ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਜੱਟ ਸਿੱਖਾਂ ਦੇ ਲੱਗ ਭੱਗ ਸਾਰੇ ਗੋਤ ਮੁਸਲਮਾਨ ਜੱਟਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਗੱਲ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੰਕਾ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਜਾਂਦੀ ਕਿ ਸਿੱਖ ਬੱਲ, ਹਿੰਦੂ ਬੱਲ ਅਤੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਬੱਲ ਇਕੇ ਹੀ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਸਿਰਫ਼ ਧਰਮ ਵੱਖਰੇ ਹਨ।

ਬਲੋਚਾਂ ਬਾਬਤ ਬਹੁਤ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਪਹਿਲੀ ਥੀਊਰੀ ਨਾਲ ਹੀ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ Syria , Turkey, Turkmenistan, Tajikstan, Afganistan ਆਦਿਕ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣੀ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਲਾਲ ਚੰਦ ਰੀਸਰਚ ਲਾਇਬ੍ਰੇਰੀ ਦੇ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਭਗਵਤ ਦੱਤ ਦੇ ਕਥਨ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਲ ਜੱਟ ਅਤੇ ਬਲੋਚ ਆਰੀਆਂ ਦੇ ਅੱਨੂ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਸਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹਨ। ਸੁਮੇਰੀਅਨ, ਬੈਬੀਲੋਨੀਅਨ ਅਤੇ ਅਸੀਰੀਅਨ ਵੀ ਬੱਲ ਅਤੇ ਅੱਨੂ ਇਸ਼ਟਾਂ ਦੀ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਬੱਲ ਅਤੇ ਰਾਜਪੂਤ:

ਬੱਲ, ਬੱਲਾ/ਬੱਲੀ/ਬੱਲੀਆਨ/ਬੱਲਹਾਰਾ/ਬੱਲਗਾਰ ਆਦਿਕ ਨਾਂਵਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਂਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਅਧੀਰਲੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਦੀ ਮੌਤ ਅਰਬਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦੇ ਦੀ ਹੋਈ। ਇਸਤੋਂ ਬਾਦ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਤੋਂ ਉਜੜੇ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਅਨਹੱਲਵਾਰਾ ਪੱਤਨ, ਮੰਡੂਗੜ, ਧਾਰਾ ਨਗਰੀ ਅਤੇ ਮੇਵਾੜ ਰਾਜਸਤਾਨ ਉੱਤੋਂ ਰਾਜ ਕੀਤਾ ਜੋ ਚੌਦਵੀ ਸਦੀ ਤੱਕ ਚੱਲਦਾ ਰਿਹਾ। ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਅਤੇ ਰਾਣੀ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੋਹਿਲ ਦਾ ਜਨਮ ਇਦਾਰ ਰਾਜਸਤਾਨ ਦੀ ਇਕ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਗੋਹਿਲ ਨੇ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਗਹਿਲੋਤ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਕਈ ਹੋਰ ਸ਼ਾਖਾਂ ਬਣੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸਿਸੋਦੀਆ, ਭੋਸਲੇ, ਚੋਂਦਾਵੱਤ, ਰਾਣਾਵੱਤ, ਸਕਤਾਵੱਤ, ਸਾਰੰਗਵੱਤ, ਸਾਂਗਾਵੱਤ, ਚੰਦਰਵੱਤ, ਖੇਮਵੱਤ, ਸੋਹਾਵੱਤ ਅਤੇ ਅਹਾਰੀਆ। ਹੁਨਸਾਂਗ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਨੂੰ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲਾ ਕਸ਼ਤਰੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਫ ਜਾਹਰ ਹੈ ਕਿ ਹੁਨਸਾਂਗ ਦੀ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਯਾਤਰਾ ਅਤੇ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਵਿੱਚ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਰਾਜੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਪਣਾਂ ਕੇ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਬਣ ਬੈਠੇ ਸਨ। ਉਂਝ ਤਾਂ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਦੇ ਅਧੀਰਲੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਫਿਰ ਜੋਰ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ ਸੀ।

ਰਾਜਪੂਤ ਕੌਣ ਹਨ? ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ? ਸਾਰੇ ਨਾਮਵਰ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਨਾਲ ਸਹਿਮੱਤ ਹਨ ਕਿ ਰਾਜਪੂਤ ਨਾਮ ਕੋਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਵੇਦ, ਪੁਰਾਣ, ਰਮਾਇਣ, ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਗੱਲ ਕੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਲਿੱਖਤ ਵਿੱਚ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦਾ ਕਿਤੇ ਵੀ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਰਨਲ ਟਾਡ, ਮੈਟਕਾਫ, ਕਨੰਘੈਮ, ਇੱਬਟਸਨ, ਠਾਕੁਰ ਦੇਸਰਾਜ, ਆਰ ਸੀ ਦੱਤ ਅਤੇ ਮੂਲਚੰਦ ਚੌਹਾਨ ਇਹ ਸੱਭ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨੂੰ ਦਬਾਉਣ ਅਤੇ ਅਰਬਾਂ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅੱਥੂ ਪਰਬਤ ਉੱਤੋਂ ਇਕ ਯੱਗ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਯੱਗ ਰਾਹੀਂ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁਜਰ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਕਸ਼ਤਰੀ ਰਾਜਪੂਤ ਦਾ ਖਿਤਾਬ ਦੇਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।

“One view is that they are foreigners, remnants of the Huns who invaded India and established themselves in Rajputana and whom the Brahmins raised to the status of kshatriyas with the object of using them as means to suppress Budhisms in Central India by a special Ceremony before the sacred fire and who were therefore known as Agnikula kshatriyas....” (Dr. Ambedkar)

ਪ੍ਰਭਾਵਸ਼ਾਲੀ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁਜਰ ਕਬੀਲੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਅਪਣਾਕੇ ਰਾਜਪੂਤ ਬਣ ਬੈਠੇ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਅਤੇ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਵਾਲਿਆਂ ਦੀ ਪਹਿਚਾਨ ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁਜਰ ਹੀ ਰਹੀ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕਈਆਂ ਨੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਛੋਟੀਆਂ ਜਾਤਾਂ ਵਾਲੇ ਪੇਸ਼ੇ ਵੀ ਅਪਣਾ ਲਏ। ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਸਾਰਾ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਭਾਰਤ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ। ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਵਿਰਕ ਜੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹਦੀ ਧੀ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਬੱਲਅਦਿਤ ਨਾਲ ਵਿਆਹੀ ਸੀ।

ਵੈਦਿਕ ਕਸ਼ਤਰੀ ਦੋ ਤਰਾਂ ਦੇ ਸਨ। ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਅਤੇ ਚੰਦਰਵੰਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਬ੍ਰਾਹਮਾਂ ਤੋਂ ਉੱਪਜੇ। ਬ੍ਰਾਹਮਾਂ ਦਾ ਇਕ ਪੁੱਤਰ ਮਰੀਚ। ਮਰੀਚ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਕਸ਼ਯਪ ਅਤੇ ਕਸ਼ਯਪ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਦਿੱਤ। ਅਦਿੱਤ ਮਤਲਬ ਸੂਰਜ ਇਸ ਲਈ ਉਹਦੀ ਅੱਲਾਦ ਸੂਰਜਵੰਸੀ ਅਖਵਾਈ। ਬ੍ਰਾਹਮਾਂ ਦਾ ਦੂਜਾ ਪੁੱਤਰ ਅਤਰੀ ਸੀ। ਅਤਰੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸਾਗਰ ਅਤੇ ਸਾਗਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੋਮਾ ਸੀ। ਸੋਮਾ ਮਤਲਬ ਚੰਦ ਇਸ ਲਈ ਉਹਦੀ ਅੱਲਾਦ ਚੰਦਰ ਵੰਸੀ ਅਖਵਾਈ। ਮੰਨੂ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਅਕਸਵਾਕੂ ਸੀ ਜਿਸ ਤੋਂ ਅਯੁਧਿਆ ਦਾ ਰਘੂਵੰਸ਼ ਚਲਿਆ। ਰਾਮ ਚੰਦਰ

ਅਕਸਵਾਕੂ ਦੀ ਚੌਤਵੀਂ ਪੀੜੀ ਸੀ। ਜਿਵੇਂ ਕਸ਼ਯੱਪ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ Caspian Sea ਹੈ ਏਸੇ ਤਰਾਂ ਹੀ ਅਕਸਵਾਕੂ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ Oxus ਦਰਿਆ ਹੈ। Oxus ਅਤੇ Jaxaret ਦੋ ਦਰਿਆ ਜੋ ਅੱਜ ਤਾਂ ਅਰਾਲ ਸਾਗਰ ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਵੈਦਿਕ ਸਮੇਂ ਇਹ Caspian Sea ਵਿੱਚ ਪੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਦਰਿਆ ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਆਰੀਆ ਕਬੀਲੇ ਏਸੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲ ਹੋਏ। ਅਫਗਾਨਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਆਰੀਆਨਾ ਹੈ।

"Recent investigations have thrown much new light on the origin of the Rajputs. A wide gulf lies between the Vedic Kshatriya and the Rajput of medieval times which it is now impossible to bridge. Some clans, with the help of an accommodating bard, may be able to trace their lineage to the Kshatriyas of Buddhist times, who were recognized as one of the leading elements in Hindu society, and in their own estimation, stood even higher than the Brahmana. But it is now certain that the origin of many clans dates from the Saka or Kushana invasion, which began about the middle of the second century B.C. or more certainly, from that of the White Hunas who destroyed the Gupta Empire about 480 A.D". (William Brooke)

ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਆਰੀਅਨ ਅਤੇ ਸਿਥੀਅਨ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਜੋੜਦਾ ਹੈ। ਡਾਕਟਰ ਵੀ. ਏ ਸਮਿਤ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਨੂੰ ਸਿਥੀਅਨ, ਹੂਣ, ਕੁਸ਼ਨ ਦਾ ਮਿਲਗੇਬਾ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਕੇ, ਸ਼ਿਲਾ ਲਿਖਤਾਂ, ਖੋਦਾਈ, ਚੀਨੀ, ਫਾਰਸੀ ਅਤੇ ਯੁਨਾਨੀ ਸੁਤਰਾਂ, Cunningham, Tod, Rapson, Ibbetson, Elliot, Dahiya Metcalfe. etc. ਦੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪੂਤ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਜੱਟ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

"It is a singular fact that there is no available date beyond the 4th century for any of the great Rajput families, all of whom are brought from the North. This was the period of one of the grand irruptions of the Getic races from Central Asia, who established kingdoms in the Punjab and on the Indus" [Tod.]

ਜੱਟ ਅਤੇ ਗੁਜਰ ਰਾਜਪੂਤ ਹਿੰਦੂ ਤਾਂ ਬਣ ਗਏ ਪਰ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਪੁਰਾਣੇ ਸਿਥੀਅਨ ਜੱਟਾਂ ਵਰਗੀਆਂ ਹੀ ਰਹੀਆਂ। ਮੈਟਕਾਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਣੀ ਬਹਿਣੀ ਖਾਣ ਪੀਣਾਂ ਅਤੇ ਧਾਰਮਿਕ ਪ੍ਰੰਮਪਰਾਵਾਂ ਭਾਰਤੀ ਬਰਾਹਮਣ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕਿ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਨਾਲ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।

"The religion of the martial Rajpoot, and the rites of Hara, the ground of the battle, are little analaogous to those of the meek Hindus, the followers of the pastoral divinity, the worshippers of kine, and feeders on fruits, herbs and water. The Rajpoot delights in blood as his offerings to the god of battle are sanguinary, blood and wine. The cup (khapar) of libation is the human skull. He loves them because they are emblematic of the deity he worships and his taught to believe that Hara loves them, who in war is represented with the skul to drink the foeman's blood, and in peace is the patron of wine and women. .... Is this Hinduism, acquired on the burning plains of India ? Is it not rather a prefect picture of the manners of the Scandinavian heroes ?" - [Metcalfe.]

ਸਿਥੀਅਨ ਰਿਵਾਜ਼ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ ਦੇ ਟਿੱਲੇ ਅਤੇ ਬਲੀ ਦੇ ਚਬੂਤਰੇ ਅੱਜ ਵੀ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਥਾਂ ਥਾਂ ਵੇਖੇ ਜਾਂ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਸੂਰਜ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਰਾਜਪੂਤ ਵੀ ਸੂਰਜ ਉਪਾਸਕ ਸਨ। ਉਦੇ ਪੁਰ ਪੈਲਸ ਨੂੰ

ਸੁਰਯਾ ਮਹੱਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਅਤੇ ਮੇਵਾੜ ਦੇ ਯੁੱਧ ਪ੍ਰਚੰਮ ਉੱਤੇ ਸੂਰਜ ਦਾ ਹੀ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਪੂਜਾ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉੱਤਪਤੀ ਜਰੂਰ ਠੰਡੇ ਬਰਫੀਲੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਹੋਵੇਗੀ। ਮਾਰੂਬਲਾਂ ਦੀਆਂ ਧੁੱਪਾਂ ਵਿੱਚ ਸੜਦੇ ਭੁੱਜਦੇ ਲੋਕ ਸੂਰਜ ਉਪਾਸਕ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਲਈ ਐਤਵਾਰ ਪਵਿਤਰ ਦਿਨ ਹੈ। ਐਤਵਾਰ ਮਤਲਬ ਅਦਿਤ ਵਾਰ ਮਤਲਬ ਸੂਰਜ ਦਾ ਦਿਨ।

“... Surya has still its devotees on the summit of Cheetore, as at Ballabhi; and could we trace with accuracy their creeds to a distant age, we might discover them to be of one family, worshipping the sun at the fountain of the Oxus and Jaxartes.” -- (Metcalfe)

“Indeed, the ancestors of the Rajput royal families proudly claim to be descendants of the Sun : “The children of Bapa [one of the Gehlote ancestors], were named ‘Agni-upasi Surya-vamsi’ or sun-born fire-worshippers.” (Metcalfe)

“The Jhalore fortress of South Marwar has four gates, that from the town is called ‘Sooruj-pol’ and to the North-West is the Ba'l-pol (the gate of Bal, the Sun-God).” (Col. Tod.)

“There was a fountain (Suryacoonda) ‘sacred to the Sun’ at Ballabhipura, from which arose, at the summons of Siladitya (according to legend) the 7-headed horse Saptaswa, which draws the car of Surya, to bear him to battle.” [Metcalfe.]

ਰਾਜਪੂਤ, ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਜੱਟਾਂ ਵਾਂਗ ਸ਼ਸਤਰ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਪੂਜਾ ਨੂੰ ਖੜਗ ਸਥਾਪਨਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੂਰਜ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼ਸਤਰ ਪੂਜਾ ਵੀ ਜੱਟ (Getae) ਸਿਖੀਅਨ ਰਿਵਾਜ਼ ਹੈ। Transoxiana, Dacia, Thrace, Pannonia, ਸੱਭਾ Getae ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਇਲਾਕੇ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸੱਭਾ Germanic ਕਬੀਲੇ ਜਿਹਨਾਂ ਵਿੱਚ Goth ਵੀ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜੱਟ ਹੀ ਸਨ ਅਤੇ ਸ਼ਸਤਰ ਪੂਜਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਅੱਜ ਦਾ ਜੱਟ ਸਿੱਖ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਨੂੰ ਸਿਰੀ ਸਾਹਿਬ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਖ ਅਰਦਾਸ “ਪ੍ਰਿਥਮੈ ਭਗੋਤੀ ਸਿਮਰ ਕੇ” ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਭਾਈ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ‘ਮਹਾਨ ਕੋਸ਼’ ਵਿੱਚ ਭਗੋਤੀ ਦਾ ਅਰਥ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਹੈ। ਦਸਮ ਗਰੰਥ ਵਿੱਚ ਸ਼ਸਤਰ ਮਹਾਨਤਾ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਜੋ “ਸਿਰੀ ਭਗਉਤੀ ਜੀ ਸਹਾਇ” ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

“ਅਸ ਕ੍ਰਿਪਾਨ ਖੰਡੋ ਖੜਗ ਤੁਪਕ ਤਬਰ ਔਰ ਤੀਰ।। ਸੈਫ ਸਰੋਹੀ ਸੈਹਥੀ ਯਹੀ ਹਮਾਰੇ ਪੀਰ”।। ੩।।

“The Scyths used to fight on horseback. The worship of the sword prevailed among the Scythic Getae as described by Herodotus. Likewise, the Rajput also pays his devotion to his sword.....”[Metcalfe.]

“ The worship of the sword in the Acropolis of Athens by the Getic Atila, with all the accompaniments of pomp and place, forms an admirable episode in the history of the decline and fall of Rome; and had Gibbon witnessed the worship of the double-edged sword (khanda) by the prince of Mewar.....”
[Metcalfe]

ਅਗਨੀ ਕੁਲ ਰਾਜਪੂਤ, ਅਗਨੀ ਕੁਲ ਜਾਂ ਅੱਗ ਵਿਚੋਂ ਜੰਮੇ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਸਿਰਜਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ਇਹ ਗੱਲ ਚਾਂਦ ਬਰਦਾਈ ਨੇ ਪ੍ਰਿਥਮੀ ਰਾਜ ਰਾਸੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੈ। ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਦੀ ਰਖਿਆ ਲਈ ਸੰਕਰ ਅਚਾਰੀਆ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਅਥੂ ਪਰਬਤ ਉੱਤੇ ਇਕ ਮਹਾਨ ਯੱਗ ਰਚਿਆ ਗਿਆ। ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦੇ ਹਵਨ

ਤੋਂ ਬਾਦ ਚਾਰ ਸੁਰਬੀਰ ਯੋਧੇ ਇਸ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਏ। ਇਹਨਾਂ ਚੌਹਾਂ ਤੋਂ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਚੌਹਾਨ, ਚੌਲਕੀਆ, ਪ੍ਰੀਹਾਰ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰ ਬਣੀਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਅੱਗ ਦੇ ਜਾਇਆਂ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਕੁਲ ਰਾਜਪੂਤ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਯੱਗ ਦੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਨਾਲ ਜੱਟਾਂ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਂ ਨੂੰ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ।

"When the Buddhist religion was spreading all over India, and the Brahminical religion was declining, all the Brahmans under the leadership of Shankaracharya, united, and for the state of the nouveau Hinduism, held a great Yagna (sacrifice-ceremony) at Mount Abu in Rajasthan, and for the defense of the religion a new group was formed. This group was called " Rajputar" and " Rajput, took the place of the Kshatriya of old. In time the word Rajputar evolved into Rajput"(History of the Jats - Thakur Desraj)

ਅਥੁ ਪਰਬਤ ਦੇ ਯੱਗ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਕੁਝ ਇਸਤਰਾਂ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਬ੍ਰਹਮਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥ ਦੀ ਚੂਲੀ ਉੱਤੇ ਇਕ ਇਨਸਾਨੀ ਪੁਤਲਾ ਬਣਾਕੇ ਹਵਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚ ਸੁਟਿਆ। ਉਹ ਅੱਗ ਵਿੱਚੋਂ ਜੀਉਂਦਾ ਜਾਗਦਾ ਇਨਸਾਨ ਬਣਕੇ ਨਿਕਲਿਆ। ਉਹਦੇ ਇਕ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਵੇਦ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਵਿੱਚ ਖੰਡਾ ਸੀ। ਚੂਲੀ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਇਹਨੂੰ ਚੌਲਕੀਆ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਇੰਦਰ ਦੇਵਤਾ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਏਸੇ ਅਗਨ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੋਰ ਇਨਸਾਨ ਮਾਰ ਮਾਰ ਕਰਦਾ ਨਿਕਲਿਆ ਇਸ ਨੂੰ ਪਰਮਾਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ। ਫਿਰ ਸ਼ਿਵ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰੀਹਾਰ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਨੂੰ ਦੀ ਮਿਹਰ ਨਾਲ ਚੌਹਾਨ ਅਗਨੀ ਕੁੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ।

ਇਹ ਸਾਰਾ ਅੰਡਬਰ (ਯੱਗ) ਜੱਟਾਂ ਅਤੇ ਗੁਜਰਾਂ ਨੂੰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਧਰਮ ਵਿੱਚ ਰਲਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਰਾਹੀਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਗਨੀ ਨਾਲ ਸੁਧਾ ਕਰਕੇ ਜਾਤ ਪਾਤ ਵਾਲੇ ਧਰਮ ਦੇ ਸਮਰਥਕ ਅਤੇ ਰਖਵਾਲੇ ਬਣਾਉਣਾ ਗਿਆ। ਭਾਵੇਂ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਕਾਲ ਵਿੱਚ ਉਸਾਰੀ, ਨਾਚ ਕਲਾ ਅਤੇ ਚਿੱਤਰ ਕਲਾ ਨੇ ਬਹੁੱਤ ਤਰੱਕੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਬ੍ਰਾਹਮਣ Caste System ਹੇਠ ਇਨਸਾਨੀ ਬਰਾਬਰੀ ਅਤੇ ਮਾਨਵ ਹੱਕਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁੱਤ ਧੱਕਾ ਲੱਗਾ। ਸੁਕਰ ਹੈ ਸਿੱਖ ਧਰਮ ਅਤੇ ਇਸਲਾਮ ਦਾ ਜਿਸਨੇ ਰਾਜਪੂਤ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਜਾਤ ਪਾਤ ਉੱਚ ਨੀਚ ਦੇ ਘਿੰਨੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹਣ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਬੱਲ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੇਖੋਂ, ਦਿਓਲ, ਔਲਖ, ਬੁਟਰ, ਸੋਹਲ, ਅਤੇ ਕਾਹਲੋਂ ਵੀ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਪਰਮਾਰ ਸ਼ਾਖਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਹਨ। ਪਰਮਾਰ ਨੂੰ ਪੰਨਵਾਰ ਅਤੇ ਪਾਵਾਰ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਸਮੇਂ ਸਤਲੁਜ ਤੋਂ ਸਮੁੰਦਰ ਤੱਕ ਪਰਮਾਰਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਸੋਚਾ ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸੋਢੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ। ਇੱਕ ਜਮਾਨੇ ਵਿੱਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਾਰੂਖਲ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕਬਜ਼ਾ ਸੀ। ਬਹੁਤੇ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸੋਢੀਆਂ ਅਤੇ ਖੱਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜੱਟ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਹਨ।

" The historians would find the Soda, the Catti, the Mallani, affording in history, position of nominal resemblance, grounds for inferring that they are the descendants of the Sogdi, Cat'hi and Malli, who opposed the Macedonian in his passage down the Indus." [Tod.]

ਗਹਿਲੇਤ ਵੀ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਇਹ ਦੱਸਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦਾ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਸਿਲਾਅਦਿੱਤ ਛੇਵੰਂ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਪੂਤ ਸੀ। ਉਹ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਅਰਬਾਂ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਇਆ। ਉਸਦੀ ਗਰਭਵਤੀ ਰਾਣੀ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਤੀਰਥ ਯਾਤਰਾ ਲਈ ਗਈ ਹੋਈ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੀ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ। ਇਦਾਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ

ਦੀ ਇਕ ਜੰਗਲੀ ਗੁਫਾ ਵਿੱਚ ਉਹਨੇ ਇੱਕ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸਦਾ ਨਾਮ ਗੋਹਿਲ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਆਪਣੇ ਨਵੇਂ ਜੰਮੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦਾਈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਇਕ ਅੰਗ ਰੱਕਸ਼ਕ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਕੇ ਰਾਣੀ ਪੁਸ਼ਪਾਵਤੀ ਸਤੀ ਹੋ ਗਈ। ਸਤੀ ਦੀ ਰਸਮ ਨੂੰ ਰਾਜਪੂਤ ਜੌਹਰ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ।

ਇਦਾਰ ਉੱਤੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਭੀਲ ਰਾਜੇ ਮੰਡਾਲਕ ਦਾ ਰਾਜ ਸੀ। ਕਹਿਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੰਡਾਲਕ ਨੇ ਗੋਹਿਲ ਨੂੰ ਮੁਤਬੰਨਾਂ ਪੁੱਤਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਮੰਡਾਲਕ ਦੇ ਮਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਗੋਹਿਲ ਇਦਾਰ ਦਾ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਗਹਿਲੋਤ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਗੋਹਿਲ ਤੋਂ ਬਾਦ ਮਹਾਂਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵੀ ਰਾਜੇ ਇਸ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਹੋਏ ਸੱਭ ਨੂੰ ਰਾਜ ਤਿਲਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਨਹੀਂ ਬਲਿਕੇ ਭੀਲ ਹੀ ਲਗਾਉਂਦੇ ਸਨ। 734 C.E ਵਿੱਚ ਗੋਹਿਲ ਤੋਂ ਅੱਠਵੀਂ ਪੀੜੀ ਭਾਪਾ ਰਾਵਲ ਨੇ ਜਿਸਦਾ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਕਲਭੋਜ ਸੀ ਮੇਵਾੜ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਮੇਵਾੜ Dynasty ਦੀ ਸਿਰਜਣਾਂ ਕੀਤੀ। ਇਸਤਰਾਂ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਵਾਲੇ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਰਾਜਸਥਾਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾਂ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਕਰਨਲ ਟਾਡ ਵੀ Annals And Antiquities Of Rajasthan ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੈ ਕਿ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਵਾਲੇ ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਅੱਲਾਦ ਹੀ ਗਹਿਲੋਤ ਅਤੇ ਮੇਵਾੜ ਦੇ ਮੌਢੀ ਸਨ।

"The tract about Balbhipur and northward is termed Bal, probably from the tribe of Bala, which might have been the designation of the Rana's tribe prior to that of Grahilot; and most probably Multan and all the regions of the Kathi, Bala, etc were dependant on Lohkot, whence emigrated Kanaksen;" (Annals and Antiquity of Rajasthan, part I. Chapter Annals of Mewar, page 254)

1.ਗੋਹਿਲ 2.ਭੋਜ 3.ਮਹਿੰਦਰ 4.ਨਾਗਅਦਿਤ 5.ਸਿਲਅਦਿਤ 6.ਅਪਾਰਜੀਤ 7.ਮਹਿੰਦਰ II 8.ਕਲਭੋਜ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਅੱਠ ਗਹਿਲੋਤ ਰਾਜੇ ਹੋਏ। ਕਲਭੋਜ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮਹਿੰਦਰ II ਐਯਾਸ਼ ਕਿਸਮ ਦਾ ਆਦਮੀ ਸੀ। ਕਲਭੋਜ ਅਜੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਹੱਤਿਆ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਕਲਭੋਜ ਦਾ ਬੱਚਪਨ ਵੀ ਗੋਹਿਲ ਵਾਂਗ ਭੀਲ ਕਬੀਲੇ ਵਿੱਚ ਲੁੱਕ ਲੁੱਕਕੇ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿਉਂਕੇ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਦੇ ਹੱਤਿਆਰੇ ਉਹਦੀ ਜਾਨ ਦੇ ਵੀ ਦੁਸ਼ਮਣ ਸਨ। ਕਲਭੋਜ 21 ਸਾਲ ਦਾ ਸੀ ਜਦੋਂ ਆਪਣੇ ਕੁਝ ਭੀਲ ਦੋਸਤਾਂ ਨਾਲ ਚਿੱਤੌੜ ਗਿਆ। ਚਿੱਤੌੜ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਜੱਟੋਰ ਹੈ। ਚਿੱਤੌੜ ਦਾ ਪਰਮਾਰ ਰਾਜਾ ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਕਲਭੋਜ ਦਾ ਮਾਮਾ ਸੀ। ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਾਣਜੇ ਨੂੰ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚਾ ਰੁਤਬਾ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਦੇ ਅਪੀਨ ਬਾਕੀ ਪਰਮਾਰ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਜਦੋਂ ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਚਿੱਤੌੜ ਉੱਤੇ ਹਮਲਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਸਰਦਾਰਾਂ ਨੇ ਮੱਦਦ ਕਰਨ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਨੇ ਕਲਭੋਜ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਬਣਾਕੇ ਇਸ ਜੰਗ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਉੱਸ ਉੱਤੇ ਛੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਇੱਥੇ ਜੰਗ ਵਿੱਚ ਕਲਭੋਜ ਦੀ ਜਿੱਤ ਹੋਈ।

ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਲਭੋਜ ਰਾਜਾ ਬਣਿਆ ਅਤੇ ਮੇਵਾੜ ਖਾਨਦਾਨ ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਦੀ ਮੌਤ ਬਾਬਤ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਦੇ ਵੱਖਰੇ ਵੱਖਰੇ ਖਿਆਲ ਹਨ। ਕੁਝ ਤਾਂ ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਰਬਾਂ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਕਲਭੋਜ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਾਮੇ ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਨੂੰ ਮਰਵਾਕੇ ਆਪ ਰਾਜਾ ਬਣ ਬੈਠਾ ਅਤੇ ਦੂਜਿਆਂ ਦਾ ਇਹ ਖਿਆਲ ਹੈ ਕਿ ਮਾਨ ਮੌਰੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਨੇ ਮਾਰਿਆ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਕਲਭੋਜ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਥ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਲਭੋਜ ਰਹਿਮ ਦਿੱਲ ਅਤੇ ਪਰਜਾ ਦਾ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰਾ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਲੋਕ ਉਹਨੂੰ ਪਰਜਾ ਦਾ ਪਿਤਾ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਏਸੇ ਕਰਕੇ ਉਹਦਾ ਨਾਮ ਭਾਪਾ ਰਾਵਲ ਪੈ ਗਿਆ। ਭਾਪਾ ਰਾਵਲ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਨਾਮ ਖੁਮਾਨ ਸੀ। ਖੁਮਾਨ ਰਾਸੇ ਇਸ ਰਾਜੇ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਿਸੋਦੀਆ ਅਤੇ ਅਹਾਰੀਆ ਵੀ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ ਦੀਆਂ ਹੀ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ। ਬਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦਰਮਿਆਨ ਮੁਸਲਮਾਨ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆਕੇ ਰਾਵਲ ਕਰਨ ਸਿੰਘ (ਗਹਿਲੋਤ) ਨੇ ਮੇਵਾੜ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਚਿੱਤੌੜ ਤੋਂ ਅਹਾਰ ਬਦਲ ਦਿੱਤੀ। ਰਾਵਲ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਉੱਤਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਚੁਣਿਆਂ। ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਨਗਾਜ਼ ਹੋਕੇ ਕਰਨ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੂਜੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਮਹੱਧ ਅਤੇ ਰਹੱਧ ਅਹਾਰ ਛੱਡਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਰਹੱਧ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਰਾਜ ਕਾਇਮ ਕਰਕੇ ਸਿਸੋਦਾ ਨਾਮ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਬਣਾਇਆ। ਰਹੱਧ ਦੇ ਵਾਰਸ ਸਿਸੋਦਾ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਅਖਵਾਏ। ਖੇਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵਾਰਸ ਅਹਾਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਅਹਾਰੀਆ ਅਖਵਾਏ। ਸੰਨ 1326 C.E ਵਿੱਚ ਰਾਵਲ ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਦੇ ਵੇਲੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਫਿਰ ਚਿੱਤੌੜ (ਮੇਵਾੜ) ਮੁੜ ਆਏ। ਹਮੀਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣਾ ਖਿਤਾਬ ਰਾਵਲ ਤੋਂ ਬਦਲ ਕੇ ਰਾਣਾ ਰੱਖ ਲਿਆ ਜੋ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਮਹਾਂਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਬਦਲ ਗਿਆ।

ਨਿਚੋੜ ਇਹ ਨਿਕਲਿਆ ਕਿ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦਾ ਅਖੀਰਲਾ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਸਿਲਾਅਦਿਤ ਛੇਵਾਂ ਸੀ। ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰ ਗੋਹਿਲ ਨੇ ਗੋਹਿਲੋਤ dynasty ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਗੋਹਿਲ ਦੇ ਅੱਠਵੇਂ ਵਾਰਸ ਕਲਭੋਜ ਨੇ ਚਿੱਤੌੜ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰਕੇ ਮੇਵਾੜ dynasty ਦੀ ਨੀਂਹ ਰੱਖੀ। ਮੇਵਾੜ ਤੋਂ ਗਹਿਲੋਤ, ਅਹਾਰੀਆ ਅਤੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਸ਼ਾਖਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਰਾਣਾ ਸੰਗਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜਿਸਦੀ ਜੰਗ ਬਾਬਰ ਨਾਲ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨ ਦਾ ਹੀਰੋ ਮਹਾਂਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸਿੰਘ ਸਿਸੋਦੀਆ ਸਨ। ਉਪਰੋਕਤ ਜਾਣਕਾਰੀ ਦੇ ਅਧਾਰ ਉੱਤੇ ਇਹ ਬਿਨਾ ਝਿੱਝਕ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਗਹਿਲੋਤ, ਅਹਾਰੀਆ ਅਤੇ ਸਿਸੋਦੀਆ ਰਾਵਲ, ਰਾਣੇ ਅਤੇ ਮਹਾਂਰਾਣੇ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ੀ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜੇ ਸਨ।

ਬੱਲ/ ਮਰਹੱਟਾ/ ਅਤੇ ਜੱਟ ਮਹਾਂ ਪੰਚਾਇਤ (ਸਰਵ ਖੱਪ)

ਸੰਨ 606 C.E ਵਿੱਚ ਕਨੋਜ ਦੇ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਨੇ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪੰਚਾਇਤੀ ਰਾਜ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਬਹੁਤੇ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਵਿਰਕ ਜੱਟ ਸੀ। ਕੁਝ ਇੱਤਿਹਾਸਕਾਰ ਜਿਵੇਂ ਕਾਰਲਾਇਲ ਅਤੇ ਕਨੰਗੈਮ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਨੂੰ ਬੈਂਸ ਜੱਟ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਪਿੰਡ ਦੀ ਪੰਜ ਮੈਂਬਰੀ ਪੰਚਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਚੌਰਾਸੀ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਖੱਪ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਸੱਭ ਜੱਟ ਗੋਤਾਂ ਦੀਆਂ ਸੱਭ ਖੱਪ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਸਰਵ ਖੱਪ ਬਣਦੀ ਸੀ। ਸੱਤਲੁਜ ਤੋਂ ਚੰਬਲ ਤਕ ਹਰੀਆਣਾ ਸਰਵ ਖੱਪ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਜਿਲਾ ਮੁਜ਼ੁਫ਼ਰਨਗਰ ਦੀ ਬੱਲੀਆਂ (ਬੱਲ) ਖੱਪ ਬਹੁਤ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੈ। ਬੱਲ ਖੱਪ ਦਾ ਚੌਪਰੀ ਹੀ ਸਰਵ ਖੱਪ ਦਾ ਚੌਪਰੀ ਹੈ। ਬੱਲੀਆਂ ਖੱਪ ਦੀਆਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਮੇਵਾੜ ਖਾਨਦਾਨ ਅਤੇ ਬਲਬੀਪੁਰ ਖਾਨਦਾਨ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਸਰਵ ਖੱਪ ਦੇ ਹਫਤਾਵਾਰ ਰਿਸਾਲੇ ਸਰਵ ਹਿਤਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਛੱਪਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲੇਖ ਮੁਤਾਬਕ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਬਾਬਾ ਮੱਲੂ ਜੀ ਤੋਂ ਸੱਤ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਪਹਿਲੇ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਸਿਸੋਦੀਆ, ਭੋਂਸਲਾ ਨਾਮ ਦੇ ਕਿਲੇ ਦੀ ਕੈਦ ਵਿਚੋਂ ਬੱਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਖਾਨਦਾਨ ਦਾ ਨਾਮ ਭੋਂਸਲਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਇਹ ਵਾਕਿਆ ਤਕਰੀਬਨ ਸੰਨ 1303 C.E ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਤਕ ਅਲਾਊਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਨੇ ਚਿੱਤੌੜ ਅਤੇ ਆਸ ਪਾਸ ਦੇ ਕਿਲਿਆਂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਸਿਸੋਦੀਆ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ੀ ਸਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਭੋਂਸਲਾ ਵੀ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਹਨ।

ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਬਾਬਾ ਮੱਲੂ ਜੀ ਅਹਿਮਦਨਗਰ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਸੈਨਾ ਵਿੱਚ 5,000 ਘੜ੍ਹ ਸਵਾਰ ਜੱਥੇ ਦਾ ਸਰਦਾਰ ਸੀ। 1594 C.E ਵਿੱਚ ਮੱਲੂ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। 1604 C.E ਵਿੱਚ ਪੂਨਾ ਅਤੇ ਸੂਪਾ

ਪਰਗਣਾ ਦੀ ਜਗੀਰ ਮੱਲ੍ਹ ਜੀ ਨੂੰ ਮਿਲੀ। ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨਵਾਬ ਬੀਜ਼ਾਪੁਰ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਬਣਿਆਂ। ਅਪਰੈਲ 20, 1627 C.E ਸ਼ਿਵਨਰ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਸ਼ਾਹ ਜੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਜੀਜਾ ਬਾਈ ਦੇ ਘਰ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਇਆ। ਮਾਤਾ ਜੀਜਾ ਬਾਈ ਵੀ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਹੀ ਬੇਟੀ ਸੀ। ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਨਾਮ ਰਾਮ ਦਾਸ ਸੀ। ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਨੇ ਇਕ ਵੱਡਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜਿਸ ਦੀਆਂ ਹੱਦਾਂ ਸੂਰਤ ਤੋਂ ਗੋਆ ਤੱਕ ਸਨ। ਬਗਲਾਨ, ਪੂਨਾ, ਸਤਾਰਾ, ਸਢੋਰ, ਕੋਹਲਾਪੁਰ, ਸੀਰਾ, ਬਲੂਰ ਅਤੇ ਝਿੰਜੀ ਵੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਅਪਰੈਲ 4, 1680 C.E ਵਿੱਚ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ੀ ਸ਼ਿਵਾ ਜੀ ਭੋਂਸਲੇ ਦਾ ਦੇਹਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ।

ਬੱਲ ਵੰਸ਼ੀ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਰਾਜ ਭੋਂਸਲੇ ਖਾਨਦਾਨ ਦੇ ਨਾਮ ਬੱਲੇ ਬੇਰਾਰ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਹੋਇਆ। ਰਾਧੇ ਜੀ ਭੋਂਸਲੇ ਨੂੰ ਇਹ ਰਾਜ ਪੇਸ਼ਵਾ ਬਾਜੀ ਰਾਓ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ। ਸੰਨ 1797 C.E ਤੋਂ ਸੰਨ 1863 C.E ਤੱਕ ਬੱਲਾਂ ਦੀਆਂ ਅੱਠ ਪੁਸ਼ਤਾਂ ਨੇ ਨਾਗਪੁਰ ਨੂੰ ਰਾਜਪਾਨੀ ਬਣਾਕੇ ਬੇਰਾਰ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਨਾਗਪੁਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੱਲ ਗੋਡ ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ ਜੋ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਭੋਂਸਲੇ ਨਹੀਂ ਬੱਲ ਲਿਖਦੇ ਹਨ।

ਸਰਵ ਖੱਪ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਮੁਤਾਬਕ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਜੱਥਾ ਰਾਜਾ ਵਿਜੇ ਰਾਓ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਗੁੜਗਾਂਉਂ ਆਇਆ। ਏਥੋਂ ਇਹ ਜਮਨਾ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਨਗਰ ਪਹੁੰਚੇ। ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੱਲੀਆਂ ਖੱਪ ਦੇ ਅਧੀਨ ਕੋਈ ਇੱਕ ਸੌ ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਿਸੋਲੀ (ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ) ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਨ ਪਿੰਡ ਸਰੋਨ ਹੈ। ਸਰੋਨ ਹੀ ਇਸ ਬੱਲ ਖੱਪ ਦਾ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਹੈ। Dr. M.C Pardhan ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ‘Political System of the Jats’ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਨਗਰ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਬੇਟੀ ਦੇ ਦਾਜ ਵਿੱਚ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਵਾਲੇ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਏਥੇ ਭਨੇਰਾ ਦਾ ਜੰਗਲ ਸਾਫ਼ ਕਰਕੇ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਪਹਿਲਾ ਪਿੰਡ ਸ਼ਿਵਪੁਰੀ ਵਸਾਇਆ।

ਰਾਜਾ ਉਦੇਰਾਮ ਨਰਦੇਵ ਨੇ ਹਰਿਆਣਾਂ ਦੇ ਧਵਣੀ ਅਤੇ ਬਲੋਰ ਕਸਬੇ ਵਸਾਏ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਹਰਿਆਣਾਂ ਦੇ ਜ਼ਿਲਾ ਹਿਸਾਰ, ਕਰਨਾਲ, ਅੰਬਾਲਾ ਅਤੇ ਮੁਰਾਦਾਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹਿੰਦੂ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਕਾਫ਼ੀ ਅਬਾਦੀ ਹੈ। ਗਹਿਲੋਤ ਰਾਜਪੂਤ ਜੋ ਕਿ ਬੱਲ ਵੰਸ਼ ਦੀ ਹੀ ਇਕ ਸਾਖਾ ਹਨ ਜ਼ਿਲਾ ਰੋਹਤਕ ਜ਼ਿਲਾ ਸੋਨੀਪਤ ਅਤੇ ਦਿੱਲੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਵੀ ਭਾਰੀ ਅਬਾਦੀ ਹੈ। ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ ਗਹਿਲੋਤਾਂ ਦਾ ਮੌਚੀ ਗੋਹਿਲ ਬੱਲਬੀਪੁਰ ਦੇ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਸੀ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਬੱਲ ਜੱਟ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ, ਕਪੂਰਖਲਾ, ਜਲੰਧਰ ਅਤੇ ਲੁਦਿਆਣਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਬਾਇਆਬੱਲ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਬੱਲ ਅਤੇ ਜੱਗਦੇਓ ਪਰਮਾਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸੇਖੋਂ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਪਰਮਾਰ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ।

ਸੰਨ 1362 C.E ਨੂੰ ਹਰਦਵਾਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਸਰਵ ਜੱਟ ਸਭਾ ਹੋਈ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਸਿਸੋਲੀ ਜ਼ਿਲਾ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਨਗਰ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਦੀ ਬੱਲ ਖੱਪ ਨੂੰ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਚੀਨ ਇਤਿਹਾਸ ਸਾਂਭਣ ਦੀ ਜੁਮੇਵਾਰੀ ਸੌਂਪੀ ਗਈ। ਵੱਖ ਵੱਖ ਪ੍ਰਾਂਤਾਂ ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ 400 ਦੇ ਕਰੀਬ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਮੁਜ਼ਫ਼ਰਨਗਰ ਜ਼ਿਲੇ ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਚੌਰਾਸੀ ਪਿੰਡ ਹਨ। ਖੱਪ ਦੇ ਚੌਪਰੀ ਦੀ ਚੋਣ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਸਦੇ ਮੱਥੇ ਉੱਤੇ ਟਿੱਕਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਟਿੱਕਾ ਧਾਰੀ ਚੌਪਰੀ ਨੂੰ ਟਿੱਕੈਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਰਸਮ ਮਹਾਂਰਾਜਾ ਹਰਸ਼ਵਰਦਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਚੱਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਬੱਲ ਖੱਪ ਦਾ ਚੌਪਰੀ ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਟਿੱਕੈਤ ਹੈ। ਚੌਪਰੀ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਪੁਸ਼ਤਾਨੀ ਹੈ। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹਦੇ ਪਿਤਾ ਚੌਪਰੀ ਚੋਹਾਲ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਹਾਲ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਿਤਾ ਕਾਬਲ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਖੱਪ ਦੇ ਚੌਪਰੀ ਸਨ। ਪਿਛਲੇ 1300 ਸੌ ਸਾਲ ਤੋਂ ਬੱਲ ਖੱਪ ਦੇ ਚੌਪਰੀ ਏਸੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹਨ।

ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸ਼ਹਿਰ ਨੰਦੇੜ, ਅੱਜ ਦੇ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੱਥ ਲਿਖਤ ਫਰਮਾਨ, ਇੱਕ ਨਗਾਰਾ, ਆਪਣੀ ਕ੍ਰਿਪਾਨ, ਆਪਣੇ ਭੋਖੇ ਦੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪੰਜ ਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਅਤੇ ਸੂਰਮੇ ਸਿੰਘ ਦੇ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦਾ ਆਗੂ ਬਾਪਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਪੰਜਾਂ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ, ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਦੋ ਪੁੱਤਰ ਕਾਹਨ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ। ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਅਤੇ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਸੱਕੇ ਭਰਾ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਪੰਜਾਬ ਪਹੁੰਚਾ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਸੁਣਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਉਸ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਰਲੇ। ਕੁਝ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਹਿਸਾਰ, ਟੋਹਾਣਾਂ, ਸੋਨੀਪੱਤ, ਕੈਥਲ, ਸਮਾਣਾ ਅਤੇ ਮੁਖਲਿਸਪੁਰ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮੁਖਲਿਸਪੁਰ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਕਿਲਾ ਬਣਾਕੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਮ ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਲੋਹਗੜ੍ਹ ਦੇ ਹੈਡਕੁਆਟਰ ਤੋਂ ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਫਰਮਾਨ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਚਲਾਇਆ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾ ਸਿਸਟਮ ਬੰਦ। ਜ਼ਮੀਨ ਉਹਦੀ ਜੋ ਉਸ ਉੱਤੇ ਖੇਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਬਾਪੇ ਜ਼ਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਮਲਕੀਤ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਜੱਟ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਇੱਕ ਕੰਮੀ ਮੁਜਾਰੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਸ ਫਰਮਾਨ ਦੇ ਲਾਗੂ ਹੋਣ ਨਾਲ ਜੱਟ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਅਤੇ ਸਰਦਾਰ ਬਣੇ।

ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਤਰਾਂ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। ਖਾਲਸਈ, ਬੰਦਈ ਅਤੇ ਦੰਗਈ। ਖਾਲਸਈ ਉਹ ਜੋ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਬੰਦੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਆ ਗਏ। ਬੰਦਈ ਉਹ ਜੋ ਬੰਦੇ ਦੀਆਂ ਜਿੱਤਾਂ ਅਤੇ ਚੰਗੇ ਹੁਕਮ ਨਾਮੇ ਸੁਣਕੇ ਬੰਦੇ ਨੂੰ ਹੀ ਗੁਰੂ ਮੰਨਣ ਲੱਗ ਪਏ ਸਨ ਅਤੇ ਦੰਗਈ ਉਹ ਜੋ ਸਿਰਫ਼ ਲੁੱਟ ਮਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਲਾਲਚ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਵਿੱਚ ਆ ਰਲੇ ਸਨ। ਇਸ ਤਰਾਂ ਬੰਦੇ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਕੋਈ ਤੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਦੇ ਕਰੀਬ ਹੋ ਗਈ। ਇਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਬਹੁਤਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਫੋਜ਼ੀ ਸਿਖਲਾਈ ਨਹੀਂ ਸੀ ਮਿਲੀ। ਬੰਦੇ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਕੋਲ ਨਾ ਕੋਈ ਹਾਥੀ ਅਤੇ ਨਾਂ ਹੀ ਤੋਪਖਾਨਾ ਸੀ। ਹੱਥਿਅਰਾਂ ਦੇ ਤੌਰ ਉੱਤੇ ਇਹਨਾਂ ਕੋਲ ਬੱਸ ਬਰਸੀਆਂ, ਕ੍ਰਿਪਾਨਾਂ, ਕੁਹਾੜੀਆਂ ਅਤੇ ਤੀਰ ਹੀ ਸਨ। ਘੋੜ ਸਵਾਰ ਵੀ ਬੱਸ ਗਿਣਤੀ ਦੇ ਹੀ ਸਨ।

ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਨਵਾਬ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਮਲੇਰਕੋਟਲਾ ਦੇ ਨਵਾਬ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਸੀ। ਇਕੱਲੇ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਦੀ ਫੋਜ਼ ਵਿੱਚ 6,000 ਘੋੜ ਸਵਾਰ, 9,000 ਬਰਕਨਦਾਜ਼ (ਬੰਦੂਕਾਂ) ਅਤੇ ਤੀਰਅੰਦਾਜ਼, 10 ਤੋਪਾਂ ਦਾ ਤੋਪਖਾਨਾ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹਾਥੀ ਸਨ। ਖੱਫੀ ਖਾਨ ਦੇ ਕਥਨ ਮੁਤਾਬਕ ਮੁਗਲ ਅਫਸਰਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਹੋਈ ਇਸ ਸਰਹੰਦੀ ਫੋਜ਼ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਤਕਰੀਬਨ 40,000 ਸੀ।

ਇਹਨਾਂ ਦੋਹਾਂ ਫੋਜਾਂ ਦਾ ਮੁਕਾਬਲਾ ਸਰਹੰਦ ਦੇ ਨਜ਼ਦੀਕ ਛੱਪੜ ਚੀਰੀ ਦੀ ਥਾਂ ਉੱਤੇ ਹੋਇਆ। ਮੁਗਲ ਫੋਜ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਸੀ। ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਅਤੇ ਦੀਵਾਨ ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਉਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਨ। ਸਿੱਖ ਫੋਜ਼ ਦਾ ਮੁੱਖ ਸੈਨਾਪਤੀ ਬੰਦਾ ਸਿੰਘ ਬਹਾਦੁਰ ਸੀ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਅਤੇ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਉਸਦੇ ਸਹਾਇਕ ਸਨ। ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਪਿੰਡ ਮੀਰਪੁਰ ਤਹਿਸੀਲ ਪੱਟੀ ਜ਼ਿਲਾ ਅਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਪਣੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਅਤੇ ਤਲਵਾਰ ਬਾਜ਼ੀ ਲਈ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ। ਸੁੱਚਾ ਨੰਦ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਫੋਜ਼ ਛੇਤੀਂ ਹੀ ਮੈਦਾਨ ਛੱਡਕੇ ਭੱਜ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਸ਼ੇਰ ਮੁਹੰਮਦ ਖਾਨ ਵੀ ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਲੜਦਾ ਹੋਇਆ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਫੋਜ਼ ਵੀ ਤਿਤਰ ਬਿਤਰ ਹੋ ਗਈ। ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਅਜੇ ਵੀ ਘਮਸਾਨ ਦਾ ਯੁੱਧ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ, ਬਿਨੋਦ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਪੁਤਰ ਫਤਿਹ ਸਿੰਘ ਵੀ ਬੰਦੇ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਲਈ ਪਹੁੰਚ ਗਏ। ਅਖੀਰ ਵਜ਼ੀਰ ਖਾਨ ਵੀ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।

ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ? ਇਸ ਬਾਬਤ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਲਿਖਦੇ ਹਨ। ਖੱਢੀ ਖਾਨ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਬੰਦੂਕ ਦੀ ਗੋਲੀ ਲੱਗਣ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਮੀਰ ਮੁਹੰਮਦ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਉੱਤੇ ਵਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਦਾ ਘੋੜਾ ਜਖਮੀ ਹੋਕੇ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਡਤਿਹ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੀ ਤਲਵਾਰ ਨਾਲ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਨੂੰ ਮੌਚੇ ਤੋਂ ਛਿੱਡ ਤੱਕ ਵੱਚ ਦਿੱਤਾ। ਮੁਹੰਮਦ ਲਤੀਫ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਜੀਰ ਖਾਨ ਦੀ ਮੌਤ ਇਕ ਤੀਰ ਵੱਜਣ ਕਾਰਣ ਹੋਈ। ਇਸ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਸਰਹੰਦ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਸਿੱਖ ਗਵਰਨਰ (ਸੁਬੇਦਾਰ) ਬਣਿਆ।

ਸੰਨ 1710 ਵਿੱਚ ਸਰਹੰਦ ਫਿਰ ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਸੰਨ 1716 ਵਿੱਚ ਬੰਦਾ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਸਾਥੀ ਗੁਰਦਾਸ ਨੰਗਲ ਦੇ ਕਿਲੇ ਵਿੱਚ ਘੇਰੇ ਗਏ। ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਭੁੱਖੇ ਪਿਆਸੇ ਰਹਿਕੇ ਮੁਗਲਾਂ ਦਾ ਘੇਰਾ ਤੋੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ, ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ, ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ 700 ਤੋਂ ਵੱਧ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੈਦੀ ਬਣਾਕੇ ਦਿਲੀ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਕਈ ਦਿਨ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜੂਨ 10, 1716 ਬੰਦਾ ਬਹਾਦੁਰ ਅਤੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੂੰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਲਈ ਕੁਤਬ ਮੀਨਾਰ ਦੇ ਪਾਸ ਵਾਲੀ ਕਤਲਗਾਹ ਵਿੱਚ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਫਰੁੱਖਸੀਅਰ ਆਪ ਖੁਦ ਇਸ ਕਤਲ ਦਾ ਨਜ਼ਾਰਾ ਵੇਖਣ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਫਰੁੱਖਸੀਅਰ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਨੂੰ ਮਖੌਲ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, “ਸੁਣਿਆਂ ਤੂੰ ਬੜਾ ਬਹਾਦੁਰ ਹੈਂ ਪਰ ਅੱਜ ਤੇਰੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਕਿਥੇ ਗਈ ? ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਸੀ ਕਿ, “ ਜੇ ਮੈਰੀ ਬਹਾਦੁਰੀ ਵੇਖਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਥੋੜੇ ਚਿਰ ਲਈ ਮੇਰੀਆਂ ਹੱਥਕੜੀਆਂ ਖੁਲਵਾ ਦੇ ” ਫਰੁੱਖਸੀਅਰ ਨੇ ਇਹ ਸੋਚਕੇ ਕਿ ਚਾਲੀ ਦਿਨ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਪਿਆਸਾ ਅਤੇ ਤਸੀਹਿਆਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ, ਸਾਡੇ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨਾਲ ਘਰਿਆ, ਨਿਹੱਥਾ ਇਹ ਸਾਡਾ ਕੀ ਵਿਗਾੜ ਲਵੇਗਾ। ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸਦੇ ਹੱਥ ਖੋਲ ਦਿਓ। ਸਿਪਾਹੀ ਨੇ ਅਜੇ ਬਾਜ਼ ਸਿੰਘ ਬੱਲ ਦਾ ਇਕ ਹੱਥ ਹੀ ਖੋਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੇ ਉਸੇ ਸਿਪਾਹੀ ਦੀ ਤਲਵਾਰ ਖੋਕੇ ਫਰੁੱਖਸੀਅਰ ਦੇ ਸੱਤ ਅੰਗ ਰਕਸ਼ੱਕ ਮਾਰ ਦਿੱਤੇ। ਡਾਕਟਰ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਕਿਤਾਬ ‘The Guru’s Word’ ਵਿੱਚ ਲਿਖਦਾ ਹੈ “He (Baj Singh Bal) slashed the heads of seven guards before they could act. Emperor Farukh Siyar himself had a narrow escape”.

ਬੱਲਗਾਰੀਅਨ ਬੱਲ:

ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜੁਬਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਵੇਂ ਇਸ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ‘Bulgaria’ ਲਿਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਮੁਲਕ ਦੀ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਭਾਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ‘Balgharia’ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਜੱਟ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ ਦੇ ਖਿਆਲ ਮੁਤਾਬਕ ‘Balgharia’ ਜਿਸਨੂੰ ‘Balgary’ ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਦੋ ਲੱਫਜ਼ਾਂ Bal+Gary ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਬਣਿਆ ਹੈ। ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ‘Hungary’ ਵੀ Hun+Gary ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ ਹੀ ਲਿਖਦਾ ਹੈ ਕਿ ‘Balkan’ ਵੀ ਦੋ ਸ਼ਬਦਾਂ Bal+Khan ਦੇ ਜੋੜ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਰਾਜੇ ਆਪਣੇ ਨਾਮ ਦੇ ਨਾਲ ਖਾਨ ਲਿਖਦੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਖਾਨ ਕੁਬਰਾਤ, ਖਾਨ ਅਸਪਾਰੁਖ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਖਾਨ ਲਫਜ਼ ਅਫਗਾਨੀ ਮੁਸਲਮਾਨ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਲਫਜ਼ ਮੁਹੰਮਦ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਨਮ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਸਲਾਮ ਅਜੇ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਆਇਆ।

“Khan is not a Muslim title, it is a pre-Muslim Central Asian title adopted by many Buddhist kings. It is derived from Khakan/ Kagan/ Khan”. (Jats The Ancient Rulers by B.S.Dahiya)

ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦਾ ਮੌਢੀ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਕੁਬਰਾਤ ਸੀ। ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚੋਂ ਬੱਲ ਬਾਕੀ ਜੱਟ ਗੁਜਰ ਅਤੇ Huns ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਦੋ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਵੱਧੇ। ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਜੱਟ, ਗੁਜਰ ਅਤੇ Huns ਇੱਕ ਹੀ ਲੋਕ ਹਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Hunu/Balgar ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ।

“It is known that in the later half of 5th century A.D two tribes of the Hunas attacked the Holy Roman Empire and fought for 72 years, i.e., from 485 A.D to 557 A.D. The names of these Huna tribes are given as Kulurguri and Utarguri who, later on were called Bulgari and gave their name to the country of Bulgaria in Europe” (J.J Modi in Journal of Bombay Branch of Royal Asiatic Society)

ਭੀਮ ਸਿੰਘ ਦਾਹੀਆ ਉਪਰੋਕਤ ਖੋਜ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਲਿਖਦਾ ਹੈ, “Now though it is mentioned that the descendants of the Kulars(Kulurguri) and the Utars(Utarguri), were called Bals, it cannot be correct because all three are different clan names, the Kullars, the Udars and the Bals, respectively. Therefore , what must really have happened is that the war was started by the Kulars and the Utars when their clans were ruling and later on the Bal clan must have come into power and gave its name to Bulgaria”. (Jats The Ancient Rulers)

ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਬੱਲਾਂ ਨੂੰ ਬਾਲਟ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਲੋਕ ਬਾਲਟਿਕ ਸਮੰਦਰ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਕੰਢਿਆਂ ਉੱਤੇ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। Jatvingian, Purusian ਅਤੇ Curunians ਇਹਨਾਂ ਬੱਲਾਂ ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਜੱਟਵਿੰਜੀਅਨ ਅੱਜ ਦੇ ਲਿਬੋਏਨੀਅਨ ਅਤੇ ਸਲਾਵ ਹਨ। ਪੁਰੂਸੀਅਨ ਜਰਮਨ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖੱਪਤ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਕੁਰੂਨੀਅਨ ਅੱਜ ਦੇ ਲਾਟਿਵੀਅਨ ਹਨ।

“Balts the ancestors of Latvians and Lithuanians—maintained their individuality and paganism until the Middle Ages. Other Balts, however, were absorbed or displaced over the centuries; the eastern Baltic tribes, in particular, spread throughout Belarus and western Russia and were Slavicized after the northward expansion of the Slavs from the 7th to the 13th century AD.” (Encyclopedia Britanica)

ਅੱਜ ਦੇ ਬੱਲਗਾਰੀਅਨ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਾ ਦੇ ਖੋਜੀ, Dr Petar Dobrev. Prof. Dr. Sc. Alexander Fol, Sofia State University. Dr. Dorian Alexandrov. Dr. Marin Dimitrov ਸਾਰੇ ਹੀ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬਲਗਾਰੀਅਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੱਲਹ, ਬੋਲਹ, ਬੱਲਗਾਰ ਅਤੇ ਬਲਹੀਕਾ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ, ਪਾਮੀਰ ਵਾਦੀ ਅਤੇ ਤਰੀਮ ਵਾਦੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰੇ। ਇਹਨਾਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਲਈ ਹੀ ਚੀਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੰਧ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਲਗਾਰ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਈ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ।

“In ancient times, the Bulgarians were also in close contact with the Indians who lived to the south of the Old Bulgarian fatherland. Near Mount Imeon (present day Pamyr and Hindukush), the most ancient Bulgarian land, one of the earliest agricultural civilizations of the East developed 4000-5000 years ago. According to the “Mahabharate”, the ancient Indian epic, the Bulgarians participated in the great Indian war as allies of the Indian royal clan, the Kauravs, and famed themselves as brave warriors on horseback.”(Senior Research Associate Dr. Peter Dobrev, Bulgarian Academy of Sciences.)

ਹੁਣ ਤੱਕ ਪਾਠਕ ਇਹ ਸਮਝ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣਗੇ ਕਿ ਬੱਲ/ਜੱਟ ਕਿਵੇਂ ਅਤੇ ਕਦੋਂ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਾਕੀ ਇਲਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੇ। ਹੁਣ ਇਹ ਪਤਾ ਕਰਨਾਂ ਹੈ ਕਿ ਬਾਕੀ ਦੇ ਬੱਲ/ਜੱਟ ਪਾਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੀ ਕਿਉਂ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਯੂਰਪ ਪਹੁੰਚੇ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲਈ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ‘Steppe’ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਜੁਗਰਾਫੀਆ ਦਾ ਗਿਆਨ ਹੋਣਾ ਜਰੂਰੀ ਹੈ। Ural Mountain ਦੇ

ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਬਹੁੱਤ ਵੱਡਾ ਸਦਾ ਬਹਾਰ ਜੰਗਲ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ 'Tiaga' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਜੰਗਲ ਦੇ ਦੱਖਣ ਵਿੱਚ ਮੰਗੋਲੀਆ ਤੋਂ ਰੋਮਾਨੀਆ ਤੱਕ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਮੀਲ ਲੰਮਾਂ ਹਰੌ ਘਾਹ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਰੂਸੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿੱਚ 'Steppe' ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਪਹਾੜ ਬਹੁੱਤੇ ਉੱਚੇ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦਰਿਆ ਬਹੁੱਤ ਹਨ।

ਮੰਗੋਲੀਆ ਦੀ ਠੰਡ ਅਤੇ ਚੀਨ ਦੀ ਕੰਧ ਤੋਂ ਤੰਗ ਆ ਕੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਇਸ ਹਰੇ ਭਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਏ ਅਤੇ ਖਾਨਾਂ ਬਦੋਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਫੁਲਤ ਹੋ ਕੇ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਾਜੇ ਮਹਾਂਰਾਜੇ ਬਣੇ। ਜੱਟ ਘੋੜ ਸਵਾਰਾਂ ਲਈ ਇਹ ਲੰਮਾਂ ਪੱਧਰਾ ਇਲਾਕਾ ਇੱਕ ਜਰਨੈਲੀ ਸੜਕ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਉੱਝ ਤਾਂ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਇੱਕ ਲੰਮੀ ਪੱਟੀ ਵਾਂਗ ਹੈ ਪਰ ਯੁਕਰੇਨ ਦੇ ਲਾਗੇ ਇਹ ਕਾਢੀ ਚੌੜਾ ਵੀ ਹੈ। ਯੁਕਰੇਨ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦਾ ਸੱਭਤਾ ਤੋਂ ਉਪਜਾਊ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਜਾਂ ਇੰਝ ਕਹਿ ਲਵੇ ਕਿ ਪੂਰਬੀ ਯੂਰਪ ਦਾ ਪੰਜਾਬ ਹੈ। ਯੁਕਰੇਨ ਸਦਾ ਤੋਂ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਆਧੁਨਕ ਸਾਈਂਸ DNA testing ਵੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯੁਕਰੇਨ ਦੇ ਜੱਟ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਜੱਟ ਇੱਕ ਹੀ Race ਦੇ ਲੋਕ ਹਨ।

Steppe ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੱਝਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਕੁਝ ਸੰਗਠਨ ਵੀ ਬਣੇ। ਇਹਨਾਂ ਕੁਝ ਜੱਟ ਸੰਗਠਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਹਨ:

Scythians (750-200 B.C.E) ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਬਾਬਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਜਾ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਾਮ ਸਰਵ ਜੱਟ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ ਯੁਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਹੀਰੋਡੋਟਸ ਦਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਦੇ ਬਹੁੱਤੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਕਰਕੇ ਹੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਕੁਝ ਵੱਡੇ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਆਪਣੇ ਅਸਲੀ ਨਾਮ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਦੀ ਲਿਸਟ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਸਿੰਕਦਰ ਦੇ ਪਿਤਾ ਫਿਲਿਪ, ਪਰਸਪੀਅਨ ਰਾਜਾ ਦਾਰੀਆਸ ਅਤੇ ਸਾਇਰਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪਣੇ ਵੇਲੇ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਲੋਕਾਂ ਉੱਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਦੀ ਨਾਕਾਮ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ। ਫਿਲਿਪ ਨੂੰ ਸਮਝੋਤਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ, ਦਾਰੀਆਸ ਦੀ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਦੀ ਫੌਜ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਨਾਂ ਵਿਗਾੜ ਸਕੀ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਬਸੀ ਵਿੱਚ ਝੱਲਾ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਮਹਾਨ ਜੇਤੂ ਸਾਇਰਸ ਜਿਹਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੀ ਕੋਈ ਜੰਗ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹਾਰੀ, ਇਹਨਾਂ ਸਿਥੀਅਨ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਰਾਣੀ ਤੋਮਰੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਹਾਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਆਪਣੀਂ ਜਾਂਨ ਵੀ ਗਵਾ ਬੈਠਾ। ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਕਿੰਗ ਆਰਥਰ (ਸਾਰਮੇਸ਼ੀਅਨ), ਸਪੇਨ ਦਾ ਗਾਥ ਰਾਜਾ ਅਲਾਰਿਕ (ਬੱਲਥੀ) ਅਤੇ ਬਲਗਾਰੀਆ ਦਾ ਬੱਲ ਰਾਜਾ ਕੁਬਰਾਤ ਸਿਥੀਅਨ ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਹੀ ਪੁੱਤ ਪੇਤਰੇ ਸਨ।

Sarmations (200 B.C.E-300 C.E) ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਕਬੀਲਾ ਸਿਥੀਅਨ ਪਿਤਾ ਅਤੇ ਐਮਾਜ਼ਾਨ ਮਾਂਵਾਂ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਇਕੱਠ ਤੋਂ ਬਣਿਆਂ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਪਹਿਲਾਂ ਦੱਸੀ ਜਾ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਬੀਲਾ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਸ਼ਾਖਾਂ Alans, Iazygian, Roxalani ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ। Alans ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਸ਼ਹੂਰ ਕਬੀਲਾ ਬਣਿਆਂ। Iazygian ਅਤੇ Roxalani ਜੱਟਾਂ ਦੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੰਘਠਨ (Goths) ਵਿੱਚ ਰੱਲ ਗਏ।

Goths (150 C.E-372 C.E) ਯਾਦ ਰਹੇ ਕਿ 'G' ਨੂੰ 'J' ਪੜਨਾਂ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ Germany, George, Geometry, General ਅਤੇ ਹੋਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖੇ ਤਾਂ 'G' ਨਾਲ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਉਚਾਰਨ 'J' ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੱਟ ਜਰਮਨੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਉੱਠਕੇ Danube River ਅਤੇ Black Sea ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲ੍ਹੇ। 270 C.E ਦੇ ਕਰੀਬ ਇਹ ਦੋ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। Visigoths (ਪੱਛਮੀ ਜੱਟ) ਅਤੇ Ostrogoths (ਪੂਰਬੀ ਜੱਟ) ਅਖਵਾਏ। ਪੱਛਮੀ ਜੱਟ ਅੱਜ ਦੇ Romania ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਟਿਕ ਗਏ। ਪੂਰਬੀ ਜੱਟ ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਰਾਜੇ ਅਲਾਰਿਕ ਜੋ ਬੱਲਥੀ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਸੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਯੁਕਰੇਨ ਅਤੇ ਸਪੇਨ ਦੇ ਰਾਜੇ ਬਣੇ। Baltic Sea ਤੋਂ Black Sea ਤਕ ਦਾ ਸਾਰਾ ਇਲਾਕਾ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸੀ।

Huns/HuingNu (100 C.E-455 C.E) ਨਵੀਂ ਖੋਜ ਅਤੇ ਖੋਦਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ White Huns ਦੇ ਨੈਣ ਨਕਸ਼ ਆਰੀਆ ਜੱਟਾਂ ਵਰਗੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਦੇ ਲੋਕ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ HuingNu ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਦੀਆਂ ਜੰਗੀ ਤਸਵੀਰਾਂ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਲੰਮਾਂ ਕੱਦ ਭਰਵੀਂ ਦਾੜੀ ਅਤੇ ਤਿੱਖਾ ਨੱਕ ਸਾਫ਼ ਸਾਫ਼ ਦਿੱਤਦੇ ਹਨ। ਤਰੀਮ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੁਦਾਈ ਉੱਤੇ Tarim Mummies ਨਾਮ ਦੀ ਇਕ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇਤਤਾ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਕਿ HuingNu ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਲੋਕ ਸਨ। Dr. Petar Dobrev ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਵਾਲੇ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦੀ ਪਿਛੇਕੜ ਇਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਜੱਥੇ ਨਾਲ ਮਿਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਚੀਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਕੰਧ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਇਹ Steppe ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵੱਲ ਵੱਧੇ। ਯੂਰਪ ਵਿੱਚ ਰੋਮ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਗੁਪਤਾ ਰਾਜ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਫਾਇਦਾ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਇਹ ਜੱਟ ਦੋ ਵੱਖਰੀ ਦਿਸ਼ਾਵਾਂ ਵੱਲ ਵੱਧੇ। Huns ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਮਸ਼ਹੂਰ ਰਾਜਾ ਅਟਿੱਲਾ ਹੋਇਆ ਜੋ 370 C.E ਵਿੱਚ Goths ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਦ ਰੋਮ ਰਾਜ ਲਈ ਇੱਕ ਰੰਬੀ ਕ੍ਰੋਪ ਬਣਿਆਂ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਦੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਰੋਮ ਦੇ ਰਾਜਿਆਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਗੁਨਾਂਹਾਂ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਰੱਬ ਨੇ ਅਟਿੱਲਾ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਹੈ।

Avars (552 C.E-796C.E) ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਕ ਹੋਰ ਕਬੀਲਾ ਜੋ ਮੰਗੋਲੀਆ ਤੋਂ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਗਿਆ। ਮੁਲਤਾਨ (ਸਿੰਘ) ਅਤੇ ਇਰਾਨ ਵਿੱਚ ਅੱਜ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਅਬਾਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਅਬਾਰਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਹੰਗਰੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਰਾਜ ਭਾਗ ਸਨ।

Khazars (576 C.E-1240 C.E) ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਗੁਜਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਂਵਾਲਾ, ਜ਼ਿਲਾ ਗੁਜਰਾਤ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਗੁਜਰਾਤ ਸਟੇਟ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਥੱਲੇ ਵੱਸੇ ਹਨ। ਯੂਰਪ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Khazar ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬੱਲਗਾਰ ਅਤੇ ਖੱਜਰ ਕਬੀਲੇ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੇ ਬਹੁਤ ਨਜ਼ਦੀਕੀ ਸਨ। ਹੱਨ, ਬੱਲਗਾਰ, ਖੱਜਰ, ਅੱਵਰ ਅਤੇ ਐਲਨ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਕਬੀਲੇ ਨਾਲ ਵਿਆਹ ਸ਼ਾਦੀ ਅਤੇ ਖੂਨ ਦੀ ਸਾਂਝ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਸਨ। ਖੱਜਰ ਅਤੇ ਬੱਲਗਾਰ ਦੀ ਤਾਂ ਬੋਲੀ ਵੀ ਇੱਕ ਹੀ ਸੀ। Khazar Empire ਦੁਨੀਆਂ ਦੀ ਵੱਡੀ ਅਤੇ ਮਸ਼ਹੂਰ ਸਲਤਨਤ ਹੋਈ ਹੈ।

Magyars (737 C.E-893 C.E) ਇਹ Huns ਦਾ ਹੀ ਹਿੱਸਾ ਸਨ ਅਤੇ ਅੱਜ ਦਾ ਹੰਗਰੀ ਮੁਲਕ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਵਸਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਯੁਕਰੇਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਖੱਜਰਾਂ ਦੇ ਅਧੀਨ ਸਨ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ Huns, Khazars ਅਤੇ Avaras ਰੱਲਕੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

The Balgar (ਬੱਲ) ਬੱਲ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦੇ ਸੱਭ ਜੱਟਾਂ ਨੂੰ ਹਰੋਡੋਟਸ ਨੇ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਦੀ ਪਿਛੋਕੜ ਮੈਸੋਪੋਟੇਮੀਆਂ ਦੇ ਸੁਮੇਰੀਅਨ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਸੁਮੇਰੀਅਨ ਕੌਣ ਸਨ ਅਤੇ ਕਿਥੋਂ ਆਏ ? ਬਹੁੱਤ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਇਸ ਗੱਲ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਮੀਰ ਤੋਂ Caucasus Mountain ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਏ, ਅਤੇ ਫਿਰ ਖਾੜੀ ਫਾਰਸ ਦੇ ਕੰਢੇ ਉੱਤੇ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸੱਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਸ਼ਹਿਰ 'ਉਰ' (Uruk) ਅਤੇ ਸੁਮੇਰ ਵਸਾਏ। ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਤਰਾਂ ਸੁਮੇਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਆਏ ਲੋਕ, ਸੁਮੇਰ ਨਾਮ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਸਾਕੇ ਸੁਮੇਰੀਅਨ ਸਭਿਆਤਾ ਦੇ ਬਾਨੀ ਬਣੇ। ਆਦ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜੱਟ ਕਬੀਲੇ ਸਾਇਬੇਰੀਆ ਤੋਂ ਸਤਲੂਜ ਅਤੇ ਮੰਗੋਲੀਆ ਤੋਂ ਹੰਗਰੀ ਤੱਕ ਖਿਲਰੇ ਸਨ। ਏਹੀ ਉਹ ਇਲਾਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨੂੰ ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾ ਵਿੱਚ ਜੰਬੂ ਦੀਪ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਚੀਨੀ ਸੁਤਰਾਂ ਮੁਤਾਬਕ 100 B.C.E ਦੇ ਦੋਰਾਨ ਬੱਲ ਜਾਂ ਬੱਲਗਾਰ ਚੀਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਗਾਨਸੂ ਸੂਬੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਮੈਦਾਨੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਆਂਗ ਗਏ।

ਬੱਲਗਾਰ, ਜੱਟ ਰਾਜੇ ਅਟਿਲਾ ਦੀ ਫੌਜ ਦਾ ਮੁੱਖ ਅਤੇ ਮਹੱਤਵ ਪੂਰਣ ਹਿੱਸਾ ਸਨ। ਅਟਿਲਾ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਦ ਉਹਦਾ ਰਾਜ ਭਾਗ ਅਤੇ ਫੌਜ ਵੀ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੇ ਗਏ। ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਰਿਵਾਜ ਅੱਜ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪਿਤਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਜਾਇਦਾਦ ਉਹਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਾਬਰ ਹਿਸਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੰਡੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵੰਡ ਅਧੀਨ ਬੱਲਗਾਰ ਅਟਿਲਾ ਦੇ ਪੁਤਰ ਹਰਨਾਕ ਦੇ ਝੰਡੇ ਹੇਠ ਆ ਗਏ। ਇਹਨਾਂ ਬੱਲਾਂ ਨੇ ਰਾਜਾ ਕੁਬਰਾਤ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ Caucasus ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਕੁਬਰਾਤ ਦੇ ਪੰਜ ਪੁੱਤਰ ਸਨ। ਸੱਭ ਤੋਂ ਵੰਡੇ ਦਾ ਨਾਮ Bayan ਸੀ। ਬਾਕੀ ਚੌਹਾਂ ਦੇ ਨਾਮ ਸਨ Kotrag, Kuber, Altsek ਅਤੇ Asparu. ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਕਿ ਕੁਬਰਾਤ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਰਨ ਵੇਲੇ ਪੰਜਾਂ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇੱਕ ਇੱਕ ਤੀਰ ਦੇ ਕੇ ਤੋੜਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਪੰਜਾਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਆਪਣਾ ਤੀਰ ਬੜੀ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਤੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਕੁਬਰਾਤ ਨੇ ਪੰਜ ਤੀਰ ਇਕੱਠੇ ਬੰਨਕੇ ਤੋੜਨ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਵਾਰੀ ਵਾਰੀ ਪੰਜੇ ਪੁੱਤਰ ਜੋਰ ਲਾ ਰਹੇ ਪਰ ਪੰਜ ਇਕੱਠੇ ਤੀਰ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਵੀ ਨਾ ਟੁੱਟੇ। ਇਸਤਰਾਂ ਇਕ ਮਰਦੇ ਪਿਛ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਰਹਿਣ ਦੀ ਨਸੀਹਤ ਕੀਤੀ। ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦੇ Coat Of Arms ਉੱਤੇ ਵੀ ਏਹੀ ਨਸੀਹਤ ਲਿਖੀ ਹੈ “ਇਕੱਠ ਵਿੱਚ ਸ਼ਕਤੀ” ਸੰਨ 1912 ਵਿੱਚ ਹੋਈ ਖੇਦਾਈ ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਬਰਾਤ ਦੀ ਕਬਰ Baltavar ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਮ Poltava ਹੈ।

ਕੁਬਰਾਤ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਇਸ ਨਸੀਹਤ ਉੱਤੇ ਚੱਲ ਨਹੀਂ ਸਕੇ। ਹਾਲਾਤ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਰਾਜ ਭਾਗ ਕਾਇਮ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਬਹੁੱਤ ਬੱਲਗਾਰ ਤਾਂ Bayan ਦੇ ਅਧੀਨ Caucasus ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਟਿਕੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਖੱਜਰਾਂ ਨਾਲ ਮਿਲਕੇ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਰਾਜ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Caucasian Balgar/Balkar ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬੱਲਕਾਰੀਆ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਇਹ ਇਲਾਕਾ ਰੂਸ ਦੇ ਅਧੀਨ ਹੈ। The Church History by Zakaria and Rhetor ਮੁਤਾਬਕ ਕੁਝ ਬੱਲਗਾਰ ਕਾਉਂਕਾਸਸ ਤੋਂ ਵੇਲਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵੱਲ ਵੱਧੇ ਅਤੇ ਕੁਝ ਅਰਮੀਨੀਆ ਵਿੱਚ ਹੀ ਵੱਸ ਗਏ। ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਗਸਤਾਨ ਅਤੇ

ਬੱਲਕਾਰੀਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਬੱਲਾਂ ਦੇ ਕਈ ਪ੍ਰਾਚੀਨ Monuments ਮਿਲਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਬੱਲ ਲੰਬੇ ਚੌੜੇ ਡੀਲ ਡੈਲ ਵਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇੱਕ ਅਰਬ ਭਗੋਲੀ ਦਾ ਰੋਣਾ ਹੈ ਕਿ “Ten of our men cannot overcome one Balgar” ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਗਤ ਪ੍ਰਲਾਦ ਦੇ ਪੂਰਵਜਾਂ ਦੇ ਸੁਨਿਹਰੀ ਮੁਕਟ ਅਸਮਾਨ ਨੂੰ ਸ਼ੋਂਹਦੇ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਇਦ ਦੈਂਤ ਵੀ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਲੰਮੇ ਚੌੜੇ ਕੱਦ ਕਰਕੇ ਹੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਬੱਲਕਾਰੀਆ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹਨ।

ਇੱਕ ਹੋਰ ਵੱਡਾ ਬੱਲਗਾਰ ਜੱਥਾ Kotrag ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਵੋਲਗਾ ਦਰਿਆ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਗਿਆ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੋਲਗਾ ਬੱਲਗਾਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਹੋਰ Uralic ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਰੱਚ ਮਿਚ ਗਏ। ਅੱਜ ਇਹ Tatar, Chuvash, Bashkir ਆਦਿਕ ਕਰਕੇ ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਤੀਜੇ ਬੱਲਗਾਰ ਗਰੂਪ ਨੇ Asparu ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣਾ ਰਾਜ Moldavia ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਫਿਰ Danube ਦਰਿਆ ਪਾਰ ਕਰਕੇ ਅਤੇ Byzantines ਨੂੰ ਹਰਾਕੇ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਜੋ ਅੱਜ ਦਾ ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਹੈ। ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ Danubian Balgar ਵੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। Kuber ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੁਝ ਬੱਲਗਾਰ Pannonia ਅਤੇ Macedonia ਉੱਤੇ ਕਾਬਜ਼ ਰਹੇ ਅਤੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ Danubian ਭਰਾਵਾਂ ਨਾਲ ਰੱਲ ਗਏ। Altsek ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਬੱਲਗਾਰ ਸਾਥੀ ਇਟਲੀ ਦੇ Naples ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ Lombards ਦੇ ਅਧੀਨ ਜਗੀਰਦਾਰ ਬਣ ਗਏ।

Bavaria ਜਰਮਨੀ ਦਾ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਹੈ। ਅਰਮੀਨੀਆ ਤੋਂ ਖਿਲਰੇ ਬੱਲ ਵੋਲਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਆਏ। ਬਾਵੇਰੀਆ ਦੇ ਚਰਚ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਪ੍ਰੇੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬਾਵੇਰੀਆ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪੂਰਬ ਵਲੋਂ ਆਏ ਪ੍ਰਦੇਸੀ ਲੋਕ ਸਨ। ਬਾਵੇਰੀਆ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਪ੍ਰੀਵਾਰ ਦਾ ਨਾਮ ਬੱਲਗਾਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ।

“In olden times this family (Balgar) had lived in the lands in the north of India, where it was famous still in the time of the Persian kings Astiag and Cyrus, in the VI c. BC. After this, about in the II c. BC, it settled in his oldest lands, in neighbourhood with the most eastern parts of Armenia. After new battles and misadventures it leaved these lands, to come in its last country – Bavaria.” (Petar Dobrev,)

ਹੇਠਾਂ ਲਿਖੇ ਬੱਲਗਾਰੀਅਨ ਵਿਦਵਾਨ ਇਤਿਹਾਸਕ ਖੋਜੀ ਆਪਣੀਆਂ ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਰੋਕਤ ਕਹੀਆਂ ਗਈਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪੁਰਜੋਰ ਪ੍ਰੇੜਤਾ ਕਰਦੇ ਹਨ:

Dr. Petar Dobrev “The Bulgarian Fireplaces of Civilization on the Map of Euro Asia” (Bulgarian Academy of Science, Sofia, 1998.)

Dr. Alexander Fol “History of the Bulgarians. Necessity for a New Approach. Reconsiderations” (Sofia State University, 1998.)

Dr. Alexander Fol and other professors from Sofia State University, “Bulgarian Centuries”

Dr. Alexander Fol “The Bulgarians” (Sofia State University, 2000.)

ਇਹ ਸਾਰੇ Scholars ਬੱਲਗਾਰ (ਬੱਲਾਂ) ਨੂੰ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲਕੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਯੂਰਪ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰੇ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਤਾਜ਼ੀਕ ਲੋਕ ਅੱਜ ਵੀ ਪਾਮੀਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਬੱਲਗਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਜੋ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਵੱਧੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਜਰਾਤ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਬਲਬੀਪੁਰ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ

ਜਿਸ ਨੂੰ ਅਰਬਾਂ ਨੇ ਬੱਲਹਾਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਖਾ ਜੋ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਵੱਧੀ ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਮੀਨੀਆਂ ਫਿਰ ਵੋਲਗਾ ਦਰਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਯੂਰਪ ਦੋ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਖਿਲਰ ਗਏ। ਰਾਜੇ ਕੁਬਰਾਤ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਵੇਲੇ ਦੀਆਂ ਸ਼ਿਲਾ ਲਿਖਤਾਂ ਪੂਰਬੀ ਪਾਮੀਰ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਝਲਕ ਦੇਦੀਆਂ ਹਨ।

ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਅਰਮੀਨੀਅਨ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ‘Ashratsoot’ ਮੁਤਾਬਕ :

"In Apahtark there are five countries, of which well known are Sogdiana and Sakastan. These two regions are inhabited by 15 peoples, who are rich craftsmen and tradesmen. They occupy the land between Turkestan and the Arians(Persia) in the foots of the Imai mountain (today's Pamir and Hindukush)..... Of the 15 peoples one is called Masageti...then comes the people Balh (i. e. the Bulgarians)

ਭਾਰਤੀ ਪੁਰਾਣ ਅਤੇ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦੇ ਸੂਤਰਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਬੱਲ, ਬੱਲਹੀਕਾ ਏਸੇ ਹੀ ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਸਨ। ਚੀਨੀ ਲੇਖਕਾਂ ਨੇ ਚੀਨ ਦੇ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮੀ ਇਲਾਕੇ ਉੱਤੇ ਹਮਲੇ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ Hunu (HuingNu) ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਸੰਗਠਨ ਨੂੰ Hunugur ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਗਠਨ ਦੇ ਕਈ ਹੋਰ ਕਬੀਲੇ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ Uturgur, Kulurgur, Balgur. B.S Dahiya ਇਹਨਾਂ ਕਬੀਲਿਆਂ ਨੂੰ ਜੱਟ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। Procopius ਨੇ ਵੀ Balgar (Balgur) ਨੂੰ Hunugur ਸੰਗਠਨ ਦੀ ਇੱਕ ਸ਼ਾਖਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਚੀਨੀ ਸੂਤਰ (ਜੰਗੀ ਤਸਵੀਰਾਂ) ਅਤੇ ਤਰੀਮ ਵਾਦੀ ਦੀ ਖੋਦਾਈ ਤੋਂ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ Hunugur ਆਰੀਆ ਨਸਲ ਦੇ ਸਨ। ਯੁਨਾਨੀ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਿਥੀਅਨਜ਼ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਦੇ ਦਮਿੱਤਰ ਸੁਸੋਲਾਵ ਦੀ ‘Hunurian Theory’ ਵੀ ਉਪਰੋਕਤ ਕਹੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰੋਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮੰਗੋਲ ਨਸਲ ਵਾਲੇ Huns (ਚੰਗੇ ਖਾਨ) ਆਦਿਕ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਬਾਦ ਹੋਂਦ ਵਿੱਚ ਆਏ।

ਸਤਾਰਵੀਂ ਸਦੀ ਦੇ ਦੇਗਿਸਤਾਨੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ‘ਦਰਬੰਤ ਨਾਮਾ’ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ Hunugur ਅਤੇ Balgur ਇੱਕ ਹੀ ਹਨ ਅਤੇ ਇਹ Balkar, Balandzhar ਅਤੇ Balasagun ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸਦੇ ਸਨ। ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਪੂਰਬੀ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਬੱਲਗਾਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਰੂਸੀ ਭਗੋਲ ਵਿਦਿਆਨੀ G.Kostenko ਇਸ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ‘ਬਲਾਰ’ ਲਿਖਦਾ ਹੈ। Petar Dobrev, Col.Tod , B.S Dahiya, ਚੀਨੀ, ਭਾਰਤੀ, ਪਰਸ਼ੀਅਨਜ਼, ਅਰਮੀਨੀਅਨਜ਼, ਯੁਨਾਨੀ, ਬੱਲਗਾਰੀਅਨ ਅਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਹੋਰ ਸੂਤਰ ਅਤੇ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸ਼ੁਬਾ ਇਹ ਸਾਬਤ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਬੱਲ ਜੱਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਘਰ ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ। ਏਥੋਂ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸ਼ਾਖਾ ਨੇ ਦਰਾ ਬੋਲਨ ਵਿੱਚ ਦੀ ਲੰਘਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਸਿੰਧ ਫਿਰ ਗੁਜਰਾਤ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਮਾਲਵਾ (ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ) ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ। ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਇਹ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ, ਹਰਿਆਣਾਂ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਗਏ। ਪਾਮੀਰ ਪਰਬਤ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਤੋਂ ਹੀ ਬੱਲਾਂ ਦੀ ਦੂਜੀ ਸ਼ਾਖਾ ਯੂਰਪ ਵੱਲ ਵੱਧੀ। ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਮੀਨੀਆ ਫਿਰ ਵੋਲਗਾ ਦਰਿਆ(ਰੂਸ), ਬਾਵੇਰੀਆ(ਜਰਮਨੀ), ਬੱਲਗਾਰੀਆ ਅਤੇ ਕਈ ਹੋਰ ਯੂਰਪੀ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤੇ।

To Read More books like this visit
www.PunjabiLibrary.com